

Den anden Bruuns Bro blev betalt af statsbanerne

HISTORIE

S: I disse dage raser Bruuns Bros planer

østsiden. Kommunen t...
de imidlertid med at op...
bygningerne, da statsba...
ne påtænkte at føre trap...
opgange op til denne sic...
broen. Derfor gik komm...
nen med til at lade et pri...
konsortium opføre nogl...
terim... basarer af tr...
I 192... FRA AARHU...
imic...
mu...
mæ...
H...
r...
s...
t...

Pragte LOKALHISTORIE

AARHUS: Euforien over n...
bygninger er oftestor. DOKI...
og de mange nye højhuse i by...
en og på havnen er friske ek...
sempler herpå. Men der er vel...
ingen, der tror, at de bliver lige...
så gamle som Domkirken? Af...
og til går det i hvert fald ikke...
som forventet med nye huse...
i byen.

FRA AARHUS STADSARKIV

i bybilledet På tur med Turisten og Mar

AARHUS-HISTORIE: Pinsen er ensbetydende med udflugter til nær og fjern. Før bilen blev allemandseje gik pinse-udflugten dog som regel ikke længere end cyklen, sporgvognen eller kapervognen kunne bringe. Indtil o...

Hjørneejendommen »Klemenshus« skråt over for Domkirken er et eksempel på dette. Siden 1937 har arkitekt Høeg Hansens flotte bankbygning i funktisstil ligget der, opført for...
us og Omegns Bank,
at i Nordea. Også in-
»bankborg« lå her
ning. Den blev ved
ævnt »Klemens-
« – og ikke »C«,
alt staver Aar-
n, Sankt Cle-

AARHUS STADSARKIV

AARHUSWIKI 2017 ÅRHHUS STIFTSTIDENDE

Børnenes jul
Julen er først og fremmest fest. Med alle...

sammen med borgmesterkollegaen

rådmand. Rådmand...
ttes så stærkt
etra-

gen C.C. Ander...

selsk...
rådet om et u...
denne gang b...
trods

AARHUSWIKI 2017

Artiklerne i denne bog er skrevet af Aarhus Stadsarkiv og har i 2017 været trykt i Århus Stiftstidende.

Artiklernes indhold stammer fra AarhusWiki, der er Aarhus Stadsarkivs digitale opslagsværk om Aarhus' historie.

AarhusWiki indeholder artikler med vægt på historiske beskrivelser eller historiske vinkler på nutidige og aktuelle emner. Emnerne, der behandles, spænder vidt og omfatter alt, der har at gøre med Personer, Natur, Steder, Historiske perioder & temaer, Samfund, Erhverv og Kultur & fritid.

Læs mere om byens historie på AarhusWiki.dk og AarhusArkivet.dk.

FRA AARHUS STADSARKIV.....

Aarhus under vand

Aarhus slap billigt under denne uges stormflod, men sådan er det ikke altid gået. I denne uge fortæller Stadsarkivet om de heldigvis få gange, Aarhus har stået under vand.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: I vikingetiden lå Aarhus på en ø ved munden af en fjord, der strakte sig helt ind til Skibby. Øen bestod af området omkring domkirken og Bispetorv. Ved Eskelund i Viby Enge har arkæologer fundet en havn, der var i brug indtil 1265. På dette tidspunkt var fjorden nemlig ved at blive til den knapt så sejlbare Århus Å.

Årsagen var dels naturlig i form af tilsanding og en landhævning af området, men kongens anlæg af en vandmølle engang i 1200-tallet ved den nuværende Møllepark kan også have fremskyndet processen.

For at skaffe vand til Aarhus Mølle blev der nemlig bygget en mølledæmning over åen, hvor den krydses af Vester Allé i dag. Derved hindrede man saltvandet i at strømme ind i fjorden og øgede risikoen for oversvømmelser i Aarhus. Det ældste vidnesbyrd om Aarhus Møllens eksistens er nemlig et forlig fra 1289, hvor møllen forpligter sig til at erstatte domkirken for tab i forbindelse med en oversvømmelse.

Ikke desto mindre ekspanderede byen ned mod åen i løbet af middelalderen med anlægget af en bro over Immervad og gaderne Ågade (senere Åboulevarden) og Fiskergade på hver sin side af åen.

Stormflod

En af de værste stormfloder i Danmarks historie ramte Vestkysten i 1634, hvor vandstanden steg til seks meter over normal vandstand i Ribe. Det vides ikke, om de indre farvande blev berørt, men i Aarhus forstærkede man i årene lige efter stormen havens bolværker og opførte Mindebroen tæt ved åens munding.

Derimod ved vi, at hele landet blev ramt af flere voldsomme stormfloder i 1825, der blandt andet fik Vesterhavet til at bryde igennem til Limfjorden ved Aggertangen den 3. februar.

Den 4. januar var Aarhus blevet ramt af en storm fra øst, der fik vandet i Aarhus Å til at stige til 1,7 meter over normal vandstand. Vandet var tæt

En Risskov-frue redder julekonfekten under en stormflod i julen 1954. Fotograf: Børge Venge, Aarhus Stiftstidendes billedarkiv, Rigsarkivet, kopi ved Aarhus Stadsarkiv

på at trænge ind i pakhusene langs åen, men byens købmænd slap med skrækken.

Den 1. december blev byen atter ramt af en storm fra øst, så havnemøllen blev oversvømmet og husene bagved fyldt med vand. Store dele

af fodstien Skolebakken forsvandt i havets bølger.

Aarhus blev dog ikke ramt så hårdt af den store stormflod den 12. november 1872, hvor en stor del af Lolland-Falster blev oversvømmet. Takket været den nye havn og

en forbedret kystsikring slap man med et gennembrud ved Kystvejen, hvor vandet trængte ind i en række huse ved Smede- og Havgyden (i området ved Mejlgade og Nørreport).

I åen steg vandet kun til 1,5

meter over normalen. Den værste stormflod oplevede byen i 1894, da vandstanden i Aarhus Å var 1,8 meter over normalen, så Ågade og Fiskergade var dækket af 0,6 meter vand. Så sent som den 7. november 1985 blev Risskov

FAKTA

SKRIV SELV MED PÅ AARHUSWIKI

Aarhuswiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv.

AarhusWiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet, og der er også plads til din historie.

Læs om byens historie på Aarhuswiki.dk

oversvømmet, da en stormflod brød gennem stranddiget.

Skybrud

Byen er også blevet oversvømmet i forbindelse med voldsomme skybrud. Den 23. september 1839 var mølledæmningen ved at briste efter flere dages stærk regn, så mølleren så sig nødsaget til at åbne sluserne.

Ved at passere mellem pillerne på den nyligt opførte stenbro over Immervad fik vandmasserne imidlertid en sådan kraft, at bolværket langs Ågade blev revet ned og flere huse var ved at styrte i åen. Efter ulykken blev det foreslået at erstatte vandmøllen med en dampmølle. Det skete dog først i 1873, hvor dæmningen blev nedbrudt og vandstanden faldt 1,5 meter.

Da byens kloaksystem kun bestod af rendestene, kunne et skybrud også sætte Aarhus under vand. Den 20. august 1864 blev byen ramt af et voldsomt regnskyl, der fyldte kældrene omkring Lille Torv med vand, så beboerne måtte flygte i en fart og et barn nær var druknet.

Knap så dramatisk gik det til i 2007, da husene og vejene omkring Brabrand Sø blev oversvømmet efter voldsomme regnskyl den 21.-23. januar. Til ulykken bidrog, at åen og nogle sluser under Vester Allé var tilstoppede med cykler, skrald og træerødder. For at "klimasikre" Aarhus blev derfor opført nogle spildevandsbassiner ved Mølleparken og Carl Blochs Gade.

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

FRA AARHUS STADSARKIV

Mindegade og storkøbmanden

I mange år har Mindegade levet lidt på skyggesiden, men nu er den blevet en vigtig forbindelsesvej fra Banegården til DOKK1. Aarhus Stadsarkiv genopfrisker gadens historie.

BYHISTORIE

AARHUS: Mindegade er kommet til ære og værdighed igen. I mange år har gaden levet lidt på skyggesiden, men nu er den blevet en vigtig forbindelsesvej fra Banegården til DOKK1. Gaden fortjener at komme om i solside og få århusianernes fulde opmærksomhed, for det er en af de mest historiebærende gader i byen. Og Jydernes Konge, storkøbmanden Hans Broge, spiller en central rolle i fortællingen.

Mindegade blev anlagt i slutningen af 1500-tallet eller begyndelsen af 1600-tallet uden for det egentlige købstadsområde. Gaden blev lagt i forlængelse af Skolegade og Mindebroen fra 1634 og skulle tjene som en ny havnegade.

Havnen ved åens udmunding var ikke længere sejlbare i samme grad som tidligere, og de første, mindre møler blev anlagt ud for kysten. En byport, Mindeport, blev rejst ved gadens udløb, men med tiden rykket længere og længere mod syd, så den til sidst stod, hvor Søndre Allé løber i dag.

Bag gaden strakte bymæren sig, så her var plads til at udfolde sit handelstalent, og gaden blev hjemsted for købmænd med stort pladsbehov herude ved byens ende.

I 1800-tallet stod militæret og manglende indkvartering Dragonkorpset var kommet til byen, og det var bystyrets ansvar at skaffe dem tag over hovedet. Det traf derfor – som påvist af lokalhistorikeren Torben Aastrup – aftale med købmændsfirmaet Meulengracht & Søn om at indrette en kaserne i Mindegade 10-12.

TEMA

FORANDERLIGE AARHUS

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på.

Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Mindegade set fra havnen, 1903. Hans Broges ejendomme nr. 10 (gadens højeste ejendomme) og 8 ses til venstre for hestevognen. Foto: Hammerschmidt, Den Gamle By.

Indkørslen til kasernen, der blev lagt inde i området mellem det nuværende Fredens Torv og Mindegade 10, fandt man nede fra strandområdet, og den fik passende navnet Ridderstræde. Helt frem til indvielsen af dragonkasernen i Vester Allé i 1870'erne, holdt rytterne til her.

Hans Broge køber op

Kasernen og nabogrundene var i mellemtiden blev købt af de to driftige købmændsbrødre Lewerkhuusen, men i

1847 fik Mindegade 8 ny ejer, en ung mand, der indrykkede denne annonce i Stiftstidende:

Nyt Etablissement. At den af Hr. C.F.W. Leeverkhuusen i Gaarden Nr. 340 [gammelt nummer, svarer til nr. 8] paa Mindegade hidtil førte Colonial- Tømmer- og Produkt-handel fra idag fortsættes af Undertegnede tillader jeg mig herved at avertere for Byens og Omegnens ærede Beboere, ligesom og, at jeg i denne vil bestræbe mig for, ved steds at holde friske og udsøgte gode Varer og ved Opkjøb af Landmandens Producter til de høieste Priser, at sikre mig de Æredes Tilfredshed, som ville bæere mig med deres Handel. Aarhus 6. December 1847. Hans Broge

Hans Broge indledte dermed sin vej mod positionen som Aarhus' rigeste mand og Jyllands mest betydningsfulde købmand. Broge lod den gamle købmandsgård rive

ned og et arkitekttegnet hus i klassicistisk stil opføre i så fornem en kvalitet, at det i dag er fredet. I dag er der daginstitution i ejendommen.

Hans initialer står stadig over døren, hans pengeskab er i kælderen, og glasloftet over hans stuer er intakt.

Det er ikke helt ukendt for alle, at Hans Broges handelsimperium blev født i Mindegade 8. Men de færreste er klar over, at han også ejede nr. 10. Ejendommen og kasernen tilhørte amtsstuefuldmægtig og Klasselotterikollektor Vilhelm Lewerkhuusen, som solgte den til Hans Broge den 28. december 1877, og grunden blev lagt sammen med nummer 8.

Broge gik igen i gang med at opføre en passende domicil og trak denne gang på arkitekten Thomas Arboe, der også har tegnet det ældste af Kommunehospitalet. Der blev atter valgt et klassicistisk snit, og facaden blev igen smykket

med skulpturer og tegn, der afslører kilden til velstanden: handel og landbrug.

Omme bag de to facader strakte købmandsgården sig med kornlagre, pakhuse, tørreovne, tømmerpladser, vognporte og alle mulige andre større og mindre bygninger. De strakte sig helt over til hækken ind mod naboen, som var fabrikant Thomas Ths. Sabroes grund (hvor Politigården ligger i dag).

Så manglede Hans Broge bare nummer 6. Her havde familien Schandorff en købmandsgård, men efter et dødsfald overtog Broge i 1876/77 gården, men vist kun for at få fingre i den sydligste del af den, mens han solgte resten videre.

Strippere, kommunister og vuggestuebørn

Mindegade 8 og 10 blev senere overtaget af Broges kompagnon, Søren Christian Wærum, og efter hans død af

Hans Broges sønnesøn Hans Carl Broge.

En broget skæbne med mange skiftende ejere ventede herefter på bygningerne. Det er ikke til at vide, hvad den gamle kapitalist Hans Broge ville have ment om, at Enhedslisten i dag bor i nummer 10, at der er vuggestue i nummer 8 og strippere i La Belle i nummer 6?

Med tiden forsvandt mange af bagbygningerne, men inde i gårdene er der umiskendelige historiske miljøer efter 1800-tallets største handelsmand, så Mindegades handelsdomiciler er ikke desto mindre blandt perlerne i byens historiske kulturmiljø.

FRA AARHUS STADSARKIV.....

I skole - og ind under bruseren

Hvorfor skal man bade i skolen? Spørgsmålet er atter blevet aktuelt i takt med, at flere børn end tidligere ikke vil bade efter idræt. Aarhus Stadsarkiv undersøger denne uge det århusianske skolebads historie.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: Lægerne mente i 1800-tallet, at sygdomme skyldtes urenhed, og derfor kunne man forebygge dem med hyppige bade. På den tid blev derfor anlagt en række badeanstalter på kysten ud for Aarhus.

I 1873 blev byens skoler pålagt at undervise i svømning, men det skulle ske på den militære badeanstalt ved åens munding, hvor de stakkels børn måtte bade i kloakvand. På opfordring fra byens sundhedskommission besluttede byrådet derfor i 1885 at opføre en skolebadeanstalt nord

for byen, hvor lystbådehavnen ligger i dag. I 1888 blev ligeledes opført en skolebadeanstalt for sydbyens skoler ved Tangkrogen.

Byrådet traf i 1896 beslutning om at åbne den søndre skolebadeanstalt for offentligheden om aftenen og søndag eftermiddag, da presset på den offentlige badeanstalt ved siden af var for stort. Et andet forslag gik på at opføre en separat afdeling for piger i større afstand til den offentlige badeanstalt, men dermed uheldigvis også tættere på byens slagtehus.

Det affødte en del "munterhed" i byrådssalen, da Vestremanden Poul Peter Ørum indvendte, at synet af badende skolepiger på 13-14 år kunne genere slagterne. Problemet fandt i 1910 en løsning med at opføre en badeanstalt for mænd og skoledrenge og en anden for kvinder og skolepiger. Dog afslog man at lade idrætsklubberne bruge den nordre skolebadeanstalt af frygt for smitte og hærværk.

For at spare tid måtte bør-

FAKTA

SKRIV SELV MED PÅ AARHUSWIKI

Aarhuswiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv.

AarhusWiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet, og der er også plads til din historie.

Læs om byens historie på Aarhuswiki.dk

nene løbe frem og tilbage fra deres skoler til badeanstalterne fulgt af en lærer på cykel. Den søndre badeanstalt bestod af to bassiner for svømmere og et slimet træbassin for dem, der ikke kunne svømme. Der blev badet fra maj til september, så vandet var ofte meget koldt.

I 1948 forbød stadslægen skolebadning i bugten på

grund af den tiltagende forurening, som blev sat i forbindelse med en børnelammelsepidemi.

Arbejderbørn skulle vaskes

Nørre Boulevard Skole fra 1893 blev som den første af byens skoler udstyret med bade faciliteter "efter tidens fordringer". Meningen med at tilbyde varme brusebade på skolen i vinterhalvåret var at forbedre "skoleluften" i klasselokalerne og opdrage arbejderbørnene til renlighed.

De øvrige skoler blev udstyret med styrtebade efter 1904, hvor det blev lovpligtigt at give børnene et skolebad hver fjortende dag. Så beskidte var børnene, at de århusianske lærerinder forsøgte at blive fritaget for at holde tilsyn ved skolebadene af frygt for at blive smittet af den fugtige luft.

Da Finsensgades Skole skulle opføres i 1906, fandt skoleudvalget det mere praktisk at placere badet tæt på skolens varmeovn og ikke ved siden af gymnastiksalen, som ministeriet anbefalede. Man mente,

at skolebad kun havde noget med renligheden at gøre og ikke vedrørte gymnastiktimerne. Der blev dog opført et koldt brusebad til idrætsklubberne, som ikke måtte benytte skolens baderum. Først

i 1946 blev der indført obligatorisk omklædning og bad efter gymnastiktimerne.

Tilstræbt frigørelse

Da det trak ud med at få renset bugten, flyttede svømme-

Fortsættes på næste side.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Svømmeundervisning på badeanstalten Spanien i 1935. Fotograf: Aage Fredslund Andersen, Rigsarkivet, kopi ved Aarhus Stadsarkiv

undervisningen indendørs på badeanstalten Spanien og fra 1969 på Aarhus Svømmestadion. Nogle skoler fik også deres egne svømmehaller med Vorrevangskolen som den første i 1959.

Så sent som i 1975 talte SF'eren Thorkild Ibsen for nødvendigheden af "renselsesbade" i svømmehallerne på grund af den lave boligstandard, men på det

tidspunkt interesserede skolerne sig mere for at lære eleverne at svømme og mindre for at få dem vasket rene.

På denne tid begyndte der også at komme nye argumenter for badningen efter idrætstimerne. I 1970 indførte Haldum-Hinnerup Skole som en af landets første skoler fællesbad for piger og drenge i de små klasser. Det officielle argument var, at skolen kun

havde én gymnastiksal. Dog udtalte gymnastiklæreren, at børnene skulle lære "at kaste deres blufærdigheder overbord" og ville "blive fri for en lang række hæmnings", hvis de lærte hinandens anatomi at kende fuldt ud.

I Undervisningsministeriet var man betænkelig, men fandt dog alligevel ikke, at det var farligt, så længe det ikke blev "pikant". Den århu-

sianske skolepsykolog Erik Livbjerg var derimod af den opfattelse, at det var urimeligt at udsætte blufærdige børn for hvad, han betegnede som "tilstræbt frigørelse". Han ville dog ikke udelukke, at børn kunne vænnes til at finde fællesbad naturligt.

Endnu i dag er det et centralt argument for skolebadet, at børn skal opdrages til naturlighed.

INFORMATIONER

AARHUS
KOMMUNE

SUNDHED OG OMSORG

HAR DU PROBLEMER MED AT TAGE BUKSERNE AF OG PÅ?

Har du mod på at prøve om ny teknologi kan hjælpe dig med at tage dine bukser af og på i forbindelse med toiletbesøg? Så vil Aarhus Kommune gerne have dig med i et projekt, hvor vi tester teknologien Melvin®. Hvis det er en succes, får du som tak lov til at beholde teknologien. Du skal bo i Aarhus Kommune. Kontakt ergoterapeut Elin Døgg på tlf. 6021 0090 for at høre nærmere.

Venlig hilsen

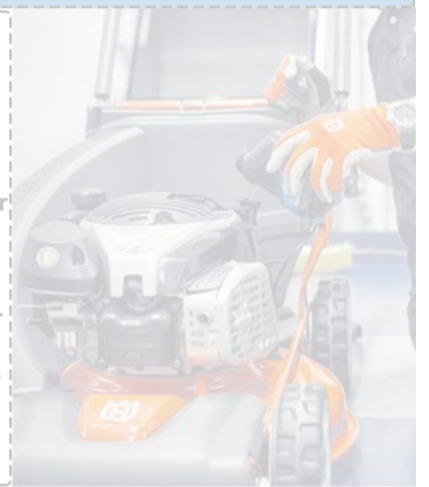
AARHUS.DK

Elite Park & Have

Tomsagervej 14. 8230 Åbyhøj
www.eliteparkhave.dk Tlf: 86 10 63 01

Spring Køen Over!

Få lavet Service eftersyn på din plæneklipper/Traktor nu og undgå den lange ventetid til foråret. Vi henter og bringer kvit og frit ved bestilling af Service eftersyn.

Altid fast lav pris på Aspen alkylat Benzin
Aspen 2: 159,-
Aspen 4: 154,-

Vi fylder Aspen benzin på som sikkerhed for let start til foråret!

Husk At din Robot plæneklipper også trænger til service. Vi tilbyder eftersyn og opbevaring i opvarmet lokaler, og opdatering så den er klar til foråret!

Kig ind og få professionel råd og vejledning, til lige nøjagtig dit behov. Vi er altid klar med et godt tilbud

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

FRA AARHUS STADSARKIV.....

Kan badeløver og badepiger bade sammen?

For tiden debatterer byrådet, om kønsadskilt badning skal være tilladt i Gellerup Bad. I 1910 var debatten omvendt. Her diskuterede byrådet, om mænd og kvinder skulle tillades at bade sammen ved Ørnereden.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: I forbindelse med landsudstillingen i 1909 besluttede byrådet, at Marselisborgskovene skulle forsynes med et par moderne restaurationer ved Varna og Ørnereden.

I 1910 åbnede pavillonen ved Ørnereden på toppen af den stejle skovskrænt. Nede på stranden havde der om sommeren været opstillet to skure i vandkanten, hvor mænd og kvinder kunne bade i behørig afstand.

Nu foreslog Ørneredens forpagter, at kommunen opførte en moderne badeanstalt tæt på skrænten med plads til at tage solbad på stranden foran. Som noget nyt i Aarhus skulle der være dame- og herreomklædning i samme bygning, og det skulle være de to køn tilladt at bade sammen. Forbilledet var det mon-dæne franske badested Trouville, som badeanstalten blev opkaldt efter.

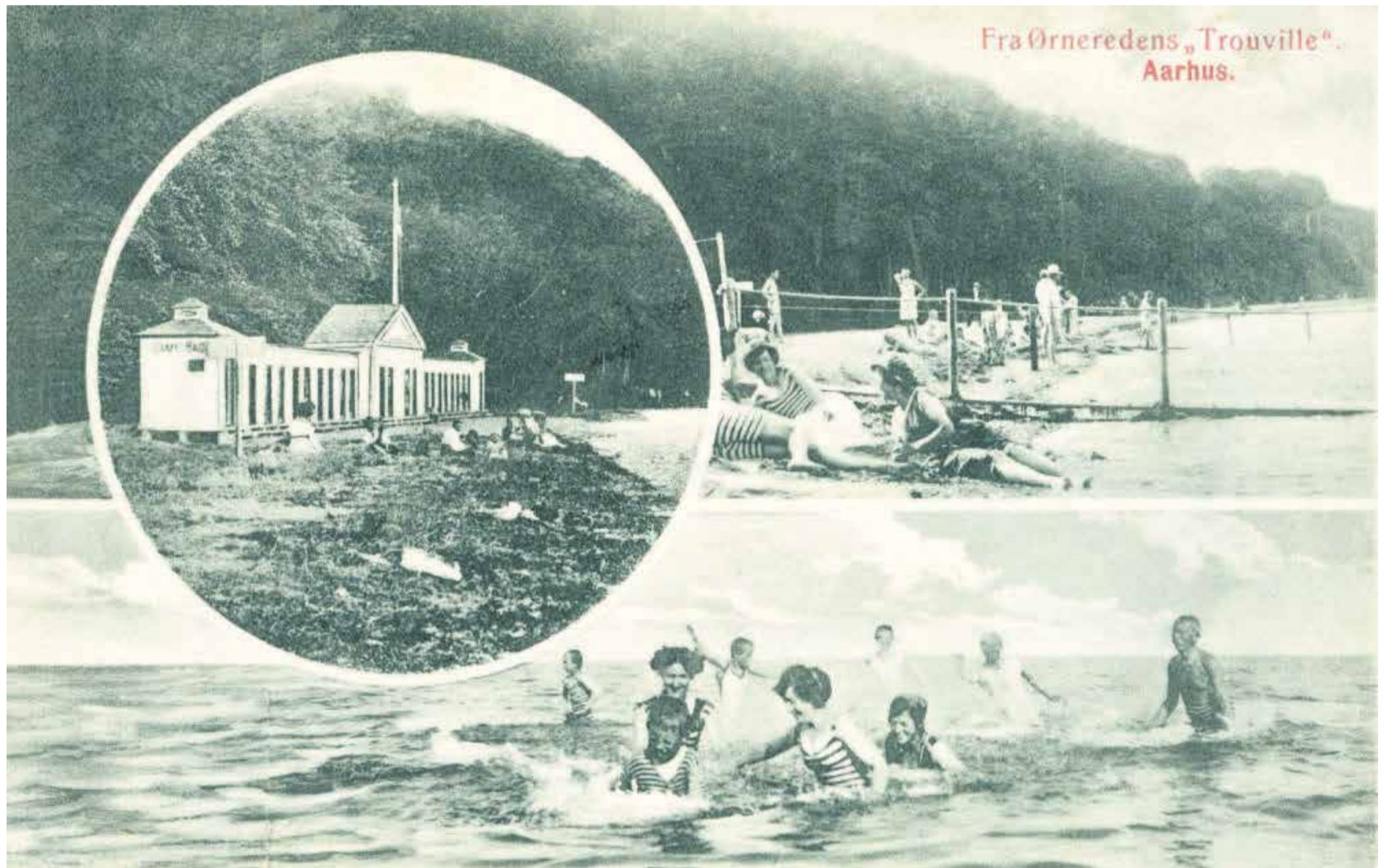
Kvinden i byrådet tog ordet

Sagen blev behandlet i byrådet den 23. juni 1910. Her mente Højre-manden Magnus Nielsen, at folk ville være alt for generte til fællesbadning på så smal en strand og i så lille en by som Aarhus, hvor alle kendte hinanden. I stedet burde man køre de badende ud i vandet på badevogne, så de undgik at vise sig i badedragt på stranden.

Det gik imidlertid ikke an ved pålandsvind, indvendte borgmester og formand for skovudvalget, Ernst Drechsel. Efter hans mening var det også på tide, at Aarhus som andre danske byer forsøgte sig med denne "friere og liberale form for badning".

Størst støtte fik forslaget imidlertid fra byrådets første kvindelige medlem, socialdemokraten Dagmar Petersen.

Hun havde opholdt sig 11 år i New York og der set tu-

Postkort fra Ørneredens "Trouville". Ukendt fotograf, 1911.

sindvis af mænd og kvinder spadserer rundt imellem hinanden på den trange strand ved Coney Island, kun iført badedragt.

Selv havde hun til at begynde med været "noget snerpet, men længe varede det ikke, inden hun tog badedragten på og morede sig fortræffeligt". Hun mente derfor, det var på tide at komme bort fra "det snerperi, at der skulle være noget stødende i, at mænd og kvinder badede sammen". Hendes tale fik Magnus Nielsen til at opgive sin modstand og stemme for bevillingen som det øvrige byråd.

"Frivolitet og råhed"

Før bevillingen blev endeligt vedtaget ugen efter, kørte en

heftig læserbrevsdebat i Aarhus Stiftstidende. "En dame" lagde ud med at kræve badeforbud på bestemte tider af dagen, så "virkelige gentlemen og virkelige damer" ikke blev afskåret fra at besøge Ørnereden.

Efter hendes mening ville fællesbadning føre til "frivolitet og råhed" og få "vor nuværende høje civilisation" til at nærme sig "negerrepublikken Haiti". En anden frue foreslog at give byrådsmedlemmerne en dukkert med en møllesten om halsen, til de indså at "heksedans" på stranden ville blive efterfulgt af hyrdetimer i skoven.

Blandt fortalerne var en fru Bendix Olesen, som mente, at det bedste middel til at

FAKTA

SKRIV SELV MED PÅ AARHUSWIKI

Aarhuswiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv.

AarhusWiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet, og der er også plads til din historie.

Læs om byens historie på Aarhuswiki.dk

fremme anstændigheden var at udrydde det "hysteriske skaberi, der uretmæssig smykker sig med navnet "blufærdighed". Ved kønsadskilt badning blev kvinder nemlig ofte beluret af mænd med kikkerter.

Hun fik støtte af en fabrikant, der mente at fællesbadning ligestemte fællesundervisning ville forbedre forholdet mellem kønnene med mere "naturlighed, ridderlighed og takt over for hinanden". Fortalerne fik støtte af politimester Goll, som påpegede, at seksuelle udskejelser trivedes bedre i en lummer dansesal.

Adam og Eva i sandet

Badeskandalen blev grebet med begejstring af viseforfat-

tere og revyer. Et postkort udkom med en vise om "Badeliv med Ørnereden" og en tegning af det forventede vilde liv ved Ørnereden med badeløver og badepiger i stramme badedragter.

Visens hovedperson er den lille Dorte med "de nyskelige ben", som trods dydens politili ved at gå i vandet med sin fætter Tevedor.

I 1911 foregik Vennelystrevyen i "Trouvilles" dameafdeling med en hyldestsang til fællesbadet: "dér baded' hver svend med sin pigelil / og leged' Adam og Eva i sandet". Dog var der grænser for frisindet på scenen, for damekoret nægtede at optræde i badedragter og fik lov til at tage en badekåbe over.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på byggesager.aarhuskommune.dk.

FRA AARHUS STADSARKIV

Byen og banegraven

Med anlæggelsen af banegraven i 1862 og etableringen af Centralværkstedet blev Aarhus knudepunkt for jyske jernbanetrafik. Det gav udvikling og arbejdspladser til byen.

BYHISTORIE

AARHUS: Et af de største fysiske aftryk på Aarhus er banegraven. På luftfotos ser man med det samme, hvor meget jernbanen fylder i Aarhus. Stadsarkivet præsenterer nu en artikelserie i fire dele om banegravens historie og betydning.

Banegravens anlæg i 1862 og siden udvidelse i årene 1917-24 var symptomatisk på jernbanens fremkomst og succes som middel til person- og godstransport. Udviklingen skete over hele Europa, hvor byerne fik store bane- og rangerterræner, eller nye byer blev anlagt som deciderede stationsbyer.

Et jysk jernbanecenter

Aarhus blev centrum for den jyske jernbanetrafik i kraft af De Danske Statsbaners valg af byen som centralværksted, og de første spor blev lagt mellem Randers og Aarhus. Da jernbanen skulle anlægges, valgte man at placere banegården syd for købstaden på bar mark. En gravet slugt i det smalleste punkt mellem Aarhus Ådal og Frederiksbjerg førte jernbanen ind til byens nye banegård.

Graven fik to spor, og ved banegården forgrenedes spornettet til Centralværkstedet, den gamle godsbanegård (ved den nuværende bus-

terminal), havnen og senere til Østbanegården, der blev anlagt i 1877. Aarhus' rolle som knudepunkt for den jyske jernbanetrafik skulle i løbet af nogle årtier få stor betydning for byens arealanvendelse og beskæftigelse.

Ewaldsbroen – den glemte bro

Aarhus Stadsarkiv har tidligere fortalt historien bag Bruuns Bro, men det var ikke Aarhus' første bro over banegraven. Frederiksbroen blev opført allerede i 1862, samtidig med jernbanen, og ombygget i 1923.

De færreste ved, at der i årene omkring 1900 blev arbejdet med at opføre endnu en bro lidt vest for Frederiksbroen, der skulle forbinde Ewaldsgade og Eckersbergsgade. "Ewaldsbroen" var kommunens projekt, og den skulle også betales af kommunen, men arbejdet skulle koordineres med statsbanernes ønsker for banegravens anvendelse.

Det var først senere med kommunens køb af Marselisborg Gods i 1896, at en samlet byplan for bebyggelsen af det sydlige Aarhus kom til. I første omgang blev det stadsingeniør Oscar Jørgensens opgave. Byrådet fravalgte dog hans forslag, og i stedet vandt arkitekt Hack Kampmann og den københavnske stadsingeniør Charles Ambt, men Ewaldsbroen blev i første omgang fastholdt. Idéen

Udsigt over banegraven fra Bruuns Bro mod Frederiksbroen 1892. Ukendt fotograf. Den Gamle Bys billedsamling

skulle overleve helt ind til 1928, men det fortæller vi om i næste uge.

Flankeret af gader

De første bygninger langs banegravens sydlige side blev opført i 1870'erne nærmest Frederiks Allé (hed dengang Skanderborgs Chaussé) og Frederiksbroen. Den nye gade blev i 1875 navngivet Halls Vej efter den tidligere minister C.C. Hall. Banegravens sydlige "gadeflanke" blev navngivet efter landstingsmedlem og fabrikant M.P. Bruun. Begge sider af banegraven var del af Bruuns jord. Byrådets tilladelse til at føre Halls Vej helt ned til M.P. Bruunsgade blev givet året efter, i 1876.

Banegravens nordlige gade, der blev opført samtidig, fik navnet Kriegersvej og forbandt Orla Lehmanns Allé og Frederiks Allé. Vest for Frederiksbroen blev Morten Børups Gade anlagt og navngivet efter den tidligere rektor for Aarhus Katedralskole. Banegraven endte altså med at blive omkranset i tre verdenshjørner

af gader, der lå direkte ud mod baneterrænet og var kun adskilt af en skrænt, rækværk og beplantning. Et landskabeligt greb for indfletningen af jernbanen i Aarhus, som endnu hersker.

Et fattigt kvarter

Banegårdsgader har ofte en tendens til at være fattigere kvarterer, og det var også tilfældet med Aarhus dengang. Gaderne var typisk beboet af småkårsfolk, og de historiske billeder viser, hvordan gaderne var bebygget med murstenshuse i to-tre etager med kviste og afdæmpet facadeudsmykning.

Af kendte beboere i området var jernbaneingeniør C.G. Bayer med egen villa på Orla Lehmanns Allé (hvor Nordea i dag ligger), og Mormonkirken havde sin første kirke i Morten Børups Gade 14 fra 1877-1957. Halls Vej inkl. alle ejendomme ud mod vejen skulle ende med at blive nedrevet og i stedet opførtes Hallssti.

FAKTA

SKRIV SELV MED PÅ AARHUSWIKI

Aarhuswiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv.

AarhusWiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet, og der er også plads til din historie.

Læs om byens historie på Aarhuswiki.dk

Banegraven – og dens direkte forbindelse til havnen – lagde altså bogstaveligt grunden for Aarhus' fremgang. Men den skulle snart vise sig at være for lille. Det er emnet i næste uges artikel.

Nyuddannede sygeplejersker på Amtssygehuset i 1968. Foto: Ib Rahbek-Clausen, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet

Vis os dine 1960'er billeder og giv en kopi til byens arkiv

BYHISTORIE

AARHUS: Mandag 6. februar sidder stadsarkivets ansatte klar ved skannerne, når vi afholder "Vis os dit fotoalbum". Det foregår mellem kl. 13.00-17.30 på Rampen i Dokk1.

I samarbejde med Den Gamle By og Turbineforlaget er stadsarkivet ved at forberede anden bog i serien "Aarhus i Årtier" – denne gang er vi nået til 1960'erne.

Vi søger derfor efter bil-

leder fra Aarhus i netop 1960'erne. Det kan være billeder fra familieudflugten til Mindeparken eller Friheden, billeder fra hjemmet, fra en koncert eller parkunderholdning, fra skolen, arbejdspladsen eller noget helt andet.

Tag dine 1960'er-billeder med under armen. Vi vil gerne tage en kopi af dem, så du kan få dem med hjem igen. Har du billeder, som bliver udvalgt til at komme med i bogen, belønnes du med et eksemplar af bogen.

Lille pige i Cirkus Moreno ved Demokratens børneforestilling i 1966. Foto: Jørn Timm, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på byggesager.aarhuskommune.dk.

REDAKTION:

Århus Stiftstidende
redaktion@stiften.dk
8740 1010

Chefredaktør:

Jan Schouby
2331 4198 / jans@stiften.dk

Redaktionschefer:

Jens W. Møller
2125 4195 / jwmo@stiften.dk
Thomas Nielsen-Grøn
2545 6676 / thni@stiften.dk
Daniel Bach Nielsen
5090 6140 / dabni@stiften.dk

Journalister:

Søren Willumsen
2545 6682 / sowi@stiften.dk
Ole Christensen
2545 6702 / olch@stiften.dk
Henrik Havbæk Madsen
2545 6678 / hhma@stiften.dk
Morten Svith
5122 9495 / mosv@stiften.dk
Thomas Nygaard
6094 1198 / thny@stiften.dk
Hans Petersen
2272 4596 / hap@stiften.dk
Jens Thaysen
2368 1966 / jeth@stiften.dk
Flemming Krogh
2276 4284 / flkr@stiften.dk
Morten Ravn
2545 6669 / ravn@stiften.dk
Tobias Heede Niebuhr
2545 6750 / tobn@stiften.dk
Grith Jørgensen
2545 6671 / grjo@stiften.dk
Niki Ranch Nielsen
2545 6654 / nini@stiften.dk
Marie-Louise Krejsler Andersen
2545 6840 / mlka@stiften.dk
Camilla Wilhardt Boesen
2545 6760 / cawbo@stiften.dk
Jacob Vestervig
2544 2447 / jave@stiften.dk

Sporten:

Kasper Kudsk Baymler
8740 1418 / kaje@stiften.dk
Kim Robin Graahede
8740 1417 / kigr@stiften.dk
Dennis Bjerre Christiansen
8754 2326 / dbch@stiften.dk
Emil Halkier Sørensen
8740 1419 / emis@stiften.dk

Erhverv:

Henrik Skov
2518 3835 / hesk@stiften.dk

Debat & Navne:

Lene Aamand Sørensen
8740 1402
debat@stiften.dk/navne@stiften.dk

Shopping:

Bente Tahmasbi Hansen
2545 6662 / beha@stiften.dk

Århus Onsdag:

Helle Holm
4110 1706 / heho@stiften.dk
Mette Heilskov
2146 0716 / mehe@stiften.dk
Kirstine Lefevre Sckerl
4110 1708 / klsc@stiften.dk
Mai-Britt K. Lund Jeppesen
5076 4166 / mlkj@stiften.dk

Grafik & Layout:

Jens Nex
5076 4139 / jnex@stiften.dk

Fotografer:

Kim Haugaard
5243 5300 / kiha@stiften.dk
Axel Schütt
2368 1964 / axsc@stiften.dk

Redaktionssekretariat:

Gunnar Skafte-Christiansen
8740 1306 / gusk@stiften.dk
Henrik Lund
8740 1306 / helu@stiften.dk
Lilian Dubgaard
8740 1306 / lidu@stiften.dk
Anne Eisenberg
8740 1306 / anei@stiften.dk
Maria Glacius
8740 1306 / maujug@jfmедier.dk

FRA AARHUS STADSARKIV

Den næsten færdigudvidede banegrav med den nye Frederiksbro i baggrunden, 1924. Ukendt fotograf. Den Gamle Bys billedsamling

Banegraven delte byen

Et af de største fysiske aftryk på Aarhus' by er banegraven. Enhver der har set Aarhus på luftfotos, vil med det samme se, hvor meget jernbanen fylder i Aarhus. Stadsarkivet præsenterer nu anden del i en artikelserie i fire dele om banegravens historie og betydning.

BYHISTORIE

AARHUS: I sidste uge fortalte vi om kommunens ønsker om en vejbro over baneterrænet. Ewaldsbroen blev endegyldigt lagt i skuffen i 1928, men forud var gået en række kommunale undersøgelser, korrespondancer og forhandlinger i byrådet.

Som en borger udtalte til Aarhus Stiftstidende 29. november 1859, findes der et konfliktfyldt forhold mellem bybefolkninger og ønsket om ny infrastruktur:

"Flere Borgere mener i Diskussionen om Banegaardens Beliggenhed, at hvis Rygtet, som placerer den nær Jægergaarden, er rigtigt, kan "det nuværende Aarhus" sige: Aa ja, vi have nok ogsaa faaet os en Jernbane, men vi høre den kun sjelden og see den næsten aldrig."

Den delte by

Banegraven opdelt byen i to dele, og spørgsmålet blev da, hvordan man kom over den og dermed genskabte forbindelsen.

Stadsingeniøren Oscar Jørgensen havde i 1896 fremlagt sit ønske om at forbinde Mølleengen med det sydlige Aarhus ved hjælp af Ewaldsbroen fra Ewaldsgade til Eckersbergsgade. Man kan selvfølgelig spørge sig selv, om baneterrænet vest for Frederiksbroen hører under Banegraven, men "broen der aldrig blev" er et interessant ek-

sempel på udfordringerne i Aarhus' tidlige byplanlægning.

Ewaldsbroen var særligt udfordret på prisen, der i 1920-årerne blev vurderet til 500.000 kroner, men også af nærheden til Frederiksbroen. Byrådet valgte broen fra og satsede på en ny og bredere Frederiksbro til at håndtere al trafikken, som det kendes i dag. Det skal også ses i lyset af, at Frederiksbroen alligevel skulle ombygges i forbindelse med banegravens udvidelse i begyndelsen af 1920'erne. Mens byggeriet pågik, blev en midlertidig gangbro af træ opført for århusianerne. Brunns Bro eller Spanien måtte håndtere godstrafikken.

Halls Vej blev reduceret til Hallssti

Brobyggerierne havde en vigtig forudsætning: Sportrafikken voksede hastigt, og i 1916 blev planerne for en udvidelse af banegraven lagt frem for byrådet. Hallssti, der tidligere hed Halls Vej, er her et andet eksempel på jernbanens historiske udvikling i parløb med Aarhus' vækst. Byrådet besluttede året efter på anmodning fra statsbanerne at udgrave Banegraven mod syd, og halvdelen af Halls Vej-karreren skulle eksproprieres. Banegraven fik nu få 13 spor, og udgravningen var et stort tilløbsstykke for borgerne om søndagen. Man trak i det fine tøj!

Ekspropriationen stod på ind til 1920, og den nye sti stod færdig i 1925, hvor den blev overdraget til Aarhus

Kommune. Reduktionen betyder i dag, at Hallssti ser både arkitektonisk ufuldstændig og sammenklemt ud. Det har den ikke altid gjort, men den rummer også stor charme!

Når stat og kommune forhandler

Banegraven er i det særlige forhold, at der er to offentlige myndigheder, der skal nå til enighed om arealudnyttelsen og økonomi. Aarhus Stadsarkiv har i løbet af 2016 digitaliseret Aarhus Kommunes byrådsforhandlinger, og nedenstående citat fra 1917 giver både indblik i forhandlingspositioner og viser, hvor værdifuld en kilde til byens historie, byrådsforhandlingerne er. Transportministeriet havde stillet krav til kommunen om at opgive sin forkebsret til Amtmandstoft (hvor Rutebilstationen i dag ligger). Kommunen skulle også opgive at kræve erstatning for nedlæggelse af vej samt opførelse af en ny, og den skulle betale sin del af ekspropriationsudgifterne for Halls Vej.

"Ministeren udtalte, at saafremt disse to Forudsætninger ikke opfyldtes fra Aarhus Kommunes Side, kunde Statsbanerne ikke fremme Arbejdet paa Godsbanegaarden, og Rigsdagen maatte da tage Bestemmelse om, hvad der videre skulde foretages i denne Sag."

Ministeren meddelte, at han ved at optage de to nævnte Forudsætninger i Loven havde friet Aarhus Kommune fra at udrede betydelige Bidrag til Udgiften

ved Godsbanegaardsanlægget i Lighed med, hvad der forlangtes af andre Kommuner i lignende Tilfælde, og at der fra forskellig Side i Rigsdagen var stillet Fordring om store Tilskud fra Aarhus Kommune. Det var dog lykkedes Ministeren at forhindre, at disse Fordringer optoges i Lovforslaget, men kun ved at henvisse til de to nævnte Forudsætninger."

Ministeren fik sin vilje. I anden del fortalte vi om Banegravens historie i perioden 1917-1928. Du kan læse mere om Aarhus' historie på www.aarhuswiki.dk.

FAKTA

SKRIV SELV MED PÅ AARHUSWIKI

Aarhuswiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv.

AarhusWiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet, og der er også plads til din historie.

Læs om byens historie på Aarhuswiki.dk

Rejser og udflugter

**TILBUD:
KURREJSE FOR
KROP OG SJÆL**

14 dage. All incl. 30 behandlinger. Enk. v. Balcon til bjergene. Pris 7.800kr Afrejse 20. maj. Til 3. juni.

Info. 21 92 48 46 el.
www.sanatorium.agat.pl

Få gode
råd til din
jobsøgning!

Jobzonen

Dejlig Danmark
1-dags ture

**Grønhøj Kro og
Morten Korch Museet - 26. feb.**
Bus, middag, entré og kaffekr. 550.-

Trend Skov - 5. marts
Bus, frokostbuffetkr. 325.-

Fødselsdagstur - 12. marts
Bus, middag, lotteri og kaffekr. 450.-

Flensborg med ophold
Onsdage: 1/3 + 15/3 + 5/4 + 19/4 + 3/5 + 17/5
Lørdage: 4/3 + 18/3 + 8/4 + 22/4 + 6/5 + 20/5
Pris pr. person kr. 150.-

Centrum Turist
86 19 00 00
se mere på www.centrumturist.dk

08 AARHUS

FRA AARHUS STADSARKIV

Sjove mænd med slips... og Dario

Per Pallesen
Flemming Jensen
Amin Jensen
Dario Campeotto

Kapelmester:
Øyvind
Ougaard

Fredag, 31. marts - kl. 20.00
HERMANS - Tivoli Friheden

Billetsalg: Ticketmaster.dk - 70 15 65 65 - phshow.dk

Elite Park & Have
Tomsagervej 14. 8230 Åbyhøj
www.eliteparkhave.dk Tlf: 86 10 63 01

Spring Køen Over!

Få lavet Service eftersyn på din plæneklipper/Traktor nu og undgå den lange ventetid til foråret. Vi henter og bringer kvit og frit ved bestilling af Service eftersyn.

Husk
At din Robotplæneklipper også trænger til service. Vi tilbyder eftersyn og opbevaring i opvarmet lokaler, og opdatering så den er klar til foråret!

Altid fast lav pris på Aspen alkylat Benzin
Aspen 2: 159,-
Aspen 4: 154,-

Vi fylder Aspen benzin på som sikkerhed for let start til foråret!

Kig ind og får professionel råd og vejledning, til lige nøjagtig dit behov. Vi er altid klar med et godt tilbud

Flere tiløb til overdækning af

Et af de største fysiske aftryk på Aarhus' by er banegraven. Enhver, der har set Aarhus på luftfotos, vil med det samme se, hvor meget jernbanen fylder i Aarhus. Stadsarkivet præsenterer nu tredje del i en artikelserie i fire dele om banegravens historie og betydning.

BYHISTORIE

AARHUS: Med Banegravens udvidelse i 1924 fik Banegraven i hovedtræk det udseende, den har i dag. Tankerne om en overdækning af Banegraven har dog en lige så lang historie som Banegravens anlæggelse. Idéen om en overdækning af Banegraven blev første gang luftet offentligt allerede i 1915 i forbindelse med Banegravens udvidelse. Forslaget i Aarhus Stiftstidende sigtede på at skabe et nyt "cen-

trum for Frederiksbjerg-handel" ved at overdække Banegraven mellem Bruuns Bro og Frederiksbro. Forslaget blev stillet igen under Besættelsen. Malermester Staalby bragt forslaget frem i byrådet som et hårdt tiltrængt beskæftigelsesprojekt for byens mange håndværkere. Forslaget skulle medfinansieres gennem en ansøgning til den statslige Vejfond. Statsbanerne oplyste, at de kun ville gå med til en overdækning langs Hallssti. Ultimativt faldt den delvise over-

dækning på grund af besættelsestidens materialeangel. **Cykler i stedet for biler** I 1955 blev forslaget stillet igen i byrådet, men de ca. 10-15 mio. (i 1955-priser) var et "temmelig afskrækkende beløb". Året efter foreslog Arbejderne Landsbank med arkitekt Mogens Klinge en overdækning. Den store debat begyndte igen i 1960'erne. Bilerne havde for alvor gjort deres indtog i de danske byer, og der blev afsøgt muligheder for parkeringspladser i hele byen. En overdækning af Banegraven eller som minimum parkeringspladser ved Kriegersvej og Hallssti blev foreslået, men staten gav afslag om finansiering fra Vejfonden i 1965. På samme tid blev mulighederne for et "halprojekt" og flytning af Rutebilstationen også diskuteret i byrådet. Overdækningen blev igen aktuel i 1980'erne. I første omgang stammede planerne fra statsbanerne i 1981, og siden kom et forslag fremlagt af ejendomsudvikleren Flemming Thomsen i samarbej-

de med tegnestuen C.F. Møller i 1984. Skitseprojektet indeholdt boliger, kontorer, restauranter og hotel i samlet 135.000 etagekvadratmetre, men skitserne var for ufuldstændige til videre behandling i byrådet. Til gengæld blev Bruuns Bro udvidet med en overdækket cykelbalkon og trapper ned til perronerne i 1987. **Nye kontorer i centrum** Århus Midtpunkt skød frem som et vigtigt led i udviklingen i 1960'erne. Den markante sorte og mørkegrønne kontorejendom på hjørnet af Orla Lehmanns Allé blev opført efter funktionalismens designprincipper. Det var et konsortium bestående af håndværksmestre, som opkøbte ejendommen af efterkommerne efter P. Houlberg junior. De to caféer - Café Randers (senere Café Danmark) og Café Skandia - havde ligget der i flere årtier, men måtte nu vige pladsen for Århus Midtpunkt. Midtpunktet blev en del af en ny udvikling med sanering og fortæ-

AARHUS WIKI Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS ARKIVET Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på byggesager.aarhuskommune.dk.

Udsigt fra Bruuns Bro over kvarteret omkring Orla Lehmanns Allé med Demokratens hus til højre og Århus Midtpunkt under opførelse midt i billedet, 1965. Foto: Børge Venge. Den Gamle Bys billedsamling.

Banegraven

ning af bykernen til fordel for funktionelle kontorbygninger. Mejeriforeningens domicil på Frederiks Allé er et andet nærtliggende eksempel fra 60'erne. Århus Midtpunkt fik J.A.K.-banken og IBM som lejere.

"Kattemor" på Hallssti

En mere spøj historie fra 1980'erne gemmer sig omkring Hallssti. Det var her, et halvt hundrede hjemløse katte dagligt blev fodret af "Kattemor". Kattene kom fra hele Frederiksbjerg, og den ældre kvinde, som ønskede at være anonym, udtalte i en avisartikel, at hun af medlidenhed ikke kunne lade være med at fodre kattene.

Anonymiteten skyldtes, at fodringen gav et anspændt forhold til beboerne ved Hallssti, der var irriteret over det store rend. Omvendt forsvarede Dansk Dyreværn praksissen, fordi kattene så ud til at være sunde, og de udførte en vigtig funktion ved at holde bestanden af rotter og mus nede. Det var også et spørgsmål om byens hygiejne.

Det er en af de historier, der dukker op, hvis man benytter Stadsarkivets Preben Rasmussen-samling, der er arrangeret alfabetisk efter gade og rummer avisudklip over mange årtiers aarhusiansk historie. I tredje del fortalte vi om Banegravens historie i perioden 1929-1990. Du kan læse mere om Aarhus' historie på www.aarhuswiki.dk.

TEMA

FORANDERLIGE AARHUS

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

INFORMATIONER

KULTUR OG BORGERSERVICE

BOOKING AF LOKALER I DOKK1 2. HALVÅR 2017

I perioden fra 1. marts til 15. marts er der mulighed for at indgive ønsker om lån af lokaler i Dokk1 til folkeoplysende formål i efteråret.

Det drejer sig om følgende lokaler:

Store sal: 250 personer
Lille sal: 70 personer
Mødelokale 1: 16 personer
Mødelokale 2: 32 personer
Undervisningslokale: 32 personer

Bookinger skal ske på www.dokk1.dk/besog-dokk1/booking-af-lokaler, hvor man også kan få mere info om de enkelte lokaler. Svar kan forventes senest 17. marts 2017

Reglerne for lån og leje af Dokk1s lokaler er godkendt af Aarhus Byråd og kan ses på www.dokk1.dk.

INTEGRATION OG BYDELSUDVIKLING

HVAD SKER DER I GELLERUP?

Gellerup er under forandring. Kom og se, hvordan bydelen udvikler sig

Træk i varmt tøj og tag med på en anderledes gåtur med lokal guide i Gellerup. Få historien om både fortid, nutid og fremtid – og slut af med en varm kop kaffe og en snack fra Smag à la Gellerup. Vi anbefaler turen til børn fra 10 år – terrænet er uegnet til barnevogn.

Pris: 50 kroner – betales pr. MobilePay 4266 0155

Tilmelding: Ved betaling pr. MobilePay – skriv navn og antal personer i tekstfelt (f.eks. Line Pedersen/2 pers.)

Tid: 25. februar 2017 kl. 11-13

Mødested:

Helhedsplan Gellerup Toveshøj infocenter
E&P Huset
Dortesvej 37
8220 Brabrand

Følg os på facebook.co/helhedsplan Gellerup

BOLIG OG PROJEKTUDVIKLING, GRUNDSALG

ERHVERVSGRUND UNDER SKT. CLEMENS BRO

Aarhus Kommune udbyder et areal på ca. 96 m² beliggende under Skt. Clemens Bro ved Åboulevarden mellem Rømerhus og Wormhus. Tilbudsgiveren forpligter sig samtidigt til, at etablere en trappe til Strøget.

Grunden må anvendes til liberale erhverv.

Aarhus Kommune ønsker som led i salget, at der etableres en ny trappe til Strøget. Der skal derfor afgives tilbud på at udføre denne opgave i en totalentreprise.

Der skal afgives tilbud på både køb af grundstykke og entreprisopgaven, hvilket er en betingelse for et konditionsrættigt tilbud. Der foretages en samlet bedømmelse af, hvilket tilbud der anses for "det økonomisk set det mest fordelagtige tilbud" i henhold til tildelingskriterierne. Der bliver ligeledes lagt stor vægt på kvaliteten i det påtænkte projekt.

Pris: Højeste kontante bud over kr. 1.800.000 ekskl. moms for byggerettighederne.

Entreprisensummen for etablering af ny trappe til Strøget skal minimum være kr. 250.000 lavere end den tilbudte købesum for byggerettighederne.

Købstilbud skal afleveres skriftligt på Grundsalgstilbudsblanket. Der skal angives et fast beløb for køb af grunden.

Overtagelse: Den 1. i en måned efter Aarhus Byråds godkendelse af salget.

Materiale: Udbudsmaterialet herunder udbudsbetingelser, tilbudsblanket samt udkast til købsaftale med tilhørende bilag kan findes på www.aarhus.dk/grundsalg eller rekvireres hos:

Bolig og Projektudvikling
Grundsalg
Kalkværksvej 10, 8000 Aarhus C
T: 89 40 45 00 - E: grundsalg@mtm.aarhus.dk

Frist: Bindende tilbud skal være Grundsalg i hænde senest den 10. marts 2016 kl. 12.00. Mærk kuerten "Skt. Clemens Bro".

Salget sker i henhold til § 68 i lovbekendtgørelse nr. 769 af 9. juni 2015 om kommunernes styrelse og bekendtgørelse nr. 799 af 24. juni 2011 om offentligt udbud ved salg af kommunens henholdsvis regionens faste ejendomme samt i overensstemmelse med de vilkår, der følger af udbudsmaterialet.

Den udbudte totalentreprise vedrørende etablering af trappe udbydes i overensstemmelse med tilbudsloven (lovbekendtgørelse nr. 1410 af den 7. december 2007).

Aarhus Kommune forbeholder sig ret til at forkaste alle indkomne bud.

Salget er betinget af Aarhus Byråds godkendelse.

AARHUS.DK

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

FRA AARHUS STADSARKIV

Banegraven som den ser ud i dag. Til venstre letbanesporarbejde og Aarhus City Tower og EY-højhuset i baggrunden. Fotograf: Asbjørn Skødt

Byen og banegraven

Et af de største fysiske aftryk på Aarhus' by er banegraven. Enhver, der har set Aarhus på luftfotos, vil med det samme se, hvor meget jernbanen fylder i Aarhus. Stadsarkivet præsenterer nu fjerde og sidste del i artikelserien om banegravens historie og betydning.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: Store dele af jernbaneterrænet er i de senere år blevet omdannet til by og andre formål. Samlet set er der tale om af de største byplansprojekter.

Godsbanegården blev nedlagt i 2000, og udflytningen af Centralværkstedet i Værkmestergade ved banegården til Sonnesgade blev fuldført i 2012. Bogieværkstedet, der reparerer og vedligeholder DSB-togens understel, blev det sidste værksted i Værkmestergade, som nu er en fuldt integreret bydel i Aarhus.

Værkmestergade forlænges

Indkøbscentret Bruun's Galleri har været en afgørende brik i omlægningerne.

Banegraven blev i 2007 udvidet med cirka 900 m langs banegraven til Ankersgade og tilsluttet Ringgadenettet.

Formålet var at skabe en ny forbindelse mellem Ringgaden og det nye indkøbscenter og Spanien. Det var muligt at forlænge Værkmestergade, fordi de to sydligste godsspor ikke længere var i drift.

En anden forandring nede i graven var, at den nordlige ambulancevej blev inddraget til nye letbanespor.

Ny by i stedet for bane

Den nu nedlagte godsbanegård i Skovgårdsgade blev opført i 1923, og såvel godsbanegård som rangerterren optog et kæmpe grundareal i centrum af Aarhus. På grund af faldende godstransport blev godsbanegården nedlagt i 2000, og siden har Aarhus Kommune opkøbt området

med det formål at skabe plads til boliger, uddannelse, kontorer og kulturaktiviteter.

Nærmere bestemt opkøbte Aarhus Kommune de nordlige godsbanearaler i 2008, og fulgte i 2012 op med købet af de sydlige godsbanearaler.

Ret beset tilhører godsbanearalerne ikke Banegraven, men de er dog en væsentlig del af det samlede baneterræns byomdannelse, og som skrevet i sidste uge går idéen om Banegravens overdækning og omdannelse til deciderede byformål faktisk endnu længere tilbage.

Overdækning til debat

Den første offentlige idé stammede fra 1915, men den politiske interesse for at overdække banegraven mellem Bruuns Bro og Frederiks Bro er i dag højaktuel. Endnu er der ikke fun-

det midler eller truffet principbeslutning, men debatten blev genoplivet i 2001 i byrådet på foranledning af to konservative byrådsmedlemmer.

I 2007 kom ejeren af Bruun's Galleri også på banen og den gamle idé om en halbygning blev fremlagt. Det fik byrådet til at undersøge mulighederne for overdækning på ny, men en rapport nåede frem til, at overdækningen forudsatte en plan for spor og perroner, som BaneDanmark ikke havde. I øjeblikket diskuteres idéerne igen.

Fremtiden er til forhandling

Statens plan for den kommende elektrificering af den jyske længdebane til Aalborg har den konsekvens, at Aarhus Hovedbanegård skal ombygges. Det skal den for at kunne rumme de elektriske installationer på grund af for lav frihøj-

de under Bruuns Bro og Vandrehallen. Det betyder også, at banegraven elektrificeres.

Et af tre løsningsforslag fremlagt i 2015 var at flytte perronerne og Hovedbanegården ud i Banegraven. Forslaget var stillet af BaneDanmark, men de meldte senere ud i august 2016, at løsningen ikke viste sig at give de ønskede fordele. Som spørgsmålet tidligere har været i Aarhus' historie omkring banegraven, er det fordelingen af anlægsudgifter mellem kommunen og staten, der er på spil.

Et flertal i Aarhus Byråd har her anbefalet staten at ombygge Bruuns Bro og Vandrehallen frem for en nedgravning af spor og perroner.

Historien om Banegravens betydning er et vidne om Aarhus' dynamiske karakter og foranderlighed. Du kan læse mere om Aarhus' historie på www.aarhuswiki.dk.

2017 aarhusianere er et livsfortællingsprojekt, udviklet af stadsarkivet, hvor aarhusianeres historie bliver samlet og formidlet på tværs af generationer og oprindelse. Her på siden i dag kan du læse en af de mange erindringer, som allerede nu kan læses på www.2017aarhusianere.dk. Din historie kan også blive en del af byens historie. Gå ind på hjemmesiden og læs mere om projektet, og om hvordan du kan deltage.

FRA AARHUS STADSARKIV

Bombet tre gange

Peder Rasmus Iversen voksede op på Skovvejen i Aarhus. Her blev han og familien vidne til, at fyret i ejendommens baghave blev bombet hele tre gange i løbet af besættelsen.

BYHISTORIE

Erindringer er skrevet og indsendt til 2017 aarhusianere af Peder Rasmus Iversen selv

AARHUS: Mit navn er Peder Rasmus Iversen. Jeg er født i det sydlige Aarhus 1941. I begyndelsen af krigen flyttede mine forældre til Skovvejen 12 i stuen.

I baggården var der en gårdsplads, og bagest i gården var der en have – det vil sige, der var noget græs med et rækværk om, og midt i græsset stod et fyr. Fyret skulle lede skibe ind i havnen om aftenen. Der var to fyr, vores og så et andet et par hundrede meter længere inde i land. Når man skulle følge sejlrenden ind til havnen, skulle disse to fyr være lige over hinanden.

Disse to fyr var mål for sabotører, der ville forhindre tyskerne i at benytte havnen om natten. Det andet fyr oppe på Trøjborgvej stod lige på hjørnet af en kirkegård. Det var ikke nemt at sabotere dette fyr uden at blive set, så vores stod for tur hele tre gange.

Den første gang kan jeg ikke rigtig huske, jeg har kun fået fortalt, at de bombede om aftenen, og jeg var lagt i min seng, der stod i soveværelset. Bomben sprang, men den havde ikke lavet synderlig skade på fyrtårnet. Jeg var vist dækket af glas og murbrokker, men der var ikke sket noget med mig.

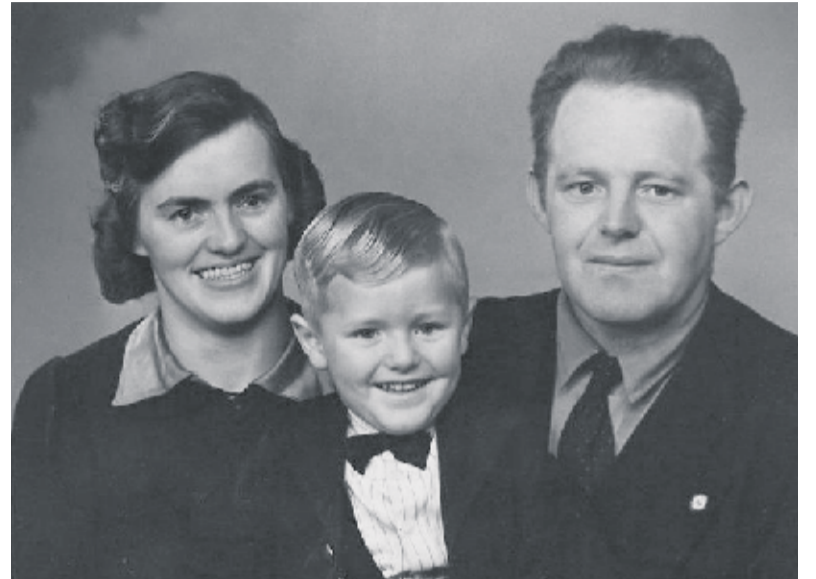
Den anden gang kan jeg vagt huske. Jeg var lidt større, og jeg havde nu min seng under vinduet, der var ud mod baggården. Af en eller anden grund var jeg kravlet over i min mors seng, der var længst væk fra vinduet. Jeg husker, at jeg vågnede ved, at mine forældre ruskede i mig, og jeg var næsten død, og jeg

var dækket i glasskår og mursten igen. Min egen seng var totalt belæstet med dele af muren, der var faldet sammen over sengen. Fyrtårnet stod stadig.

Den tredje gang har været i slutningen af 1944. Vi skulle have gæster, og min mor havde lavet en lagkage, vi havde nemlig været hjemme hos min mormor på Fyn, og så havde vi altid masser af æg og smør og fløde med tilbage fra gården. Det var jo ellers rationeret. Vi stod ved køkkenbordet lige foran vinduet, der vendte ud til fyrtårnet. Det ringede på døren, og vi gik ind for at tage imod gæsterne.

Granatsplinter i væggen

Idet vi kom ind i stuen, kom der et ordentligt brag. Det var fyrtårnet igen. Alt i køkkenet var smadret, og i væggen lige bag ved der, hvor vi stod, sad der to granatsplinter i væggen. Dem havde min far gemt som bevis i al fremtid. Der blev ik-

Peder Rasmus Iversen med forældrene Ivar Christian Iversen og Karen Kristine Hansen. Privat foto, ca. 1945

ke nogen hygge den aften. Udenfor stod fyret stadig, men de to ben der vendte ned mod havnen var sprængt i stykker. Fyret hældede lidt, men blev holdt oppe af en tørresnor, der var mellem muren oppe på tredje sal og så fyret. Hr. Kitler, der boede deroppe, skyndte sig op og skar snoren over. Så faldt fyret. Alle åndede lettet op.

Ganske få dage efter sabotagen mødte tyskerne op med folk, der skulle bygge fyret op igen. Jeg kan huske dem gå rundt i gården, hvor jeg skulle lege. Man kunne nok se, at der ikke ville gå lang tid, før fyret igen ville virke. Så dagen før

fyret skulle være færdigt, kom der en mand fra elektricitetsværket for at justere den mekanisme, der styrede fyret. Den sad ude i gangen gennem huset. Han arbejdede der, medens tyskerne stod ude i gården og sørgede for, at folk arbejdede flittigt. Da han var færdig med sit arbejde, gik han igen, og da tyskerne skulle afprøve fyret, viste det sig at klokkeværket, der styrede fyret var forsvundet. Det bevirkede, at fyret ikke kom til at køre resten af krigen.

Da krigen var ovre, kom manden og satte styreenheden på plads igen, og alt virkede igen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Stolt på byens vegne

Mogens Kristensen blev født i Aarhus i 1942. I 1947 flyttede han med familien til forstads kommunen Åbyhøj. Selvom Mogens i dag har levet over halvdelen af sit liv i København og omegn, tilhører hjertet stadig Aarhus.

BYHISTORIE

Erindringer er skrevet og indsendt til 2017 aarhusianere af Mogens Kristensen selv.

AARHUS: Jeg blev født 7. august 1942 på Den Jydske Fødselsanstalt – ja, det hed det – af mine forældre Anna og Tage Kristensen.

De første fem år af mit liv boede vi på Vestre Ringgade nummer 56, hvorfra jeg svagt kan huske, at vi gik i kælderens under englændernes bombardement af Gestapos hovedkvarter på Universitetet.

Varmen var kneben, men blev dog klaret ved hjælp af en tændt gasovn.

Værre var det jo nok for mor at få tørret mine bleer.

I 1947 flyttede vi til Åbyhøj, Tousvej nr. 13 sammen med min lillebror Hans Jørgen, der var kommet til i 1946.

I 1949 startede jeg på Aaby skole, hvorfra jeg efter 4. mellem i 1958 kom på det nybyggede statsgymnasium på Fenrisvej.

Som avisbud ved lokalavisen gik min rute tæt på byggegrunden, således overværede jeg grundstensnedlæggelsen i 1957, og var en del af det første hold elever til at blive student i 1961.

Det fremmede havnen

Undervejs var jeg først blevet ulveunge og senere storspejder i Aaby-Hasle trop under det Danske Spejderkorps' Daldivision.

Jeg havde mange gode oplevelser og blev undervejs både bandefører, patruljefører og deltog i Verdensjamboreen i England i 1957 med mere end 30.000 spejdere fra hele verden.

Sidenhen blev jeg tropsfører og var med til at starte en filial i Hasle.

I min skoletid fik jeg ved læsning af H.N. Andersens bog om starten på ØK's historie inspiration til mit fremtidige valg af uddannelse og erhvervs karriere.

Jeg fulgte ivrigt med i Aarhus Stiftstidendes daglige oplysninger om skibes ankomst og afgang til Aarhus

havn, og lørdag eftermiddag efter skoletid kørte jeg rundt på kajene og "indsnusede" lugten af det fremmede.

Det var derfor naturligt, at jeg søgte ind på Aarhus Oliefabrik som elev, hvor jeg kom rundt i de forskellige afdelinger.

Oliefabrikken var i lighed med ØK kendt for at sende unge mennesker ud på deres filialer rundt i verden, så det var mit håb.

Skæbnen ville det dog ikke således.

Jeg var efter min soldatertid blevet forlovet og i 1964 gift og opfyldte nu ikke længere betingelsen om at være ugift ved første udsendelse.

I stedet fik jeg et job hos Feldballes Møbelfabrik i Hasle og siden i Hørning i deres eksportafdeling.

Den store verden trak fortsat i mig.

Derfor flyttede jeg til København og blev ansat hos Løvens kemiske Fabrik, hvor jeg var frem til min pension i 2007.

Hjertet tilhører Aarhus

Om end jeg nu har levet mere end halvdelen af mit liv i København og omegn, står min tid som barn og ung i Aarhus stadig i et glædeligt skær

Grundet polio-epidemien i 50'erne kom jeg først sent til at lære at svømme.

Det foregik i svømmehallen i Spanien, hvor den kendte AGF-svømmelærer Mortensen lærte mig de grundlæggende svømmetragt.

Her fik jeg 200 meter svømmemærket – vist nok noget, Politiken opmuntrede børn og unge til efter epidemien: At lære at blive fortrolig med vandet.

Aarhus Universitet satte endnu ikke det store præg på byens liv i begyndelsen af 60'erne, men Skolegades små værtshuse blev da besøgt af andre dele af byens ungdom.

Blandt andet husker jeg cirkusparret Thyra Miehe og Alfons Cosmy og deres cirkusværtshus i Skolegade.

En af mine voksne spejderkammerater boede i en klublejlighed over restauran-

Mogens Kristensen var blandt det første hold elever, som kunne kalde sig studenter fra det nyåbnede Statsgymnasium på Fenrisvej i Åbyhøj i 1961. Privatfoto.

ten, og det skete da, at vi unge ledere både i uniform og uden forlagde residensen til "Storstuen" nedenunder, når vi både skulle planlægge og slappe af!

I forbindelse med deltagelse i klassekammeraters møder med besøg på vores gamle gymnasium ved runde årstal har det været helt naturligt at komme til Aarhus indimellem.

Mit hjerte tilhører stadig Aarhus. Når der, som her den 21. januar, blev åbnet

for Europas kulturhovedstad 2017, fulgte jeg intenst med i Tv'ets udsendelser og var dybt imponeret over det flotte arrangement, der var stablet på benene.

Jeg var stolt på byens vegne.

FAKTA

2017 AARHUSIANERE

2017 aarhusianere er et livsfortællingsprojekt, udviklet af stadsarkivet, hvor aarhusianeres historie bliver samlet og formidlet på tværs af generationer og oprindelse. Her på siden i dag kan du læse et uddrag af en de mange erindringer, som allerede nu kan læses på www.2017aarhusianere.dk. Din historie kan også blive en del af byens historie. Gå ind på hjemmesiden og læs mere om projektet, og om hvordan du kan deltage.

2017 aarhusianere er et livsfortællingsprojekt, udviklet af stadsarkivet, hvor aarhusianeres historie bliver samlet og formidlet på tværs af generationer og oprindelse. Her på siden i dag kan du læse en af de mange erindringer, som allerede nu kan læses på www.2017aarhusianere.dk. Din historie kan også blive en del af byens historie. Gå ind på hjemmesiden og læs mere om projektet, og om hvordan du kan deltage.

FRA AARHUS STADSARKIV

Mor er den bedste i verden

Anna Elisa Topholm blev født i 1914 og boede det meste af sit liv på Trøjborg. Hendes livshistorie er en fortælling om en stærk kvinde som alene klarede at bringe fire børn succesfuldt op.

BYHISTORIE

Erindringer er skrevet og indsendt til 2017 aarhusianere af sønnen Ib le Roy Topholm

AARHUS: Og min mor, Anna Elisa Topholm, var så afgjort den allerbedste i hele verden, for hun var både far og mor og klarede at holde sammen på den lille familie på Skovvangsvej – også efter hendes skilsmisse fra far i 1941.

Hun klarede både husholdningen, opdragelsen af vi fire til tider uvorne unger, fuldtidsarbejde og hvad der ellers var nødvendigt.

Til gengæld var hun altid træt og havde ikke til daglig megen tid til os, hvorfor vi naturligvis måtte tage vare på os selv og lærte at klare hverdagssituationerne på egen hånd.

Faktisk var vi nok – i hvert fald efter krigen – det, som senere blev kaldt "nøglebørn".

Pengenød

Mor var altid i pengekø, da vi var små.

Selvom jeg naturligvis ikke forstod situationens alvor husker jeg, mor ofte tømte sin pung ud på spisebordet, og der var næsten aldrig en pengeseddel i den, hvorimod småpengene, ned til mindste kobberøre, omhyggeligt blev talt op.

Jeg bistede sommetider, idet jeg kunne lide at stable mønterne ovenpå hinanden efter størrelse. Der var dog sjældent mange at stable.

Hun blev ofte meget stille efter en sådan "status", hvilket er let at forstå i dag.

Vi sultede dog aldrig. Der kunne være smalhans, og kræsne, som vi var, husker jeg ikke alle måltider med lige stor begejstring.

Vi fik ofte stegte sild, som jeg i øvrigt godt kunne lide. Sild var nok noget af det billigste man kunne købe i de år.

Man fik for få ører en ganske stor portion, som selvfølgelig blev pakket ind i en gammel avis.

Et besøg hos fiskehandleren i Herluf Trollesgade var en oplevelse, for hvis der var mange mennesker i butikken, hvad der ofte var, kunne vi benytte ventetiden til at se på ålene, som svømmede rundt i et stort bassin med rindende vand.

Kærlighed

Mor var bestemt en kærlig mor som tog sig meget af os, men da hun efter krigen fik fast arbejde på Langelandsgades Kaserne, måtte vi jo skotte os selv om dagen og kun om aftenen og om morgenerne kunne hun

Anna Elisa Topholm, 1945. Privatfoto.

tage sig af os.

Det kærlige bestod ikke i kys og kram. Der var ikke megen synlig kærlighed i familien.

Tværtimod var der rigeligt med skældud og ind imellem med nakkedrag eller sågar et slag med stokken – det var fars spadse-restok, som han havde efterladt.

Og det var en ret kraftig kæp, som godt kunne mærkes.

Mors kærlighed oplevede vi nok snarest, når hun, selvom hun ikke havde mulighederne på grund af økonomien, alligevel forsøgte at leve op til vore krav, som måske udspørg af hvad "alle de andre" måtte og kunne.

Hun roste os sjældent direkte, men når vi havde udmærket os – og det skete jo i eksempelvis skolen – så fortalte hun stolt om det til sine bekendte.

Det var på den måde, at vi indirekte fik rosen fra mor.

Glad for at synge

Mor sang, når hun var glad – og når hun sang blev hun glad.

Hun skrælede gerne af fuld hals med på radioens ønskeprogram "Giro 413".

Om sommeren, når vinduerne kunne stå åbne, sang hun i sit køkken så højt, at det kunne høres over en stor del af de om liggende huse.

Da mors køkken lå inde i vinklen ved huset i Steen Billes Gade var der en fremragende akustik, og alle andre, som havde åbne vinduer var tvangsindlagte på mors koncert.

Hun havde her sin egen koncertsal.

Blandt mors fans var således en ældre mand, som boede i Steen Billesgade 10 på 1. sal th.

Han satte sig til rette ved vinduet og lyttede med et smil. Han kaldte hende "Guldfuglen".

Anna Elise Topholm med døtrene Ina og Rudy på gennem Aarhus i 1946. Privatfoto.

FRA AARHUS STADSARKIV

I fast rutefart

Der lægges nye planer for banegårdsområdet, og det trækker stærkt op til, at Aarhus får en ny rutebilstation. I denne og følgende uger fortæller Aarhus Stadsarkiv historien om byens rutebilstationer, der næsten har bevæget sig lige så meget rundt i byen som rutebilerne selv!

BYHISTORIE

Søren Bitsch Christensen
stadsarkivar, Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: I tiden omkring den første verdenskrig begyndte den kollektive trafik mellem Aarhus og oplandet at blive motoriseret.

I 1903 gav byrådet tilladelse til en fast rute mellem Åbyhøj og Aarhus.

Den bestod i første omgang af en hestevogn med otte pladser. I 1912 kom det imidlertid til en ophedet debat i byrådet, da ejerne søgte om tilladelse til en automobilrute og i den forbindelse ønskede sig gadelys på Silkeborgvej.

Socialdemokraterne var nemlig imod, at "skattelyene" i nabokommunerne skulle få for nemt ved at tjene penge i Aarhus, samtidig med at de sled på vejene.

De øvrige partier derimod mente, at bedre forbindelser med oplandet ville gavne de handlende.

Der kom trods alt flere og flere rutebilsforbindelser mellem Aarhus og oplandet, så i 1923 var der 31.

Rutebilerne var dengang så små, at det var en sensation,

da Åbyhøjrueten fik en vogn med 30 pladser i 1928.

Ikke desto mindre gav rutebilerne anledning til trafikchaos, da de havde endestationer forskellige steder i den indre by og også fungerede som pakketjeneste.

Da der derfor i 1923 blev bebudet et forbud mod rutebiler i Nørre Allé, Guldsmedgade, Vestergade og på Store Torv, tog rutebilejernes formand, Johan Strandgaard, initiativ til at oprette byens første rutebilstation.

Som en rigtig banegård

Den nye rutebilstation skulle have ligget i Vestergade, men åbnede den 1. september 1923 i Rosensgade 28 (her ligger i dag restauranten Gastromé).

Den fik senere tilføjet en indkørsel i Graven 19. Rutebilstationen var med Strandgaards ord indrettet "som en rigtig banegård" med ventesal, kiosk og garderobe.

Ikke desto mindre var der kun plads til 14 af byens ruter.

Allerede kort tid efter åbningen klagede en handelsrejsende over de trange forhold i et læserbrev i Aarhus Stiftstidende.

Stationen burde som i andre byer have været placeret tæt ved banegården på "triangelen" mellem Sdr. Allé, Fredensgade og Ny Banegårdgade, hvor den senere kom til at ligge.

Området var en del af Amtmandstoftens, som lå øde hen efter at have været brugt af statsbanerne til godsekspektion.

Denne placering var dog ikke på bordet, da et kommunalt udvalg undersøgte mulighederne for en løsning på problemet i 1926.

Det blev overvejet at udvide stationen med Rosensgade 26 og skoletandklinik-

ken i Graven og føre Bispegade igennem til Graven for at lette adgangsforholdene.

Alternativt blev det overvejet at opføre en ny station på en grund mellem Studsgade og Mejlgade.

I 1927 måtte stationen nøjes med en ombygning, der kun gav plads til en ekstra rute.

Før vist til afkrog

I 1928 blev det overvejet at slå sig sammen med fragtmændene om en fælles trafikterminal på Skolebakken, men projektet blev skudt i sænk af havneudvalget.

Presset på at finde en løs-

Fortsættes på næste side.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Rutebilstationen i Rosensgade efter ombygningen i 1927. I baggrunden ses den kommunale tandplejestation i Graven. Fotograf E.A. Ebbesen, Den Gamle By.

ning steg i 1929, da en for-
ening af andre rutebilejere
med opbakning fra kommu-
nen fik udarbejdet et projekt
af arkitekten Wilhelm Kle-
mann for en fælles rutebil-
station på Amtmandstoftens
"triangel".

Til gengæld fik ejerne af
Rosensgade 28, repræsente-
ret af tømrermester Withen,
udarbejdet et storslået pro-
jekt til en seks-etagers rute-
bilstation i Rosensgade, teg-
net af arkitekt Torkel Møller.

Ind- og udkørslen fik et
kobbertækket midtertårn

med lysavis, og en "sukkenes
bro" i anden etage skulle for-
binde bygningen med Hotel
Royal.

Da rutebilejerne i Rosens-
gade stemte ja til dette pro-
jekt, svarede kommunen
igen med at forbyde rutebi-
ler i den indre by, så de så sig
nødsaget til at tilslutte sig
Amtmandstoft-konsortiet.

Aarhus Stiftstidendes le-
dere var meget kritiske over
for at flytte rutebilstationen
til denne "afkrog af byen".

Mest frygtede man for, at
en endestation syd for byen

ville få det nordlige opland
til at søge mod Randers med
skadelige følger for byens
handelsliv.

Særligt de handlende i
nordbyen frygtede for de-
res fremtid og gjorde et sid-
ste desperat forsøg på at få
en ekstra rutebilstation ved
Nørregade på en grund mel-
lem Guldsmædgade og Borg-
gade, men rutebilejerne af-
viste at bekoste to stationer.

Dermed lå det fast, at byen
kun skulle have én rutebilsta-
tion ved banegården.

HAVNEHOLMEN-AARHUS

LAD DET BEDSTE AF AARHUS BLIVE EN DEL AF DIN HVERDAG

KOM TIL
ÅBENT HUS
PÅ SØNDAG
KL. 12-14

397 FAMILIEBOLIGER MED SUBLIM BELIGGENHED...

Udlejningen af ikke mindre end 397 familieboliger på én af byens absolut mest attraktive adresser er i fuld gang. Her har du alt, hvad hjertet kan begære, inden for rækkevidde. Tredje og sidste etape af de eftertragtede familieboliger står klar til indflytning. Vælg mellem to til fem værelser på mellem 74 og 145 m² - alle med altan eller adgang til terrasse.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

FRA AARHUS STADSARKIV

Rutebilstation var kun overgået i Amerika og London

Der er store planer på vej for banegårdsområdet, så nu ser det endelig ud til, at Aarhus får en ny rutebilstation. I denne uge fortæller Aarhus Stadsarkiv om byens anden rutebilstation, som lå samme sted som den nuværende.

BYHISTORIE

Søren Bitsch Christensen,
stadsarkivar, Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: I vinteren 1929-30 begyndte arbejdet på en ny rutebilstation på Amtmandstoftens "triangel" mellem Sdr. Allé, Fredensgade og Ny Banegårdsgade. Statsbanernes godsekspeditionsbygninger blev revet ned med undtagen af to, som blev bygget ind i det nye kompleks. En allé af lindetræer langs Sdr. Allé måtte også lade livet og snart skød nogle lave, grå bygninger i enkel funkisstil op, hvor der før havde været et vildnis af rustne skinner og ukrudt. Arkitekten Wilhelm Klemann havde været på studierejse i udlandet og udtalte stolt, at den nye "rutebil-banegård" ville blive den største og mest moderne på kontinentet, da "tilsvarende kun findes i Amerika og London".

Rutebilstationen på Amtmandstoftens var fire gange større end sin forgænger i Rosensgade. Kommunen havde ønsket en facade ud mod Fredensgade, men hovedbygningen kom til at vende ned mod havnen på hjørnet af Sdr. Allé og Ny Banegårdsgade. Den havde restaurant, ventesal, toiletter, kontorer, pakhus med godsekspedition og en butik. Ud mod Sdr.

on på hjørnet til Ny Banegårdsgade. Omgivet af disse bygninger lå to perroner med holdepladser til fjern- og nærtrafik og med indkørsel fra Fredensgade og udkørsel fra Sdr. Allé. Al trafik med gods foregik via Ny Banegårdsgade, så passagerne kunne færdes trygt på perronarealet.

Dyrt, men godt

Byggeriet kostede 300.000 kr., og dertil kom en årlig leje af arealet til kommunen på 27.000 kr. i en tiårig periode fra 1930 til 1940, hvor rutebilsejerne skulle få forköbsret til arealet. Kommunen brugte i alt 300.000 kr. på gaderne omkring stationen, som rutebilejerne havde insisteret på at få belagt med moderne asfalt og ikke gammeldags brolægning. Dertil kom en dyr udvidelse af rullebroen over åen ved Dynkarken, hvilket borgmester Jacob Jensen ikke kunne dy sig for at nævne i sin åbningstale ved indvielsen den 30. maj 1930.

Dette udtryk for socialdemokraternes modvilje mod rutebiltrafikken formåede dog ikke at drysse malurt i bægret ved den festlige indvielse. Et orkester anførte en kortge af spritnye rutebiler ind på stationen, som var pyntet med blomster, bøgeløv og flag. Ovenover svæve-

Arkitekten Wilhelm Klemann havde tegnet den ny rutebilstation i en ret speciel funkisstil med facader, der næsten lignede noget fra en westernfilm. På billedet svinger orkestret hen over pladsen efterfulgt af en kortge af nye rutebiler ved åbningen 30. maj 1930. Fotograf: E.A. Ebbesen, Den Gamle By, 1930

på festtaler, festsange og til sidst en festmiddag på Hotel Royal. Kort efter åbningen meldtes også om tilfredse kunder. Dagligt blev op til 6.000 mennesker kørt til og fra stationen i 500 vogne. Snart valfartede delegerationer fra ind- og udland for at bese den aarhusianske rute-

sion blev en alvorlig trussel for statsbanerne. For at klare konkurrencen havde man indsat motorlokaltoget på strækningen til Brabrand i 1923 og i 1925 til Risskov. I 1930'erne begyndte statsbanerne at opkøbe ruter og oprettede endda sin egen rutebilstation ved Ilgodspakhuset mellem rutebilstationen og banegården med den begrundelse, at den private ru-

Sporveje, der på samme tid etablerede trambuslinjer til nabokommunerne Hasle, Viby, Åbyhøj og Vejlbyskov. En anden udfordring var Justitsministeriets rutebilnævn, som havde til opgave at regulere antallet af ruter, men i de fleste tilfælde holdt amtsrådene hånden over de lukningstruede ruter.

Værst var dog Besættelsen 1940-1945. På grund af man-

købe kommunen ud af rutebilstationen. Ikke desto mindre var der ved krigens slutning 37 private og 14 offentlige ruter på Aarhus Rutebilstation. Vognene var dog stadig små med et gennemsnit på 20 siddepladser. Men med 20 ruter mere end i 1930 var den forhen så imponerende rutebilstation allerede blevet for trang.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

FRA AARHUS STADSARKIV

Den bombesikre rutebilstation

Der er planer for banegårdsområdet, og det ser ud til, at Aarhus inden for overskuelig fremtid får en ny rutebilstation. I denne uge fortæller Aarhus Stadsarkiv om den nuværende rutebilstations historie.

BYHISTORIE

AARHUS: Den gamle rutebilstation var blevet indviet 1930, og dengang mente man, at den var så fin, at den lige så godt kunne have stået i London eller Amerika.

Men allerede i 1947 lød der andre toner, og den blev kaldt "en skamplet på byen" af det konservative byrådsmedlem Oluf Nielsen. Ikke blot så stationen farlig ud, den var også alt for lille.

Bemærkningen faldt under byrådets behandling af en ansøgning fra stationen om at måtte lade forstadsruterne holde i Fredensgade af samme grund. På grund af mangel på penge og materialer måtte man nøjes med sådanne nødløsninger i efterkrigsårene, og i 1949 blev garagerne langs med Fredensgade revet ned for at skaffe plads til holdepladser.

Tilbage i 1947 havde Frederiksberg Handels- og Håndværkerforening fået arkitekt Carl Nielsen til at udarbejde en plan for en ny rutebilstation på det gamle amtssygehus på Ingerslev Boulevard med biograf og selskabslokaler, men stadsingeniøren frarådede at flytte stationen væk fra banegården. Rutebilejerne ville først heller ikke flytte, men efter afslag på endnu en ombygning i 1951 fik de lavet deres eget forslag til en ny station.

En atomsikker rutebilstation

Den ny rutebilstation blev tegnet af de unge arkitekter Blach Petersen, Herbert Jensen og Malling Pedersen.

Det første forslag til 2,3 mio. kr. havde en treetagers hovedbygning ud mod Fredensgade og langs Sdr. Allé en perron med en godsbro, hvorfra man kunne læsse godset ud på tagene af rutebilerne.

I 1954 endte man med at opføre den nuværende rutebilstation, som var 1 mio. billigere end det første projekt. Der blev kun råd til en lille grøn-hvid bygning i to etager og en benzintank på hjørnet af Fredensgade og Ny Banegårdsgade. Ved at spærre Ny Banegårdsgade og skrotte godsekspeditionen blev der til gengæld plads til flere rutebiler og til at udvide Fredensgade og Sdr. Allé med fire meter.

Den billige løsning skyldtes, at in-

Rutebilstationen efter udvidelsen i 1954. Busserne er siden blevet udskiftet med nyere modeller, men ellers er der ikke sket store forandringer på stationen de sidste godt 60 år. Foto: Børge Venge, 1959, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv

denrigsministeriet havde forbudt kommunen at stille byggegaranti, så man kun kunne støtte projektet med en lejenedsættelse.

En ældre plan om underjordiske holdepladser havde man også måttet opgave. Under stationen opførte Civilforsvaret nemlig Danmarks første atomsikre garageanlæg og beskyttelsesrum med et 1,35 m tykt betonloft, som skulle kunne modstå en fuldt træffer fra en russisk "atom-kanon".

Ungdommelige elementer

Ikke kun den kolde krig, men også efterkrigstidens ungdomskultur kom til at præge den nye rutebilstation.

Det fandt nemlig vej til avisens spalter, at den var blevet tilholdssted for "ungdommelige elementer", der drak, sloges og begik hærværk til stor gene for de rejsende og medarbejderne. For at blive dette "stampublikum" kvit bekostede man i 1982 en ombygning, hvor stationen fik sit nuværende udseende med glasvægge og en højere ventesal.

DSB åbnede en burgerrestaurant med "big dane"-burgere til en tier, og året efter fik byens unge også et billigt alternativ til DSB, da den første busrute til København åbnede.

Fremtidens busterminal

Allerede i 1964 og så sent som i 1992

blev der talt om at flytte rutebilstationen til en overdækning af perronerne øst for Bruuns Bro, men trods flere tilløb blev det ved snakken.

I 1990'erne var flere modeller for en fremtidig "busterminal" oppe at vende: På den nuværende placering i kombination med et p-hus, et super-stoppested på Banegårdspladsen eller en ny station på baneterrennet, tættere på banegården og gerne i niveau med banegårdshallen.

I forbindelse med den socialdemokratiske regerings tilbud om 25 mio. til at styrke den kollektive trafik i 1999 vedtog byrådet projektet "Dækket", hvor den fremtidige rutebilstation skal ligge bag posthuset

på en platform i niveau med banegårdshallen.

I nullerne trak den borgerlige regering løftet om støtte tilbage, så projektet måtte finansieres ved salg af byggegrunde.

I helhedsplanen "Perlekæden" fra 2012 planlægges en tæt bebyggelse af området med udvidelse af Bruuns Galleri oven på den planlagte busterminal. Al ind- og udkørsel skal ske via en rampe til Ny Banegårdsgade, hvor trafikken derfor indskrænkes.

Denne plan har dog også været på standby, indtil man ved, om banegårdshallen skal hæves i forbindelse med elektrificeringen af banenettet.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Kvægmarked på Vesterbro Torv, 1895. I baggrunden ses Langballes teglværk. Hammerschmidt Foto, Aarhus Stadsarkiv

Fra grisetorv til trafikknudepunkt

Vesterbro Torv henligger i dag som en gold parkeringsø midt i et hav af gennemgående trafik, men der har længe været drømt om at gøre torvet til et rekreativt opholdssted. Stadsarkivet fortæller her første del af torvets historie.

BYHISTORIE

Søren Bitsch Christensen
Stadsarkivar, Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Området omkring Vesterbro Torv lå i begyndelsen af 1800-tallet uden for byen ved Vesterport, hvor landevejen til Viborg begyndte.

Indtil der blev anlagt et teglværk nord for porten i 1828, blev området brugt som losseplads. Måske derfor var det i 1847 nærliggende at henvise den ildelugtende kreaturhandel til den trekantede markedsplads, der i 1885 fik navnet Vesterbro Torv.

Indtil da var torvet i folkemunde kendt som Grisetorvet på grund af de uhumske forhold. Det hjalp kun lidt, at torvet fik en nødtørfug brolægning og et pissoir i 1873 og en fold til grisene i 1884.

I 1894 blev en plan om at opføre et slagtehus ved siden

af torvet droppet til fordel for en alternativ placering syd for byen ved Strandvejen.

Fra idyl til stenørken

I 1904 fik landboforeningen afslag på støtte til opførelse af to kvæghaller på Vesterbro Torv, da byrådet ønskede at flytte kreaturhandelen til det nye slagtehus.

Det skete i 1907, men ikke uden protester fra landboforeningen og de handlende.

I forbindelse med flytningen foreslog Peter Sabroe, at torvet blev indrettet til legeplads for kvarterets børn, men da torvet også skulle fungere som gadekryds, blev planen opgivet.

I 1913 indsamlede Aarhus Forskønnelsesforening et beløb til at anlægge en rotunde med græs og træer og til et smedjærnsgritter omkring et stort kastanjetræ midt på torvet.

De efterfølgende år kom torvet dog mere til at funge-

re som oplagsplads for brosten under arbejdet med at brolægge gaderne omkring torvet.

I 1927 var Vesterbro Torv så hullet, bulet og beskidt, at byrådet trods dårlig økonomi besluttede at afsætte penge til en ny brolægning.

Trafikken blev tættere

I Århus Stiftstidende blev det med vemod skildret, hvordan torvets træer blev fældet for at gøre plads til trafikken, så en "stenørken" voksede frem, hvor der før havde været fuglepip og idyllisk ro.

Fra nu af kom torvet til at lægge plads til parkeringspladser, en benzintank, to kiosker, en rund "nødtørftanstalt" med indbygget gasregulator.

Hertil kom i 1936 en "brevduetotalisator" – en bod med brevduespil, hvor overskuddet gik til Kræftens Bekæmpelse.

Området omkring Vester-

Indtil da var torvet i folkemunde kendt som Grisetorvet på grund af de uhumske forhold. Det hjalp kun lidt, at torvet fik en nødtørfug brolægning og et pissoir i 1873 og en fold til grisene i 1884.

bro Torv havde på det tidspunkt for længst tabt sit landlige præg. I 1916 solgte familiefirmaet Langballe og Søn teglværket og deres store købmandsgård mellem Vesterport og Vester Allé.

Med undtagelse af en enkelt længe ud mod Vesterport måtte købmandsgården vige for bilværkstedet Schrøder og Rasmussen og et FDB-lager.

På teglværket og Aarhus Trælasthandels grunde nord og vest for torvet blev der i 1920'erne bygget en række 4 ½-etages rødstensejendomme til at huse byens voksende arbejderbefolkning.

Efter datidens forhold var bebyggelsesprocenten høj. I 1923 kritiserede stadsrådgiveriet mellem Vesterbrogade og den smalle Godsbanegade, den senere Janus la Cours Gade, for at være "en noget for stærk udnyttelse af arealet end rigtigt er."

Samtidig steg trafikken

omkring torvet, som var samlingspunkt for otte gader og eneste indgang til byen fra vest før etableringen af Ceres-krydset i 1935.

I 1913 begyndte rutebiltrafikken til og fra Åbyhøj og Brabrand, og i 1930'erne åbnede Aarhus Sporveje buslinjer til forstæderne i vest efter at have skrottet en plan om en sporvognsline til Åbyhøj via Vesterbro Torv.

For at gøre plads til bybusserne blev kørebanen omkring torvet udvidet i 1932, hvor der også blev opstillet lyskryds for at skille den gående fra den kørende trafik. Alligevel steg antallet af trafikulykker omkring torvet.

I 1935 kom det til en dødsulykke, da en skodesløs bilist pløjede tre fodgængere ned på fortovet ud for Schrøder og Rasmussens bilværksted. Trods bedre trafikregulering er Vesterbro Torv et farligt sted for bløde trafikanter den dag i dag.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Et par kuske med vogne bevæger sig ad Vesterbrogade ud ad byen med ryggen til Vesterbro Torv, måske på vej til Ceres. I billedets højre side ses porten ind til Mejeriet Vesterbro. Hammerschmidt Foto, 1907, Aarhus Stadsarkiv

Vesterbrogade – en rå indfaldsvej i forandring

I denne uge fortæller Stadsarkivet historien om Vesterbrogade. Det er historien om en landevej, der blev til en rå industrigade, og som nu står for at forandres til attraktivt midtbykvarter.

BYHISTORIE

AARHUS: Oprindeligt begyndte landevejen til Viborg ved Vesterport inde ved det nu nedlagte posthus på Vesterbro Torv. Efter anlæggelsen af Ceres i 1856 opstod en bebyggelse langs landevejen ud til bryggeriet. Denne vejstrækning blev brolagt i 1860 og siden døbt Vesterbrogade i 1868. Gaden skulle formentlig være forlænget i retning af Nørregade, for indtil 1928 begyndte husnumrene i den sydlige side med 41 og 60 i den nordlige. Navnet siges af nogle at hentyde til en træbro over Hesselbæk, som løber gennem Botanisk Have. At Nørrebrogade fik sit navn ved samme lejlighed tyder dog på, at man har haft de københavnske brokvarterer i tankerne. På Møllebakken nord for Vesterbrogade anlagde mølleren Andreas Severin Weis i 1860'erne garderne Hjortensgade, Saltholmsgade og Mønsngade. Vest for det nye kvarter grundlagde Det jyske Haveselskab i 1873 Botanisk Have, som fra 1914 også kom til at huse Den Gamle By.

En række grimme ejendomme

Som arbejderkvarter regnedes Vesterbro ikke til den pæne del af byen. I Holstein Rathlous topografiske beskrivelse af Aarhus fra 1920 beskrives Vesterbrogade som en række "mere eller mindre grimme ejendomme". På nordsiden ses endnu en blanding af 2-etages huse fra slutningen af 1800-tallet og 4-5-etagers arbejderboliger fra begyndelsen af 1900-tallet. For at give plads til et nyt

boligbyggeri nedrev man i 2016 en husrække fra 1882, som blandt andet husede byens dengang ældste værtshus, "Guldborg". Her har omegnens landmænd kunnet få sig en øl og en portion kålsuppe, når de havde været inde at handle i byen. Der har også været planer fremme om at nedrive huset på hjørnet af Hjortensgade for at gøre plads til et 5-etagers boligbyggeri. Bygningen blev opført til kolonialhandel i 1884 og huser i dag værtshuset "Hjorten" og en halalslagter.

Damp, træ og is med mange vitaminer

Sydsiden af gaden blev domineret af dampdrevne industri. På hjørnet til Vester Allé opførtes i 1876-78 et savværk og en trælasthandel. Efter en voldsom brand i 1896 flyttede savværket til Saltholmsgade, men trælasthandelen blev på stedet indtil opførelsen af de nuværende boligkarréer i 1927. Bagved blev der på en grund ned mod åen etableret et dampdrejeri og møbelsnedkeri, hvis facade endnu ses i Vesterbrogade 13-15. I nr. 17-19 ses facaden af Mejeriet Vesterbro, der blev grundlagt i 1905 som andelsmejeri af omegnens mælkeproducenter. Mejeriet blev i 1926 det første danske til at producere "iscream" på et dertil importeret amerikansk anlæg. Efter en udvidelse i 1935 kom mejeriet op på en daglig produktion af 100.000 ispinde, som blev markedsført for deres høje indhold af vitaminer. Mejeriet havde i sin storhedstid 90 mejeriudsalg, men måtte lukke efter liberaliseringen af mælkehandelen i 1971. Allerede i 1962 af-

gav mejeriet sin grund ud til Vesterbrogade 21-29 til boligkomplekset "Vesterbro" og i 1983 blev hovedbygningen ved åen revet ned for at gøre plads til "Å-gården".

Fra lokum i gården til liebhaverbolig

I 1906 var Vesterbrogade endnu så rustik, at der blev givet dispensation til at indrette hestestald i nr. 32. Da nr. 24 blev opført i 1902, var det med lokum i gården. Først i 1941 blev der installeret wc'er med træk og slip og faldstammer til køkkenvaske i lejlighederne. Opvarmningen skete med kakkelovne helt til 1963, hvor man fik fjernvarme. For at imødekomme unges efterspørgsel på boliger i den indre by opførtes i 1984 på nr. 11 en blå-hvid ejendom i postmoderne stil, hvis ejerlejligheder blev markedsført for deres beliggenhed "i hjertet af det gamle bymiljø og med den specielle atmosfære, som findes her". Samme år kom tendensen til udskiftning af gadens beboere og miljø også til udtryk i Vesterbro Beboerforenings klager over trafikstøj og luftforurening fra Ceres, der havde skabt gaden, men nu blev opfattet som et fremmedlegeme i bymiljøet. I dag er gaden stadig rå, men der bygges som aldrig før og lægges planer om at føre trafikken væk fra området.

Molslinjens nye hurtigfærge, Express 3, har et passagerdæk på 2.000 kvadratmeter og vil kunne fragte 411 biler ad gangen fra 1. juni. Pressefoto

Molslinjens nye superfærge er på vej til Aarhus

Tobias Heede Niebuhr
tobn@stiften.dk

AARHUS: Molslinjen er klar med en stor tilføjelse til rederiets flåde.

En ny superfærge er lige nu på vej fra Tasmanien til Aarhus.

Den nye hurtigfærge hedder Express 3 og er bygget på værftet Incat i Hobart i det sydlige Tasmanien og vil sejle Aarhus-Odden på 75 minutter, når den er begyndt at sejle 1. juni.

Færgen er udstyret med fire store waterjet-motorer, der flytter 21.000 liter vand i sekundet og dermed vil kunne fylde et olympisk svømmestadion på 30 sekunder. Ikke at det bliver aktuelt.

Der vil blive plads til 411 personbiler og 1.000 passagerer, og færgen har en maks fart på 48 knob (89 km/t), dog kun 36 knob fuldt lastet. Express 3 bliver tre meter kortere end Express 1 og 2, men vil stadig være en af verdens største hurtigfærger, og den er ifølge Molslinjen en videreudvikling af de to andre Ekpress'er.

Den lange jomfrurejse på 25.000 kilometer er i gang og vil gå syd for Australien, gennem Panama-kanalen til den anden ende af jordkloden og Aarhus og vil tage godt en månedstid.

Beatles lever på Elværket

ÅBYHØJ: Guitaristen Søren Bødker Madsen giver sammen med sangerinden Karoline Budtz en Beatles Forever-koncert på Elværket i Åbyhøj. Det sker 26. april.

Duoen er kendt fra DR's tv-serie "Beatles Forever" om The Beatles og deres musik i anledningen af, at det var 50 år siden, de første Beatles-plader udkom.

pcb

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Graven i 1892 set fra nr. 26 og ned mod nr. 14. Det lange lave hus er nr. 18-20, og folkene står foran nr. 24. Her boede dette år en "particulier", en handelsmand, en forh. opsynsmand, en enkemand og en arbejdsmand. Hammerschmidt Foto, Aarhus Stadsarkiv.

Graven – den fattige mands gade

Tiden synes at have stået stille i Graven siden middelalderen, men skinnet bedrager. I denne og næste uge fortæller Stadsarkivet historien om den fattige gade, der endte som latinerkvarter.

BYHISTORIE

AARHUS: Graven hed oprindeligt Gravene og udtales derfor med langt a.

Gaden har sit navn fra voldgravene langs den nordlige del af den vold, der blev anlagt rundt om Aarhus i Vikingetiden.

Da volden blev sløftet i slutningen af 1400-tallet, blev gaden anlagt ved, at man fyldte gravene med jord fra volden.

I de skriftlige kilder omtales bebyggelse på Graven eller Gravene så tidligt som i 1462. I baggården til Graven nr. 18-20 har arkæologer fundet spor af to huse fra slutningen af 1400-tallet med smedje i det ene.

Langt op i 1900-tallet blev gaden primært beboet af håndværkere som smede, snedkere og skomagere, som havde deres lavshus her i 1553. S

kattelister fra 1600- og 1700-tallet viser, at Graven var et fattigkvarter med lange rækker af boder (småbebyggelser) og næsten ingen huse og gårde.

Mælk og brændevin

De fleste af gaden toetages

huse er først opført i 1800-tallet, selvom de ofte kan stå på en meget ældre kælder.

Ældst er den rødkalkede købmandsgård på hjørnet af Mejlgade, som er fra begyndelsen af 1600-tallet og siden 1845 har huset I.C. Julius farvehandel.

Næstældst er Graven nr. 8, som ifølge en bjælke i porten er bygget i 1642 for "NS".

Et bomærke med to krydsede økser og inskriptionen "andre byger til mig / jeg bygger til andre" tyder på, at byggherren har været tømrer.

Det lange lave hus på Graven nr. 18-20 er bygget oven på to gavlhuse fra 1600-tallet. Der var en koholdergård i 1700-tallet.

Her brændte man sikkert også brændevin, da bundfaldet fra brændevinsbrændingen blev brugt som foder til malkekøer.

I 1804 var gården ejet af urmager Søren Buxlund, som da skænkede fattigvæsenet et hus på den anden side af gaden til enkebolig.

De gamle tidligt i seng

I den buxlundske stiftelse på Graven nr. 21 kom til at bo en flok enker under meget trænge forhold.

To måtte deles om et lille

værelse, hvilket ofte gav anledning til konflikter.

Derfor blev huset forhøjet til to etager i 1812, og i 1876 opførte kommunen i baghaven den bygning, som i dag huser den kommunale tandpleje.

Bygningen blev efter indførelsen af alderdomsunderstøttelse i 1891 lavet til alderdomsasyll og adskilt fra den gamle enkebolig med et højt plankeværk.

Det var vigtigt at trække en linje mellem fattighjælp, som enkerne fik, og de gamle, der fik alderdomsunderstøttelse. Fik man fattighjælp, kostede det nemlig borgerlige rettigheder.

De gamle i asylet blev ikke desto mindre påbudt at holde sig fra brændevin, at være i seng senest 21.30 og at rengøre deres værelser inden kl. 8.

Uden baderum, ligstue eller en have viste bygningen sig hurtigt uegnet til alderdomshjem og blev i 1904 erstattet af "De Gamles Hjem" på Kirkegårdsvej.

I 1938 blev den gamle enkebolig revet ned.

På tomten blev først indrettet en legeplads, som under besættelsen måtte vige for en bunker.

Ved siden af i nr. 15-17 står

dog stadig skræddermester Villadsens legatbolig for enker af håndværksstanden, som blev oprettet i 1810 og udvidet af kommunen med opførelse af det nuværende hus i 1900.

Den kommunale tandpleje

I 1915 fik Aarhus Tandlægeforening overtalt byrådet til at etablere en skoletandklinik i det gamle alderdomshjem i Graven.

Her blev indrettet to klinikker med elektriske bor fra Amerika og et venteværelse.

Ældre aarhusianere husker et klapapparat med kliniknumre og et vægmaleri med nogle fæle tandtrolde, som satte en skræk i de ventende børn.

Forældrene skulle indtil 1962 betale 1 kr. årligt for behandlingen med den begrundelse, at børnenes dårlige tænder skyldtes "overdreven slikindtagelse, og forældrenes forsømmelighed".

Dengang kunne et barn i 1. klasse have op til 30 huller, men siden da har forebyggelse heldigvis bragt det tal ned.

Mange af klinikkens opgaver er i dag lagt ud til skolerne.

VARNA PALÆET

POUL HALBERG & FRIENDS
INTIM KONCERT
Eksklusiv aften med Gourmetmiddag & koncert

Fredag d. 9. juni kl. 18.00

Vi byder sommeren velkommen og starter aftenen med Rosé Champagne fra Launois og serverer en række lækre snacks på terrassen med udsigt over Aarhusbugten. Herefter serverer vi en super lækker Gourmetmenu som består af årstidens bedste råvarer. Til menuen serveres en række specieludvalgte vine. Inden Poul Halberg & Friends går på scenen slutter vi af med kaffe & sødt. Det bliver en suveræn intim livekoncert med plads til danseglæde, hvor alle de store 80'er hits spilles som "Magi i Luften", "Efterår", "Elskes af dig", "Spiller et spil", "Mandagsstævne" med flere. Efter koncerten er der mulighed for at fortsætte med Champagne, cocktails, udsøgte vine & speciel øl i vores lounge & bar.

Menu
Rosé Champagne fra Launois *****
Lækre sprøde snacks *****
Canapéer i forskellige serveringer *****
Monstrøse hvide asparges med Rømrøjer, vagtelæg & lakserogn *****
Dansk Kalv
Ryg & hale med grønne asparges & sprød svær *****
Hvid chokoladedessert med jordbær & hyld *****
Specieludvalgte vine *****
kaffe & sødt *****
kr. 1.395,-

BOOK ONLINE

Varna Palæet, Ørneredevej 3 – 8000 Aarhus C
Tel. +45 86 14 04 00 www.varna.dk

AARHUS WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Graven set mod Klostergade gennem fotograf Monsruds linse, ca. 1892. Hammerschmidt Foto, Aarhus Stadsarkiv.

VARNA PALÆET

RHONE & LILLELUND

Fredag d. 2. juni kl. 18.00
*Starter vi på terrassen med bobler & snacks.
 Vi serverer en kongemenu med de bedste vine fra Rhone, kommenteret af Niels Lillelund.*

*Vi byder sommeren velkommen og starter aftenen med Cremant d'Alsace på terrassen med udsigt over Aarhusbugten og serverer en række lækre snacks.
 Herefter har vi lavet en lækker menu, bestående af alle mine yndlings råvarer.
 Niels Lillelund, vinskribent og journalist på Jyllands Posten, som netop har udgivet 4. oplag af hans Rhone bog, kommenterer vinene.
 Lars Bo Henriksen fra Bichel Vine har udvalgt en række topanmeldte vine til aftenen.
 Glæd dig, det bliver en unik og hyggelig aften i godt selskab.*

Menu & vine

*Soufre NV, Clement Klur, Cremant de Alsace
 Sprøde snacks

*Østers - torsk - Bloody Mary
 2015 Cotes du Rhone Blanc "Guigal"

*Pighvar - Jomfruhummer - Estragon
 2016 Crozes Hermitage Blanc "Betisses"

*Havtaske - Hvide asparges - Ærter
 2015 Domaine Santa Duc "Quatre Terres"

*Vagtel - Foie gras - Morkler
 2015 Clos Romane, Cairanne

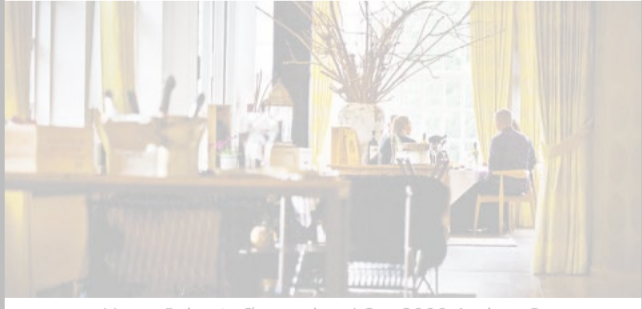
*Sommerbuk - kantareller - Kirsebær
 2013 Chateau Fortia, Chateanuef du Pape

*Jordbær - Ribs - Hindbær - Fløde
 NV Muscat de Saint Jean

Kaffe & sødt

Pris pr. person kr. 1.100,-

BOOK ONLINE

Varna Palæet, Ørneredevej 3 – 8000 Aarhus C
 Tel. +45 86 14 04 00 www.varna.dk

Fra slumkvarter til latinerkvarter

I denne uge fortæller Stadsarkivet anden del af historien om Gravens utrolige forvandling fra slumkvarter til latinerkvarter.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
stadsarkiv@aarhus.dk

AARHUS: De fleste af Gravens huse er opført til små virksomheder i 1800-tallet.

Graven nr. 3 blev opført i 1804 som pakhus for købmandsgården overfor og senere udskilt som selvstændig købmandsgård.

I 1902 var der i stueetagen en stald med ni heste og lagerrum med alt fra grøn sæbe, kartoffelmel og tændstikker.

Første sal blev brugt til beboelse for personalet og som sukkerskæveri, hvor sukkertoppe blev skåret til mindre portioner.

Graven nr. 10 blev opført til vognmandsforretning af A. Dyhr i 1848 og i 1883 ført videre af sønnen, der fik stor succes med sin hestetrukne sporvognsrute mellem Hovedbanegården og Østbanegården.

I karetmagergården på nr. 23-25 åbnede i 1894 trykkeriet "Aros", hvor den senere statsminister Hans Hedtoft stod i lære som litograf.

Riv de skumle gader ned!

I 1923 blev Graven nr. 19 revet ned for at give plads til udkørslen fra byens første rutebilstation.

I takt med at den motoriserede trafik steg, voksede presset på at ændre det middelalderlige gadenet.

I 1914 overvejede byrådet at gøre Graven til en miniringgade ved at lave

et gennembrud til havnen med nedrivning af I.C. Juuls farvehandel, men man nøjedes med at føre fortovet ind under Jasters købmandsgård i Mejlgade 18.

I 1938 foreslog en af Stiftens læsere at sløjfe "de snævre og skumle gader" Badstuegade, Volden, Klostergade og Graven. Noget lignende blev foreslået af vinderne af en arkitektkonkurrence om Aarhus bymidte i 1967.

Hele kvarteret skulle erstattes af et overdækket butikscenter, som skulle kunne nås via motorveje langs havnen og Aaboulevarden. Andenpræmien derimod foreslog en mere nænsom byfornyelse med bevarelse af historiske bygninger og omdannelse af Graven til gågade.

I byrådet talte borgmester Bernardt Jensen også for en "fornyende bevaring", der skulle gøre det historiske Aarhus til et eksklusivt forretningsområde med små intime restauranter, gallerier og modebutikker.

Slumstormere og "punkere"

I 1970'erne fremstod Graven temmelig nedslidt, da boligspekulanter lod mange af de gamle huse stå og forfalde. Nattelivet var også råt.

I 1977 blev tre politibetjente alvorligt kvæstede under et kæmpe gadeslagsmål uden for værtshuset Bryggergården i nr. 27 på hjørnet af Graven og Volden.

Som følge heraf blev stedet lukket og solgt med henblik på sanering. Den 21. juli 1979 blev den tomme bygning imidlertid besat af slumstormerne fra akti-

onsgruppen "Boligkaravanen", som da drog rundt og besatte tomme ejendomme i protest mod bolig mangelen.

Efter at par dage blev de unge smidt ud af politiet, men gruppen vendte senere tilbage til Graven med en aktion mod nogle "fupmoderniserede lejligheder" i nr. 14.

I august 1983 blev enkeboligerne i nr. 15-17 besat af en gruppe "punkere", som nåede at overspraye skoletandplejen med graffiti, inden politiet smed dem ud. Da de fleste var under 18, kom forældrene til at betale deres bøder.

I 2003 endte politiet med at måtte redde nogle BZ'ere i bunkeren foran skoletandplejen, da de blev angrebet af nogle højreaktivist.

Graven fik sit nuværende udseende i 1980'erne, hvor ejendomsmæglerne begyndte at sælge området som byens ny latinerkvarter. Med undtagelse af Bryggergården insisterede kommunen nu på, at de gamle huse skulle istandsættes.

Ejerne af den gamle købmandsgård på nr. 3 havde da ladet bygningen forfalde så meget, at en pålagt restaurering i 1989 mere blev en rekonstruktion.

Gradvist blev gaden det attraktive forretningsområde, Bernardt Jensen havde drømt om.

Ikke alle var dog begejstrede for de nymodens cafeer, der invaderede kvarteret i det årti.

Således udløste åbningen af Cafe Drudefuss i 1986 en underskriftsindsamling imod flere cafeer i latinerkvarteret.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Den første politistation lå i en treværelseslejlighed

Det blev allerede besluttet at bygge en politistation i 1867, men det kom til at tage lang tid, før det aarhusianske politi fik et hjem. Her fortæller Stadsarkivet første del af historien.

BYHISTORIE

Søren Bitsch Christensen
stadsarkivar
Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: I 1701 blev byfogden i Aarhus pålagt også at være politimester, men han fik først bevilget løn til to politibetjente i 1730. Politistationen lå i byfogdens hjem. I midten af

1800-tallet tjente et værelse i byfoged Jørgen Nielsens gård i Guldsmedgade som byfogedkontor og politikammer.

Her forhørte han lovovertrædere og gav bøder for mindre ordensforseelser.

Da han var kongens mand i byen, blev vinduerne i hans gård smadret af en ophidset folkemængde under enevældens fald i 1848.

I 1867 nedsatte byrådet efter anmodning fra den nye byfoged og politimester Louis

Hammerich en komité til at reformere byens politi. Byens fem politibetjente og 12 vægttere blev fyret og erstattet af en politiassistent, syv politibetjente og 12 patruljebetjente samt en tårnvægter. Desuden skulle Aarhus skulle have en døgnbemandet politistation, så enhver straks kunne "erholde politihjælp".

Da den skulle ligge nær arresten i rådhuset (nu Kvindemuseet), blev det bestemt at opføre stationen på sprøjtehusets grund mellem Nationalbankens filial og stiftsprovstens bolig, hvor Nykredit ligger i dag.

I 1870 udskrev man en arkitektkonkurrence om en politistation på det sted, som blev vundet af arkitekterne Puck og Langeland Mathiesen. Projektet blev imidlertid forpurret af stiftsprovsten, der i stedet foreslog at forhøje rådhuset med en etage. Dette og andre forslag om placeringer i Rosensgade, Skolegade og Badstuegade blev dog alle forkastet.

I 1869 indrettede politimesteren en midlertidig politistation i en lejet lejlighed på hjørnet af Volden og Rosensgade. Lejligheden lå på 1. sal med indgang fra baggården ad en hønsetrappet og havde tre værelser, som blev indrettet til vagtløkke, reserveløkke og kontor for politiassistenten. I 1871 flyttede politiet til bedre beliggende lokaler i stueetagen af en ejendom i Immervad 4 (nu Magasin), men en opsigelse fire år efter gjorde, at man måtte flytte til Ågade 15 (nu Aaboulevard 54).

Da man også her blev opsagt efter en fire-årig periode, besluttede byrådet i 1879 at installere politiet i den tidligere militærvagt i rådhusets vestlige ende. Her havde det været planen at indrette kæmnerkontor, men

man var betænkelige ved at lade rådhuset stå ubevogtet om natten og kunne desuden spare politiets husleje. Politiet blev lovet, at løsningen kun var midlertidig, men i 1880 brugte byrådet nogle penge afsat til at bygge en politistation til at indrette kæmnerkontor andetsteds i rådhuset, da der nu var fundet passende lokaler til politiet.

Politiet indtager det gamle rådhus

I 1900 løste man de stigende pladsproblemer ved at leje en lejlighed på 1. sal i Mejlgade 2 til kontor for politimesteren og politikammeret.

I 1902 inddrog man så amtsrådssalen til ekspeditionslokale. I forbindelse med opførelsen af et nyt ting- og arresthus i 1906 besluttede byrådet at indrette samlingsstue og detention i stueetagen af det gamle arresthus. 1. sal kom til at huse politimesteren, politikammeret og et fotoatelier til forbryderfotos.

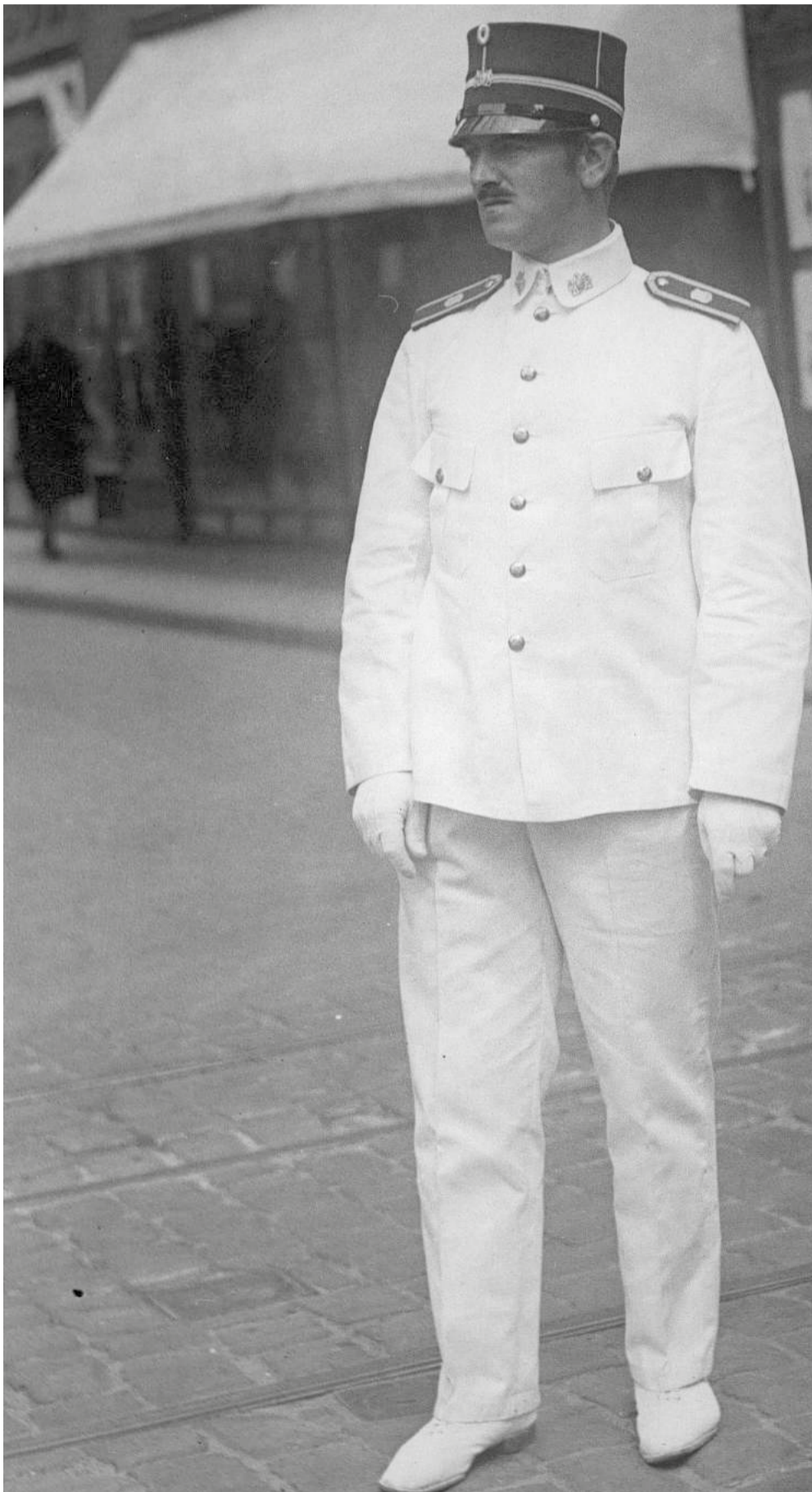
Højre-gruppen var dog helst fri for synet af berusede personer ved rådhuset og ville have erstattet arresthuset med en "skøn have".

I 1907 blev politiet flyttet over i rådhusets lysere østfløj for at skabe sammenhæng med samlingsstuen, som kom til at ligge ud mod Mejlgade, da der skulle opføres en lukket gård ud for detentionen i vestenden, hvor der også blev hundegård.

I 1913 ønskede politimesteren at leje ekstra lokaler i Frichs gamle fabrik på hjørnet af Søndergade og Sønder Allé, men i byrådet frygtede man, at et rend af prostituerede ville skæmme gaden. I stedet lod man politiet få det meste af stueetagen ved at flytte nogle kommunekontorer til Mejlgade 4. Ifølge borgmester Jakob Jensen var det nemlig på langt sigt planen at bygge et nyt rådhus og lade det gamle blive politistation.

Hvordan det gik, fortæller Stadsarkivet om i næste uge.

En betjent i sommeruniformen, juli 1929.
Ukendt fotograf, original i Den Gamle By.

"Er du kommet til skade?"

Vi er eksperter i behandling af PERSONSKADESAGER

Vi skaffer årligt tilskadekomne millioner i erstatning. Du får rimelige advokatombkostninger erstattet af ansvarsforsikringselskabet

Snyd ikke dig selv for RÅD OG BISTAND I forbindelse med personskader:

- Erstatning efter overfald el. lign.
- Trafikskader
- Arbejdsulykker
- Fejlbehandling og patientskader
- Ulykker i al almindelighed

Ring gratis til os på 76280111

Gratis gennemgang af erstatnings-sager

Advokat Jesper Håkonsson (L) Advokat Bjarne Jensen (H)

ERSTATNINGSAADVOKATERNE

BSJ Jensen Advokatfirma
Vejle | Horsens | Kolding | Århus | Silkeborg
jh@bsj.dk • www.bsjj.dk

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på byggesager.aarhuskommune.dk.

Brolæggere lægger sidste hånd på belægningen til politigårdens nuværende indgang ud mod Dynkarken.
Foto: Niels Reiter, 13. oktober 1989, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv

En politigård rejser sig som et fort i røde mursten

I 1929 blev det århusianske politi lovet en politigård, men det skulle tage 54 år at indfri løftet. Her fortæller Stadsarkivet anden del af historien om, hvor byens politi har holdt til igennem tiderne.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: I 1911 fik politiet et hestetrasket saltafald, da der var meget bøvl med at transportere arrestanter mellem politistationen på rådhuset og det nye ting- og arresthus på Vester Allé.

I retsplejeloven af 1919 forblev ordenspolitiet kommunalt, men kriminalpolitiet og politimesteren kom sammen med retsvæsenet til at sortere under staten. Derfor blev politimesteren og politikammeret flyttet til ting- og arresthuset med endnu større ulemper for politiets daglige arbejde til følge.

For at samle politiet nedsatte byrådet i 1929 en kommission, der foreslog at bygge en politigård bag ved ting- og arresthuset ved den nuværende Kunsthals grund. Da der ikke blev råd til projektet, foreslog Statsbibliotekets leder Emanuel Sejr i 1937 at lave politigård i "Smykkeskrinet", når Statsbiblioteket flyttede til universitetet.

Kommunen mistede imidlertid interessen for projektet, da hele politiet blev gjort til et statsligt rigspoliti i 1938.

Fra fattiggård til politigård?

Staten havde heller ikke råd til at bygge ny politigård, da rigspolitiet blev dyrere end forventet. Da det nye rådhus åbnede i 1941, kunne politiet dog overtage hele det gamle rådhus og nogle kontorer ude i byen, som kommunen nu forlod. Byrådet forpligtede sig til at tilby-

de staten en grund til politigård i 1949, men ikke gratis og ikke på Bispetofte, som nu blev opfattet som en alt for mondæn placering. I stedet blev blikket kastet på den gamle fattiggårds grund på den anden side af Vester Allé, hvor ARoS ligger i dag. I 1945 ønskede politiet at få en grund på kasernearealet, men da militærets rømning af området havde lange udsigter, endte Justitsministeriet i 1948 med at acceptere et tilbud om forkøbsret i ti år. Aarhus politigård havde imidlertid ikke førsteprioritet for staten, der fik forlænget reservationen flere gange. I 1962 kom så den første plan for et "repræsentativt bycentrum" på kasernearealet, der skulle huse et højhus-hotel med kongrescenter, en DR-by og en masse p-pladser. Indtil videre var der dog stadig plads til en politigård i området.

Kasernearealet blev for fint

I 1971 indledte staten forhandlinger med kommunen om den nye politigård i forbindelse med nedlæggelsen af kaserne og forsorgshjemmet.

Kommunen ville dog ikke afstå så stort et areal til politigården, som staten ønskede. I stedet foreslog man en alternativ placering på hjørnet af den nye Ringvej og Edwin Rahrs Vej med den begrundelse, at politigården ville komme til at ligge centralt i et fremtidigt Stor-Aarhus. Politiet stod dog fast på at være i nærheden af retsbygningen.

Under valgkampen i 1973

var der bred modstand mod en politigård på kasernearealet, som nu blev udset til rekreativt område med "kultur, lys og luft". Som alternative placeringer blev foreslået saneringen ved Nørreport, gasværket ved Spanien og området bag Karolinegården i Frederiks Allé.

Lange om længe blev kommunen og Justitsministeriet enige om grunden på hjørnet af Dynkarken og Sdr. Allé, hvor Sabroes kølefabrik havde ligget.

Byggeri i modvind

I 1975 købte staten Sabroegrunden af kommunen efter to års tovtrækkeri om prisen. Der blev også opkøbt og nedrevet en række private ejendomme i Ridderstræde, Dynkarken og Fredensgade.

Politigården blev tegnet af arkitekten Alex Poulsen, der beklædte betonmuren med røde mursten for at passe bygningen ind i midtbyens arkitektur. Ikke desto mindre blev politigården med sin kompakte facade ofte sammenlignet med en fæstning, hvilket ifølge justitsministeriet skyldtes, at man ikke havde råd til "lüksbygninger".

I 1980 havde byggeriet nær fældet den socialdemokratiske regering, da den konservative folketingsmand Lars Gammelgaard beskyldte justitsministeren for at have givet det kooperative JME Betonenterprise opgaven i strid med EF's direktiv om udlicitering. Med to års forsinkelse kunne politiet dog flytte ind i den nye politigård, som det i alt tog 54 år at få.

Rejser og udflugter

Dejlig Danmark 1-dags ture

Husum - 11. juni
Bus, frokost inkl. øl og snaps, kaffe... kr. 600.-

Kloster Design - 14. juni
bus, middag, entré og kaffe... kr. 560.-

Fanø - 18. juni
Bus, middag, færge, entré og guide. kr. 650.-

Flensborg med ophold
Onsdage: 14/6 + 5/7 + 19/7 + 2/8 + 16/8 + 6/9
Lørdage: 17/6 + 8/7 + 22/7 + 5/8 + 19/8 + 9/9
Pris pr. person kr. 150.-

Centrum Turist
86 19 00 00
se mere på www.centrumturist.dk

Køb og Salg

Jordbær - Aarhus Syd

- Friskplukkede jordbær
- Nyopgravede kartofler
- Vaskede kartofler
- Grøntsager, krydderurter m.m.

Åbent dgl. kl. 10-19

Anna Schou Bisgaard & Kurt Bisgaard
Bisgaardvej 8, 8330 Beder
Tlf. 86 93 14 02

Ring for en uforpligtende samtale

ADVOKAT SAMFUNDET

RKI
Inkassopartner

- Uafhængig boligadvokat
- Registrering af skøde
- Testamenter og ægtepagter
- Dødsboopgørelser
- Retssager
- Inkasso

Faste konkurrencedygtige priser

Advokatfirmaet
Inger Bjerrum Hansen

Oddervej 67 C, 1. sal, 8270 Højbjerg · Tlf.: 8627 3000
www.advokat-bjerrum-hansen.dk · advokat@bjerrum-hansen.dk

"Er du kommet til skade?"

Vi er eksperter i behandling af PERSONSKADESAGER

Vi skaffer årligt tilskadekomne millioner i erstatning. Du får rimelige advokatomkostninger erstattet af ansvarsforsikrings-selskabet

Snyd ikke dig selv for RÅD OG BISTAND I forbindelse med personskader:

- Erstatning efter overfald el. lign.
- Trafikskader
- Arbejdsulykker
- Fejlbehandling og patientskader
- Ulykker i al almindelighed

Ring gratis til os på
76280111

Gratis gennemgang af erstatnings-sager

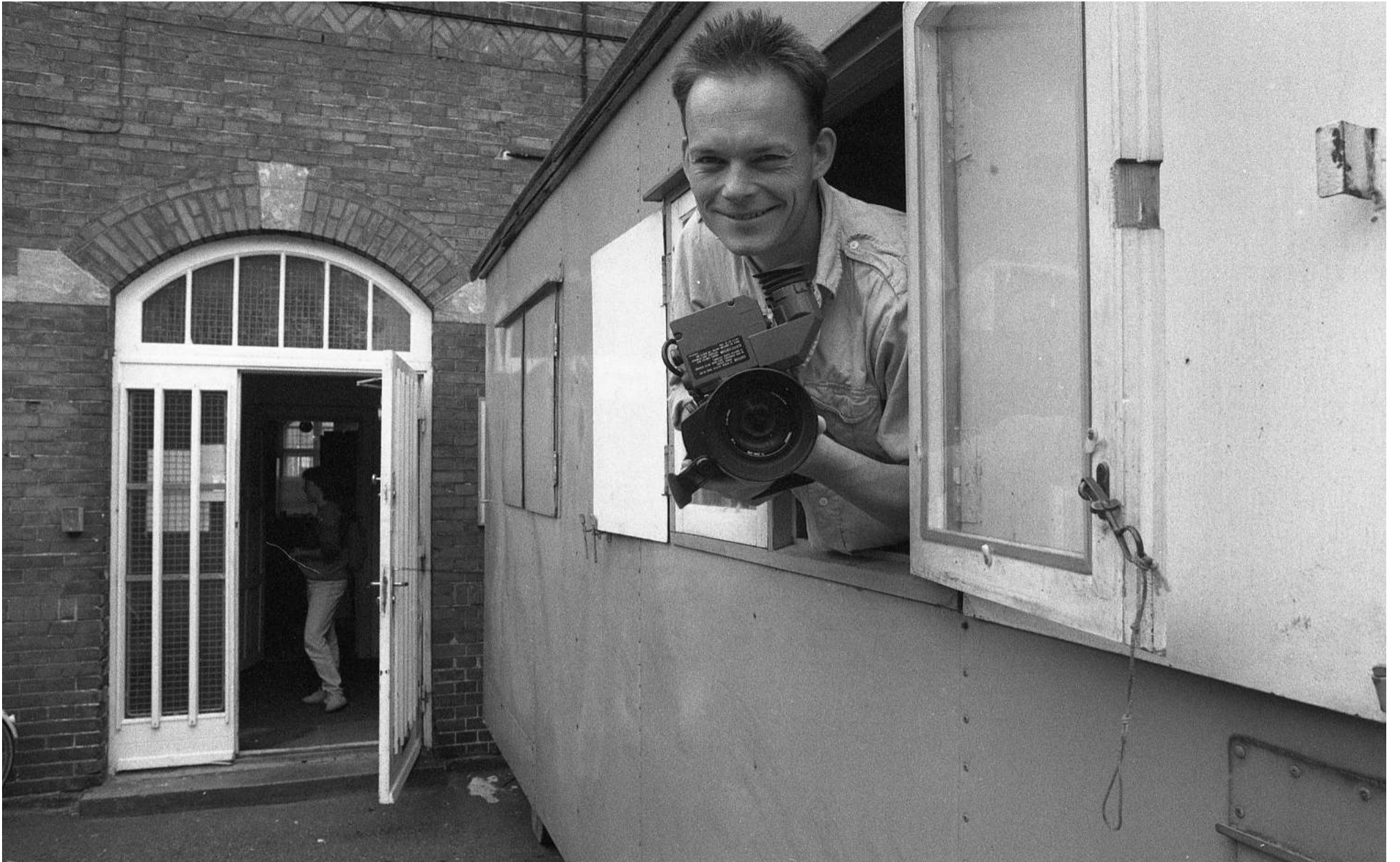

Advokat Jesper Håkansson (L) Advokat Bjarne Jensen (H)

ERSTATNINGSADVOKATERNE

Jensen
Advokatfirma

Vejle | Horsens | Kolding | Århus | Silkeborg
jh@bsj.dk • www.bsj.dk

Pladsen i Filmværkstedets lokaler på Carl Blochs Vej var trang. Til gengæld var kreativiteten stor. Foto fra 1990 af Jens Tønnesen, Aarhus Stadsarkiv.

Da folket gik til filmen

I denne og næste uge tegner Aarhus Stadsarkiv et portræt af Aarhus Filmværksted. Først bestod værkstedet af en lille kreds af aktivister, der sled i det med deres primitive udstyr til støtte for politiske sager. Siden blev det en åben og professionaliseret forening (senere en fond), som lavede lokal-tv og støttede filmiske talenter. Værkstedets båndarkiv er afleveret til Stadsarkivet.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

ÅRHUS: Utallige politiske bevægelser forsøgte i 1970'erne at gøre op med etablerede dogmer og brede deres budskab ud på alle mulige måder. Det var oplagt også at tage et så slagkraftigt medie som filmen i brug. Først an af de tidligere skolekammerater Bent Blindbæk og Ib Lund samlede en lille kreds af politisk bevidste og filminteresserede århusianere sig i løbet af vinteren 1975/76 under navnet Århus Filmværksted. De ville skabe et folkeligt filmværksted som alternativ til de etablerede medier.

De tusindvis af småfilmkamera-

er, som lå rundt omkring i hjemmenes kommodeskuffer, skulle ikke bare bruges til familielejligheder. De skulle også bruges til en folkelig mediemodoffensiv, så amatører kunne skildre deres daglige liv og de (politiske) sager, der optog dem.

Kommunal mistro og strejkende skraldemænds koner

Filmfolkene så i begyndelsen med mistro på kommunal styring. Det var de "aktives diktatur", og hverken kommunen eller andre med en skeptisk holdning til værkstedets virke skulle involveres. Det betød samtidig, at de filmtekniske og økonomiske ressourcer i starten var begrænset. I løbet af de første par år blev der produceret ni 8mm småfilm om politiske emner som strej-

kende skraldemænds koner, tyrkiske gæstearbejdere og kampen for at bevare det nedrivningstruede Rosengadekvarter.

Udstyret bestod ofte af indsamlede private småfilmkameraer eller redigeringsudstyr, man selv importerede fra Tyskland. Der blev sågar oprettet et lille importfirma, Jysk Film & Fototeknik. Men det viste sig hurtigt, at hjemmelavede tyskimporterede klippeborde ikke gik som varmt brød i Danmark. De aktive manglede også erfaring i at betjene udstyret og lave film i en tilfredsstillende kvalitet. Det var derfor i høj grad entusiasmen, fællesskabet og det at være en del af noget større, som skulle drive værket. Efter længere tids tilløb blev Foreningen Aarhus Filmværksted officielt stiftet i 1978.

Nye holdninger og kommunalt samarbejde

I 1980'erne bragte en anden indstilling med sig, idet der skete en vis udskiftning i stiftelseskredsen. De ofte politisk motiverede dokumentarfilm fra 1970'erne blev trængt tilbage af den opfattelse, at det var okay at betragte film som et medie til personlig og kreativ udfoldelse. Det førte til en mere eksperimen-

terende og fiktiv brug af filmmediet. Værkstedet og kommunen lod også mistroen afløse af samarbejde. I flere omgange fik værkstedet stillet lokaler til rådighed af kommunen, og samtidig gjorde arbejdsmarkedspolitikken det muligt at få offentligt finansierede langtidsledige ansat syv måneder ad gangen.

Videokunsten gør op med det etablerede kulturmiljø

I begyndelsen af 1980'erne blev der eksperimenteret med lyd/diasproduktioner. Men det store skridt fremad var, da værkstedet omfavnede videokunstens anderledes og nyskabende udtryksformer i slutningen af 1980'erne. Der blev leget og eksperimenteret som aldrig før med det nye udstyr, blandt andet med produktionen af de såkaldte scratch-videoer, karakteriseret ved ekstremt hurtige krydsklipninger og visuelle collager.

Fra 1985-91 blev der arrangeret store internationale videofestivaler. De kulminerede i 1990, da kunstnere fra 17 øst- og vesteuropæiske lande under navnet Billedmaskinen Ikaros byggede en stor beto-ninstallation bag Musikhuset. Den rummede de mange videoinstal-

lationer inden i et symbolsk jerntæppe, men udtrykte også en afstandtagen til en stivnet venstrefløj og elitens institutionaliserede måde at fremføre kunst og kultur på. Man ønskede at vise et moderne udtryk og gøre op med det etablerede filmmiljø i København. Som tidligere leder for Filmværkstedet, Peder Andersen, konstaterede, da Stadsarkivet talte med ham om perioden:

"Dansk film i 1980'erne var pinlige – dybest set. Alle foragtede dem. Der var Statens Filmcentral, og vi grinede altid af dem, fordi de havde alle samme pipe og gik i brune fløjlsbitter og så lavede de sådan nogle gamle 16 mm film, ingen gad at se. Vi ville gerne have det skulle være ungt og friskt at se på."

Videofestivalerne blev et uvurderligt udstillingsvindue for værkstedet snarere end en indtægtskilde. Det væltede ind med ansøgninger om at låne det nye videoudstyr, og for første gang begyndte man at udvælge, hvilke filmprojekter der skulle have støtte. Det var også i den periode, værkstedet gik over til også at producere lokal-tv. Det sætter anden og sidste del af historien om Filmværkstedet fokus på i næste uge.

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Oplysning til Borgerne om Samfundet

Stadsarkivet har modtaget en stor filmsamling fra Aarhus Filmværksted. I denne uge fortæller arkivet anden del af historien om det lokale filmværksted, der blev etableret i 1978 som et aktivistisk filmmiljø. Første del blev bragt sidste søndag.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: I firserne begyndte Aarhus Filmværksted at lave lokal-TV. På den ene side var TV-produktion ikke en del af Filmværkstedets DNA. Mange af værkstedets film-skabere foragtede ligefrem TV-branchen og ønskede ikke deres produktioner vist på TV. Omvendt var der et tungtvejende ønske om at få del i de kommunale tilskud til lokal-tv.

I 1987 trådte den første permanente lov om lokalradio og -TV i kraft. Loven skulle styrke den demokratiske proces i lokalsamfundene og sikre et mere alsidigt og ikke-kommercielt medie-billede.

Trods den ambivalente tilgang til TV-produktion faldt kravet om at inddrage borgerne fint i spænd med grundtanken om et åbent værksted, hvor man ikke behøvede at være uddannet eller arbejde for DR for at slå sig løs på professionelt udstyr.

I samarbejde med Aarhus Videoworkshop fik værkstedet grønt lys til at sende lokal-TV på samarbejdskanalen TV-Århus. Overgangen til også at producere lokal-TV betød, at kvalitetssikre produktioner nu skulle leveres inden for en deadline, hvilket var et brud med den lystbetonede tilgang, der herskede på stedet.

Godt nok var produktionen i begyndelsen kun cirka en halv time hver fjortende dag, når det var travlest, men det kneb alligevel med at fylde sendevinduet ud. Alt fra eksperimenterende videokunst til dokumentarfilm blev sendt ind til transmission. Sidstnævnte var igen kommet på banen – om

Der blev arbejdet på højtryk i redigeringsrummet for at lave lokal-TV til århusianerne. Foto fra 1997 af Peter Veileborg. Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi i Stadsarkivet

end knap så aktivistisk som i 1970'erne.

Nyt fra fagbevægelsen

I starten af 1990'erne samarbejdede Filmværkstedet med fagbevægelsen om at sende lokalnyheder. Mod betaling stillede værkstedet noget udstyr og support til rådighed. Tidligere leder på Filmværkstedet, Peder Andersen, husker nostalgisk tilbage på samarbejdet:

"Kvart i Syv Nyhederne hed de. I perioder syntes vi selv, vi matchede regional TV. Det var faktisk rigtig godt! 10 minutter hver dag med skarpe nyheder... De arbejdede og knoklede som sindssyge, det var sjovt! Og rigtig mange af dem røg over på TV2 Østjylland i løbet af nogle måneder, når de ligesom kunne se, at de var gode."

Efterhånden var det dog svært at følge med den stigende efterspørgsel fra de mange nye brugere. Værkstedets ressourcer var konstant under pres, og det var nødvendigt hele tiden at finde

nye indtjeningsmuligheder.

I byrådet lykkedes det at sælge ideen om, at Aarhus Kommune kunne udnytte potentialerne i lokal-TV til at kommunikere med borgerne. For en pris som stort set var professionel, blev filmværkstedet hyret til at lave små korte informative OBS (Oplysning til Borgerne om Samfundet)-spots om alt lige fra buskøreplaner til affalds-sortering.

En anden god indtægtskilde var kulturstøttemidler til udviklingen og visningen af programserier i midten af 1990'erne. En af disse var serien, *Århus Byhistorie*, hvor direktør for Århus Bymuseum, Lars Holleufer, tog seerne med på en historisk rundvisning i Aarhus. I samarbejde med Aarhus Stiftstidende lavede man tilmed serien som en videoboks, århusianerne kunne købe og give i gave. Ifølge Peder Andersen var det en succes:

"Jeg tror, den kostede 500 kr. for 20 udsendelser – eller hvad det nu var ... og så om-

satte vi for en million. Det var en god forretning!"

Medieskole og TV-station

Med flytningen i 1992 fra

den gamle Hammelbane-gård i Carl Blochs Gade og ind i det tidligere slagtehus på Jægergårdsgade fik Filmværkstedet mere plads. Det Åbne Båndværksted og Århus Videoworkshop havde adresse samme sted, og det var derfor naturligt at lave en fælles overbygning: *Den selv-ejende Institution Mediehuset Aarhus*. Et udslag af Mediehusets tilblivelse var blandt andet oprettelsen af Medieskolen Århus i 1997.

Da Århus Videoworkshop via en sammenlægning med TV-Århus blev til den kommercielle TV-station TvDanmark Århus, greb Filmværkstedet taktstokken og fungerede de facto som produktions-selskab for tre lokale sendetiladelser, herunder Mediehusets TV-station. Godt hjulpet på vej af licensforliget i 1996, der gav lokalradio/TV en årlig støtte på 60 mio. kr., steg produktionen af programserier markant.

Til trods for at TV-delen

voksede, blev filmmiljøet på værkstedet ikke underprioriteret. Pengene til lokal-TV blev ofte kanaliseret over i filmproduktion, da det var inden for denne branche, man fremtidig så sig selv. De i 1980'erne så hyppige eksperimenterende produktioner blev næsten forladt.

I stedet blev fiktionsfilmene og dokumentarfilmene mere mainstream, men på et stadig mere professionelt niveau. Udviklingen gjorde det attraktivt for Filminstitutet i København at skyde penge i Filmværkstedet og dets talentudvikling. Omvendt ønskede de ikke at støtte en organisation, som samtidig producerede lokal-TV. Dermed var lokal-TV æraen slut.

Efter en politisk proces blev Århus Filmværksted udskilt af Mediehus-konstruktionen i 2006 og er i dag beliggende på Godsbanen som en selvstændig fond støttet af både kommunen og Filminstitutet.

Ring for en uforpligtende samtale

ADVOKAT SAMFUNDET RKI

- Uafhængig boligadvokat
- Registrering af skøde
- Testamenter og ægtepagter
- Dødsboopgørelser
- Retssager
- Inkasso

Faste konkurrencedygtige priser

Advokatfirmaet
Inger Bjerrum Hansen

Oddervej 67 C, 1. sal, 8270 Højbjerg · Tlf.: 8627 3000
www.advokat-bjerrum-hansen.dk · advokat@bjerrum-hansen.dk

ERSTATNINGSADVOKATERNE ÅRHUS

Vi er eksperter i behandling af PERSONSKADER

Vi skaffer årligt tilskadekomne millioner i erstatning (mere end 50 millioner kr. pr. år). Du får rimelige advokatombudsninger erstattet af ansvarsforsikrings-selskabet.

Snyd ikke dig selv for RÅD OG BISTAND

i forbindelse med personskader:

- Erstatning efter overfald el. lign.
- Fejlbehandling og patientskader

- Trafikskader
- Arbejdsulykker
- Ulykker i al almindelighed

GRATIS gennemgang af erstatnings-sager

Ring GRATIS til os på 7628 0111

"Er du kommet til skade?"

BSJ

Jensen
Advokatfirma

Studsgade 44 • 8000 Århus

Tlf. 7628 0111 • jh@bjsj.dk
bj@bjsj.dk • www.bjsj.dk

Advokat Jesper Håkansson (L)

Advokat Bjarne Jensen (H)

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

“ Det vil være velgørende for byens kulturmiljø, at højhuslinjen trækkes uden for området, så den gamle købstads grænse stadig står tydeligt frem.

SØREN BITSCH CHRISTENSEN, STADSARKIVAR OG MEDLEM AF KULTURMILJØRÅDET

Kronik.

Kulturmiljøet ved Mindegade bærer en stærk historie videre

Planer om et højt byggeri op ad politistationen i Aarhus kommer i karambolage med et unikt kvarter omkring Mindegade og Fredens Torv, hvor den moderne byplanlægning først prægede Aarhus, og hvor en unik række handelshuse er bevaret, mener Aarhus' stadsarkivar, som også er medlem af Kulturmiljørådet.

Søren Bitsch Christensen, stadsarkivar og medlem af Kulturmiljørådet. Kronikken er skrevet på opfordring af Århus Stiftstidende

Planer om et nyt byggeri i Mindegade har været i høring som en del af en ny højhuspolitik og har sat sindene i bevægelse. Kulturmiljørådet har anbefalet, at der ikke bygges nær så højt og dominerende netop på det sted. Hvorfor nu ikke det?

Mindegade har i de seneste mange år været henvist til en skyggeplacering i byen. I dag er det blevet en central forbindelseslinje fra Dokk1 til Rutebilstationen, Strøget og Banegården. Gaden rummer sammen med Fredens Torv og dele af Fiskergade et stort og delvist uudnyttet potentiale og kan udvikle sig til et særdeles attraktivt bymiljø. Men det bør efter Kulturmiljørådets opfattelse være på den gamle købstads betingelser.

Mindst 400 år under fødderne
Mindegade fører ned til havnen fra tre veje: Fredens Torv/Fredensgade, Fiskergade og Skolegade/Mejlgade (hen over Mindebroen). Gaden indgår dermed i det mellem 400 og 700 år gamle net af indfaldsveje, der forbandt byens torve med landsbyerne, kirkerne og godserne rundt om Aarhus. Dens nærmeste slægtninge er Mejlgade, Vestergade, Studsgade og Munkegade.

Mindegade blev anlagt i slutningen af 1500-tallet eller begyndelsen af 1600-tallet uden for det egentlige købstadsområde. Gaden kom senere til at ligge i forlængelse af Mindebroen fra 1634 og skulle tjene som en ny havnegade. Havnen ved åens udmundning var ikke længere sejlbare i samme grad som tidligere, og derfor blev de første moler anlagt ud for kysten lidt længere mod syd ud for Mindegade. Byen flyttede sig mod syd. Tiden har naturligvis også slidt huse op i Mindegade, men der står faktisk to 1600-tals bygninger tilbage.

En byport, Mindeport, blev rejst ved gadens udløb, men blev med tiden rykket længere og længere mod syd, så den til sidst stod, hvor Sønder Allé løber i dag. Bag Mindegade strakte bymarken sig, så her var plads til at udfolde sit handelstalent, og gaden blev hjemsted for købmænd med stort pladsbehov herude ved byens ende.

Domicilet for kong Hans

I 1847 etablerede Hans Broge sig i gaden. Han slog nu ind på sin vej mod positionen som Aarhus' rigeste mand og Jyllands mest betydningsfulde købmand. Broge lod

Mindegade 12.

Mindegade 8.

Mindegade 10.

Mindegade 10.

Mindegade 6.

Fredensgade 3-5.

Fredensgade 3-5.

Fredensgade 3-5.

den gamle købmandsgård i nummer 8 rive ned og opførte et arkitekttegnet hus i klassicistisk stil i så fornem en kvalitet, at det i dag er fredet.

Nu er der daginstitution i ejendommen. Hans initialer står stadig over døren, hans pengeskab er i kælderen, og glasloftet over hans stuer er intakt. Senere byggede han også et domicil i nummer 10 og købte også noget af nummer 6.

Kongerække af købmandsgårde

Hans Broge tog over som byens førende købmand efter købmændene i det nu hvide og smukt restaurerede palæ på Lille Torv 2, hvor Illums Bolighus i dag holder til. Broge stod selv i lære i huset på

Lille Torv hos købmand Meulengracht. Før Meulengracht var Hans Raae den første blandt byens købmænd, og hans købmandsgård er også bevaret, nemlig som Arkitektskolen på Nørreport.

Det er helt unikt, at Aarhus kan fremvise så fornem og ubrudt en række af handelsdomiciler fra de førende familier i byens historie. Det er en fortælling, der lægger sig som et spind af forbundne hus ud over den gamle midtby.

Enestående bydesign

Fredens Torv rundt om hjørnet er bundet sammen med Mindegade af flere 1700-1800-tals købmandsgårde med imponerende og velbevarede magasinbygninger. De ses

bedst inde fra baggårdene, men med front mod torvet med nummer 3B står dog det fredede magasin fra 1847.

De fleste kender de købmandsgårde, som blev reddet i Studsgade og Mejlgade, flere af dem efter personlig indgriben af daværende borgmester Bernhardt Jensen. Købmandsgårdene i Fredens Torvkvarteret er typisk lidt yngre, men lader dem ikke noget efter som oplevelsesrige bidrag til byens historie i byrummet.

Fredens Torv har navn fra freden efter Treårskrigen. Torvet og Fredensgade – og hele området op mod Søndergade/Strøget – har en helt særlig plads i byens historie. Kvarteret er det første eksem-

pel på moderne byplanlægning i Aarhus. Man kan se det på de rette linjer og de arkitekttegnede huse. Området og især torvet var dengang så eksklusivt, at byens spiderboede her.

Byrummet ved Mindegade og Fredens Torv er afgørende for at bære en stærk historie om Aarhus videre.

Det vil være velgørende for byens kulturmiljø, at den gamle købstads grænse stadig står tydeligt frem. Også mod havet, så byens profil ikke svækkes. Højhuse kan fint indpasses i byens profil andre steder, og den nye højhuspolitik lægger da også op til en mere skånsom tilgang til eksisterende kulturmiljøer.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Århus Stiftstidendes fotograf, Axel Schütt, var efter Tangkrogens seneste store udvidelse, hvor lystbådehavnen blev anlagt, en tur i luften for at se området fra oven. Foto: Axel Schütt, 1991, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv

Tangkrogen er opfyldning på opfyldning

Kært udflugtsmål, træningsplads for tyske soldater og tumleplads for byens foreningsløse unge. Tangkrogen har en broget fortid.

BYHISTORIE

AARHUS: Hele byen taler om Tangkrogens fremtid i kølvandet på, at nye planer om et udvidet eventområde, rensningsanlæg og lystbådehavn er lagt frem til debat. På Stadsarkivet har vi været i vores egne arkiver og frisket op på en artikel om Tangkrogens forhistorie. Klæd dig på til debatten ved at læse lidt op på historien.

Tangkrogen, som vi kender den i dag, er resultatet af flere udvidelser og omlægninger siden anlæggelsen for godt 110 år. Tangkrogen opstod, da Sydhavnen i 1905 blev anlagt med en sydgrænse, som gik omtrent, hvor Sumatravej er i dag, hvorved der opstod en vinkel mellem det nye havneområde og Strandvejen.

Tangkrogen var blot få år gammel, da den gennemgik den første store udvidelse i forbindelse med Landsudstillingen i 1909. Op til Landudstillingen blev Tangkrogens areal udvidet med en kvart hektar,

da et stykke af kystlinjen blev flyttet 23 meter længere ud i havet ved at påfylde jord fra det øvrige udstillingsterræn og dæksand fra grusgrave og stranden længere mod syd.

Lugten ...

Hvis man har besøgt Tangkrogen på en varm sommerdag, er det ikke svært at regne ud, hvor navnet kommer fra.

Selv om navnet først optræder i 1929, var lugtscener i området et problem, allerede inden Tangkrogens anlæggelse. Problemet var, at tangen blev fanget i meterhøje lag i fordybninger, der var dannet efter fjernelse af grus og ral fra stranden.

Fra at fjerne tangen med håndkraft gik man i 1913 over til at benytte en 2,7 meter bred rive, som blev trukket af et spand heste. Året efter fik man konstrueret en elektrisk drevet rive, som blev anvendt i flere år herefter.

Tangen blev tørret og solgt til gødning og dækmateriale mv. Selv om tiltagene nok bidrog til at mindske problemet, blev tangen

ved med at drive ind og skabe lugtproblemer.

Omtrent på samme tid som Tangkrogen blev navngivet, fremkom de første visioner om, at den med tiden kunne udvikle sig til en attraktiv plads. Opfyldningerne fortsattes i årene efter, og Tangkrogen rummer eksempelvis bygningsafgravninger og sand fra Egå samt jord fra Amtmandstoften og udgravningen af Aarhus Oliefabrikks nye tunnelanlæg. I 1936-37 blev området udjævnet og tilsået. De seneste dages debat på Facebook har også frembagt den information, at der er kørt murbrokker til fra de bombede dele af Universitetet i krigens tid.

Badeanstalt og skovbåde

Tangkrogen har haft mange funktioner gennem årene. Indtil starten af 1940'erne lagde skovbådene "Turisten" og "Marselisborg" til ved Tangkrogen og det var også ved Tangkrogen, at Søndre Badeanstalt i mange år gav århusianerne mulighed for at få sand – og tang – mel-

lem tærne og saltvand i håret.

Badeanstalten blev dog nedlagt i 1950'erne, da bugtens vand var så forurenede, at det ikke var tilrådeligt at bade i det. Under krigen brugte tyske pionertropper Tangkrogen til at øve landgangsforøg. Området blev spærret af med pigtråd, der blev opført barakker, og de efterhånden mange, der brugte stranden, måtte finde andre steder at solbade.

Efter krigen blev stranden i stigende omfang benyttet som ophalingsplads for fiskerbåde, og Strandvejens Bådelaug blev dannet.

I 1946 blev der indrettet en 4.400 kvadratmeter stor "tumbleplads" med boldbaner til "byens foreningsløse ungdom". Pladsen blev flittigt benyttet og senere udvidet. Fra begyndelsen af 1950'erne blev den også benyttet af skolerne.

Kort tid senere blev Tangkrogen udlejet til omreisende cirkus og er senere blevet benyttet til en mangfoldighed af forskellige arrangementer fra kvindeløb til kræmmermarked. Forløberen for Grøn Kon-

cert, Muskelsvindfondens Tangkrogsfestivaler, som blev afholdt fra 1977-81, var blandt de første store arrangementer med 10.000 gæster det første år.

I 1984 blev det besluttet, at Tangkrogen atter skulle udvides. Marselisborg Lystbådehavn blev anlagt og indviet i 199,0 mens fælledens areal blev fordoblet til 148.000 kvadratmeter. Det satte for alvor skub i udviklingen til moderne eventområde. Men de store arrangementer sled på græsset, og fælleden mudrede hurtigt til i regnvejr. Det problem blev løst med renoveringen i 2008-09, hvor der blandt andet blev anlagt en stor central grusplads til tunge arrangementer.

En helhedsplan lagde i 2015 op til udvidelser af havn, eventområde og rensningsanlæg, og i maj måned i år fremlagde så borgmester Jakob Bundsgaard planer om en yderligere udvidelse, så området fremover får endnu mere plads til både større rensningsanlæg, events, lystbådehavn og ikke mindst flere badende sommergæster.

Erling og Richard og døden på floden

I denne uge er Aarhus Teaters arkivar, Marianne Phillipsen, gæsteskrubent på Stadsarkivets ugentlige Aarushistorie. Teatrets arkiv rummer tusindvis af spændende billeder og historier, og indimellem er dramaet bag kulisserne langt større end på scenen.

BYHISTORIE

Marianne Phillipsen
Aarhus Teater

AARHUS: De var født med et års mellemrum, Erling Schroeder på Frederiksberg i 1904 og Richard von Barner i København i 1905. Begge blev de i starten af 20'erne uddannet på Det kongelige Teaters elevskole.

Som det ofte skete for unge nyudklækkede elever fra Det Kongelige Teater, indledte de begge deres professionelle skuespillerkarriere på Aarhus Teater. Erling debuterede på Aarhus Teater i september 1927 i Morten Korchs "Vandmøllen". Præcis to år senere stod Richard von Barner på samme scene i lystspillet "Liselotte", hvor Erling Schroeder også havde en rolle.

Da Richard kom til Aarhus, var Erling allerede en stjerne på den århusianske scene. Med sit store talent, sin elegance og sit glimrende udseende havde han hurtigt indtaget rollen som teatrets unge førsteelsker og kvindebedårer – på scenen. Richard lignede på mange måder Erling i både sind og skind, og han kom hurtigt til at gå ham i bedene.

Så lig de end var i det ydre, kom de fra meget forskellig baggrunde. Erling Schroeder kom fra et velhavende arkitekt hjem, mens Richard von Barner tidligt var blevet faderløs og havde levet under trange kår med sin mor i København. Da han kom til Aarhus, vedblev han at sende penge hjem for at forsørge hende.

To første elskere

Det blev bemærket, at der ikke var nogen kamp mellem de to unge mænd, selvom man skulle tro om dem, at de var rivaler om de samme roller. Tværtimod knyttede de et nært forhold, og da Erling Schroeder blev syg med gulsot et par dage efter premieren på "Aladdin", overtog Richard til begges glæde hans hovedrolle. Her vandt han for alvor publikums beundring og bevågenhed.

Således spillede de to unge mænd side om side på Aarhus Teater i hele sæsonen 1929/30, og også uden for scenen så man dem altid sammen. Men i den følgende sæson var der bud efter Erling Schroeder fra Det Kongelige Teater. Her havde man på afstand fulgt hans succes i Aarhus, og som det så ofte skete, plukkede ho-

Foto: Emil Ebbesen, Aarhus.

Richard von Barner som August og Erling Schroeder som Frederik i den muntre forestilling "Pak" af Th. Overskou, der havde premiere i januar 1930. Den unge pige, der lurar bag gardinerne, er Jessie Rindom i rollen som Mathilde. "Pak" var det første stykke, Schroeder medvirkede i efter være kommet sig over sin gulsot, og gensynet vakte stor glæde hos publikum. Fotograf: Emil Ebbesen, Aarhus Teaters Arkiv

vedstadens teater ham, da han var modnet. Inden Erling drog til hovedstaden, tilbragte de sommeren sammen med en kajak- og telttur på Donau. Herefter blev Richard på Aarhus Teater, hvor han i sæsonen 1930/31 fortsatte i samme rollefag som den unge smukke helt og elsker. Richard viste et stadig mere lovende talent og brillerede særligt i hovedrollen

som Ambrosius i Molbechs stykke af samme navn. Ved sæsonens afslutning kunne han se frem til endnu en sæson på Aarhus Teater, hvor både hans stjerne og gage ville blive hævet.

På trods af afstanden mellem det kongelige og Aarhus Teater havde Erling og Richard bevaret en tæt kontakt gennem hele sæsonen, og da den sluttede, rejste de

ud i verden sammen. Først omkring Berlin for at studere tysk teater, inden de begav sig på endnu en flodrejse, som skulle føre dem til Firenze og Rom. Med telt og campingudstyr drog de først til fods over Brennerpasset, hvorefter de lejede en sammenklappelig sejldugsbåd til den videre tur.

Dramaet på Adige

Men på floden Adige, ud for byen Mori, gik det galt. Båden kæntrerede, og de to skuespillere blev taget af strømmen. Det lykkedes Erling at komme i land, men Richard forsvandt. Han var set komme i land lidt længere ned af bredden, hvorefter han tilsyneladende var sprunget ud igen for at redde båden. Og var forsvundet.

Erling Schroeder, der havde mistet alle papirer og penge ved kæntringen, blev pågrebet af den italienske fascistmilits og smidt i fængsel. Her sad han i fire døgn, før hans familie fik ham fri via diplomatiske forbindelser og han kunne rejse hjem. Alene og fortvivlet. Det var en nedbøjet og forgræmmet ung mand, der en tid efter hjemkomsten mødte pressen. Hans nære og kære Richard var druknet og væk.

Og Richards mor kunne tårevædet fremvise det sidste livstegn, hun havde modtaget fra sin søn: et glædesfyldt postkort, dateret dagen før hans død.

Men Erling Schroeder fortsatte sin strålende karriere på dansk teater, film og tv. Både som skuespiller, instruktør og teaterdirektør satte han sig varige spor i dansk scenekunst frem til sin død i 1989, men han vendte aldrig tilbage til Aarhus Teater. Richard von Barner så ingen nogen- sinde igen.

Rejser og udflugter

Dejlig Danmark 1-dags ture

Gl. Estrup - 13. juli

Bus, entré, middag, rundv., og kaffe. kr. 540.-

Tåsinge/Valdemar Slot - 14. juli

Bus, entré, rundv., middag, guide, kaffe. kr. 700.-

Rømø - Sytt

12., 19., 26. juli og 2. august

Bus, sejltur og frokostkr. 560.-

Flensborg med ophold

Onsdage: 19/7+2/8+16/8+6/9+20/9+4/10

Lørdage: 22/7+5/8+19/8+9/9+23/9+7/10

Pris pr. personkr. 150.-

Centrum Turist

86 19 00 00

se mere på www.centrumturist.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

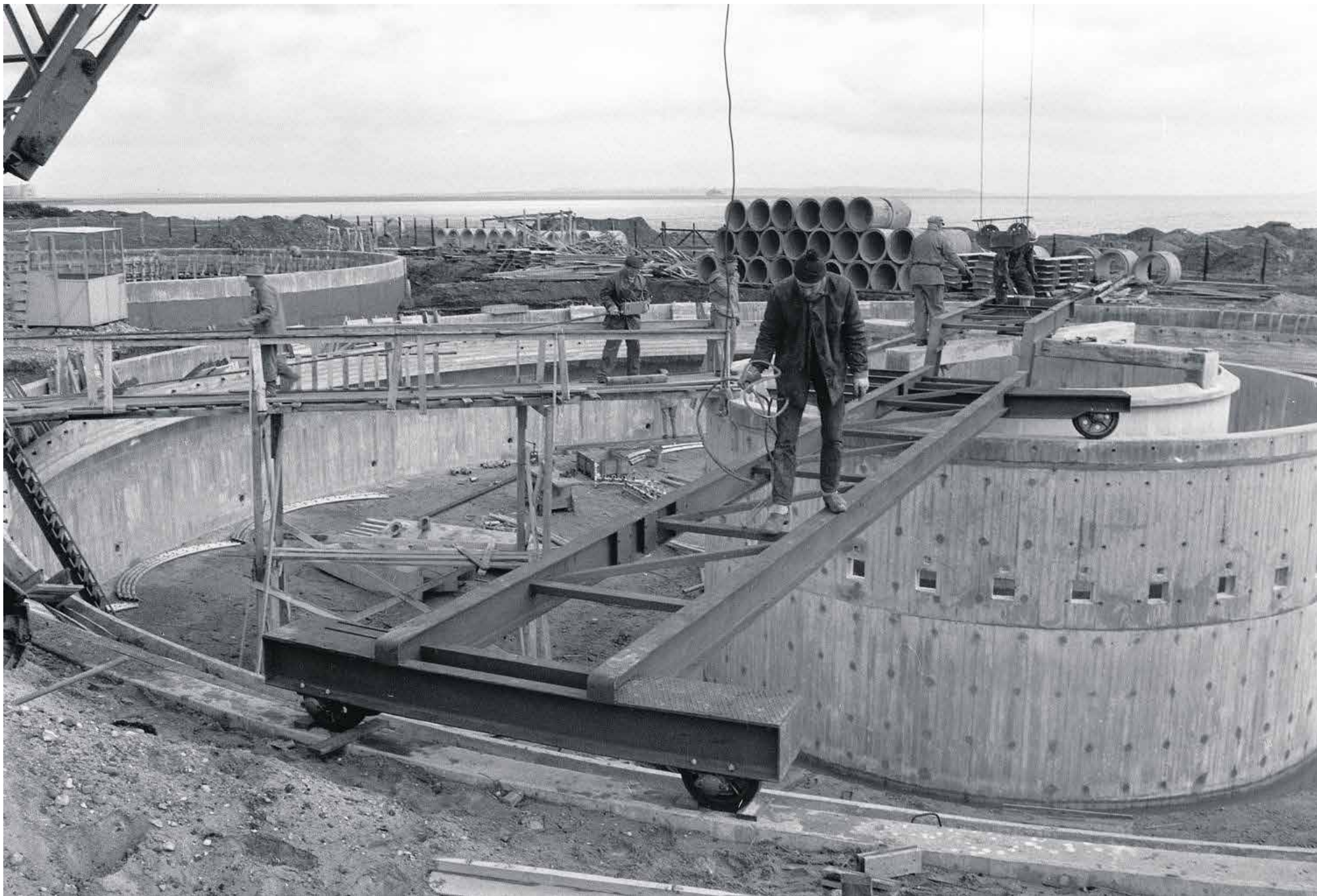

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Marselisborg-værket under opførelse ved Tangkrogen i 1963. Fotograf: Børge Venge, 02.05.1963, Rigsarkivet, kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

Kampen for rent badevand

Planerne om det nye havnebad, som forhåbentligt bliver indviet i sommeren 2018, er kulminationen på over 100 års kamp for rent badevand i Aarhus. Stadsarkivet fortæller aarhusianernes badehistorie her.

BYHISTORIE

Janne Marie Barslev
Arkivar, Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: I Badstuegade lå i middelalderen en badstue, som fik sit vand fra byens voldgrav. Vandet var nok ikke rent, men den foretrukne badeform var også dampbad, hvor bademesteren hældte vand på gloende sten og piskede de svedige kroppe med et birkeris.

Badstuerne blev ofte beskyldt for lægge hus til druk og hor og blev derfor afskaffede efter reformationen.

I 1800-tallet begyndte lægerne at anbefale badning i havet som et sundhedsfremmende middel.

I Aarhus åbnede en række private badeanstalter på stranden umiddelbart nord og syd for åens munding. Hvor filmbyen ligger i dag, lå Søbade-Anstalten, som i

1850 blev rost for sin elegante indretning, sin skønne beliggenhed og ikke mindst det friske vand. Drømmen om et internationalt badested sluttede imidlertid, da man kort tid efter anlagde et gasværk ved siden af.

Det gav problemer med stillestående vand, tang og forurening, så badeanstalten måtte lukkes i 1885.

Nordpå blev de bynære havbade ligeledes fortrængt af kysthavnen, som påbegyndtes i 1845.

I stedet opførte kommunen i 1885 en nordre badeanstalt ud for Østbanegården og en søndre badeanstalt på Strandvejen ud for Wallensteins skanse.

Den store kloakplan

I det gamle Aarhus blev spildevandet ført ud i åen eller havet i åbne rendestene.

Fra 1869 blev imidlertid anlagt en række lukkede

kloakker, da man troede at sygdomme skyldtes ildelugt. Omkring 1900 løb der dagligt 300 mio. liter kloakvand fra pissoirer, stalde og fabrikker ud i bugten.

De fleste kloakker havde deres udløb tæt på kysten og en tredjedel løb ud i åen.

Ud af å-løbet flød en mørk, ildelugtende og boblende væske, som ved pålandsvind skyllede ind mod kysten i grå, uappetitligt udseende bølger.

Først i forbindelse med indførelsen af wc'er med træk og slip vedtog byrådet den store kloakplan af 1908.

Fra fire udløb skulle det urensede kloakvand pumpes ud i bugten på seks meters dybde.

Her mente sagkundskaben, at de sygdomsfremkaldende bakterier ville blive fortyndet af havvandet, så de ikke udgjorde nogen fare for badende.

Kun socialdemokraten Jens Peter Marinus Simonsen udtrykte skepsis, men hans forslag om i stedet at indføre lufttætte latrintønder blev stemt ned i byrådet.

Vandrensning

Som byen voksede, viste det nye kloaksystem viste sig hurtigt utilstrækkeligt. I 1920'erne og 1930'erne stødte de badende ofte på fækallier i vandet ved badeanstalterne.

Fra 1933 begyndte man at kløre badevandet, da målinger viste at indholdet af kolibakterier var ti gange højere end det acceptable niveau.

Der blev ofte udstedt badeforbud og fra 1945 blev skolebadning i havet forbudt.

Efter anlægget af den permanente badeanstalt i 1933 ved Risskov opførte man Trøjborg rensesværk, som åbnede i 1944.

Sydpå blev det i 1952 be-

sluttet at opføre Marselisborg rensesværk ved Tangkrogen, men byggeriet blev forhalet og først fuldført i 1966. Inden da havde en storm i 1951 ødelagt den søndre badeanstalt, som blev genopført ved Ballehage, hvor vandet var renere.

Der var kun råd til mekaniske rensesværk, der udelukkende siede den synlige forurening fra.

Da det måtte vente med biologiske rensesværk til bakterier og tungmetaller, var de badende stadig udsat for sundhedsfare. Derfor overvejede kommunen at flytte Den Permanente ud til Bellevue i Risskov, da en storm ødelagde badeanstalten i 1965.

Fra bugtrør til havnebad

Som en nødløsning besluttede byrådet i 1972 at lade spildevandet fra Marselisborg-værket udføre i bugten

fra en 2 km lang rørledning, bedre kendt som "bugtrøret". Nordpå fortsatte udledningen fra "Marens røvhul" indtil 1983, hvor også Trøjborg-værket blev sluttet til bugtrøret.

Ifølge en forundersøgelse kunne bugtrøret sikre badevandet uden at gøre skade på havmiljøet, men beslutningen blev mødt med protester fra miljøgruppen NOAH, der krævede biologisk og kemisk rensning af spildevandet.

Denne bekostelige løsning blev først vedtaget af et rødt flertal i byrådet i 1985, efter at bugten havde været plaget af iltsvind i årevis.

Samtidig begyndte de første reduktioner af kvælstofudledningen fra landbruget.

Endelig iværksattes i 2005 en forbedring af rensingsanlæggene langs Aarhus å, så det i dag er muligt at bade i havnen.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Bellevue - fra skydebane til fluepapir

Fluepapiret ved Bellevue i 1935. I baggrunden ses søbadeanstalten "Vejlby Fed". Fotograf: Aage Fredslund Andersen. Rigsarkivet, kopi ved Aarhus Stads

Elite Park & Have
Tomsagervej 14, 8230 Åbyhøj
www.eliteparkhave.dk Tlf: 86 10 63 01

Husk vi holder sommerferie
lukket fra og med d. 17/7 til og
med d. 30/7.
God sommer.

Stihl HSA 86
inkl. lader og batteri
Spar 490,-
Kr. 3.795,-

STIHL®

VIKING®

Kig ind og får professionel råd og vejledning, til
lige nøjagtig dit behov.
Vi er altid klar med et godt tilbud

LØSE TÆPPER BLØDE TÆPPER
RUNDE TÆPPER FASTE TÆPPER
ÆGTE TÆPPER LÆKRE TÆPPER
STÆRKE TÆPPER ULDTÆPPER...

ØSTJYLLANDS STØRSTE UDVALG
GARANT AARHUS VEST

- VI ER VILDE MED TÆPPER ♥

F.EKS. STUETÆPPE

100% ren ny uld.
Flere farver.
Før 319,- NU.. 249,-

Garant Aarhus V
Tæppehuset Tilst
Tilst Søndervej 3
8381 Tilst · 86 27 50 00

Garant
TÆPPER · GULVE · GARDINER

MODELFOTO

Rejser og udflugter

Dejlig Danmark 1-dags ture

Rosenparken i Ålestrup - 27. juli
Bus, entré og kaffe..... 225,-

Thyborøn - Sea War Museum
- 30. juli
Bus, middag, entré og rundv..... kr. 580,-

Rømø - Sylt
26. juli og 2. august
Bus, sejltur og frokost..... kr. 560,-

Flensborg med ophold
Onsdage: 2/8+16/8+6/9+20/9+4/10+18/10
Lørdage: 5/8+19/8+9/9+23/9+7/10+21/10
Pris pr. person..... kr. 150,-

Centrum Turist

86 19 00 00
se mere på www.centrumturist.dk

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: I slutningen af 1800-tallet skød et villa-kvarter op i Risskov omkring psykiatrisk hospital og Grenåbanen, som åbnede i 1877. Den rekreative brug af området begyndte for alvor i 1894, da Aarhus Bicycle Club anlagde en cykelsti fra Østbanegården ud til en cykelbane og et cykelhotel på den inderste del af Vejlby Fed.

Cykelstien gik mellem banen og havet og var kun for medlemmer indtil 1933, hvor den blev overtaget af kommunen og flyttet om på den anden side af banen.

Cykelbanen på Vejlby Fed måtte allerede lukke i 1899, og i 1904 genåbnede cykelhotellet som Risskov

Jordbær - Aarhus Syd

- Friskplukkede jordbær
- Søde ærter
- Nyopgravede kartofler
- Vaskede kartofler
- Grøntsager, krydderurter m.m.

Åbent dgl. kl. 10-19

Anne Schou Bisgaard & Kurt Bisgaard
Bisgaardvej 8, 8330 Beder
Tlf. 86 93 14 02

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om
emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om
emnet på AarhusArkivet

Sommerferien er over os, og så snart det lunefulde danske sommervejr tillader det, valfarter turister og århusianere til byens mange strande. Denne uge fortæller Stadsarkivet historien om, hvordan stranden ved Bellevue blev byens fluepapir.

kel- og gangsti, som fik navnet Nordre Strandvej. Det kom snart til sammenstød med militæret, som chikanerede nybyggerne ved at afspærre vejen og stranden under skydeøvelserne. I 1925 tabte militæret slaget, da Nordre Strandvej blev offentlig vej og udvidet til bilkørsel.

Badebøller på byens nye fluepapir

I 1911 bragte Aarhus Stiftstidende en reportage fra Fedet, hvor det hed, at man her kunne bade "i den dragt, Vorherre har givet en". Det fik Aage Berg til at indrykke et indlæg om, at man skam ikke var uden kultur på Fedet, men havde opstillet badehuse på stranden.

De efterfølgende år begyndte Fedets beboere at klage over "skarer" af bade-gæster, som efterlod madrester, konserverdåser og ituslåede flasker på stranden og skræmte anstændige damer ved at bade nøgen.

Værst blev "invasionen" i sommeren 1926, efter at Vejlbymunicipalitet havde overtaget skydebanerne og åbnet arealet for offentligheden. Søndag den 4. juli besøgte mere end 10.000 mennesker byens nye "fluepapir", heriblandt Christian 10., som red en tur langs stranden.

Knap så velkomne var nogle "badebøller", som brugte beboernes haver til omklædning og som toilet. Det fik grundejerforeningen til at udstede forbud mod badning nord for det offentlige areal.

Desuden blev de badende anmodet om at klæde om på marken bag stranden og iføre sig badekåber, da det blev anset for "usømmeligt" at gå rundt på stranden i bade-tøj.

Badebyen Bellevue

Nord for skydebanerne havde en restauratør bygget søbadeanstalten "Vejlbymunicipalitet" af tømmer fra et skibsvrag. For at skabe ordnede forhold på det offentlige areal opførte kommunen i 1927 en badeanstalt med garderobes til 1000 badende, men det var ikke nok. I stedet klædte mange om i medbragte telte.

I 1933 lejede et privat konsortium arealet og opførte efter københavnsk forbillede badebyen "Bellevue". Arne Jakobsen havde tegnet dette betonkompleks i funkisstil, som indeholdt en omklædning til 5000 badegæster og en restaurant på strandvolden. Bygningen kunne imidlertid ikke tåle den salt-

holdige luft og blev allerede revet ned i 1966. Planen var da at opføre et større anlæg

med svømmehal som erstatning for Den Permanente, som var blevet beskadiget

af en storm, og hvor vandet var meget forurenset. Aarhus kommune valgte imidlertid

at satse på vandrensning, og området ved Bellevue endte som strandpark.

badehotel.

Fra 1906 kunne man tage en turistbåd ud til hotellet, som snart blev en af byens populære forlystelsessteder. Om aftenen var der musik og dans til gene for områdets villaejere, som i 1930'erne fik sognerådet til at inddrage hotellets spiritusbevilling. Det store hotel blev revet ned i 1970'erne, men en rest står endnu på Lindvangsvej.

Fedet koloniseres

Nord for Risskov badehotel lå et militært skydeterræn ved det nuværende Bellevue. Ellers lå område øde hen indtil begyndelsen af 1900-tallet, hvor en håndfuld nybyggere begyndte at kolonisere Fedet.

I 1907 købte toldklareren Aage Berg et stykke land omkring vejen, som i dag bærer hans navn. Meningen var at avle foder til heste, men det viste sig at være en bedre forretning at udstykke jorden til mindre sommerhuse for middelstanden.

Selv opførte Berg sommerhuset "Havstokken" med et tangtørringsanlæg i underetagen.

I 1911 fik Berg som formand for grundejerforeningen Aarhus Bicycle Club til at forbedre "Sandvejen" fra vil-labyen til Egåen med en cy-

INFORMATIONER

ÆLDRE RÅDET

KANDIDATER TIL NYT ÆLDRE RÅD I AARHUS SØGES

Til efteråret skal der vælges et nyt Ældreråd i Aarhus Kommune. Er du interesseret eller i tvivl om ældrerådsarbejdet er noget for dig, så mød op til et af de tre.

Informationsmøder om ældrerådsarbejdet

- 8. august 2017 på Folkestedet, Carl Blochs Gade 28, 8000 Aarhus C
- 9. august 2017 på Lokalcenter Skelager, Skelagervej 33, 8200 Aarhus N
- 10. august 2017 på Lokalcenter Viby, Kongsgårdsvej 6, 8260 Viby J

Alle møder er fra kl. 15.00 til kl. 17.00. Se udførligt program på Ældrerådets hjemmeside www.aeldreraadaarhus.dk

I Ældrerådet kan du få indflydelse på ældrepolitikken i Aarhus Kommune. Du møder nye mennesker og får mulighed for at deltage i konferencer og arrangementer om ældreforhold.

Ældrerådet i Aarhus Kommune består af 15 medlemmer og 15 suppleanter. Alle kandidater opstilles på en fælles kandidatliste. De 15 kandidater, der ved valget har fået det højeste antal stemmer, er valgt til Ældrerådet. De efterfølgende 15 kandidater er valgt som suppleanter.

Valget til Ældrerådet finder sted 10. - 31. oktober 2017. Personer, der har fast bopæl i kommunen og som er fyldt 60 år senest den 31. oktober 2017, er valgbar til Ældrerådet.

Stillerlisten:

For at en kandidat kan godkendes som opstillet til ældrerådsvalget, skal kandidaten anbefales af mindst 10 og højst 20 stillere, der bor i Aarhus Kommune og som er stemmeberettigede og valgbar (det vil sige fyldt 60 år den 31. oktober 2017).

'Blanket til opstilling' og 'Stillerliste' fås ved henvendelse til Sundhed og Omsorg ved Jørn Nielsen jon@aarhus.dk, telefon 5157 6060 eller Claus Rasmussen cras@aarhus.dk eller telefon 89 40 6951. Begge dokumenter kan desuden udskrives fra aeldreraadaarhus.dk. Det er Magistratsafdelingen for Sundhed og Omsorg, der styrer valget.

Sidste frist for opstilling som kandidat til valget er mandag den 21. august 2017.

SUNDHED OG OMSORG

KOM & KVIT

GRATIS RYGESTOPTILBUD TIL BORGERE OG ARBEJDSPLADSER I AARHUS KOMMUNE

Oplysninger og tilmelding: www.slip-fri.dk, tlf. 4012 4543. Folkesundhed Aarhus

SUNDHED OG OMSORG

ÅBEN TRÆFFETID HOS RÅDMAND JETTE SKIVE

Sundheds- og omsorgsrådmænd Jette Skive har åben træffetid for alle borgere en gang i kvartalet.

Har du en konkret sag inden for ældre- eller sundhedsområdet, som du gerne vil drøfte med rådmanden, så kom og få en snak med hende. Det kunne fx handle om maden til ældre, om ensomhed, om frivilligt arbejde og medborgerskab, om pårørende – eller noget helt andet.

Træffetider i 2017 – alle dage kl. 9.00-10.30:

23. august
13. december

Træffetiderne foregår på Jette Skives kontor på rådhuset, 4. sal, værelse 467, Rådhuspladsen 2, 8000 Aarhus C.

For at undgå, at nogen går forgæves, bedes interesserede ringe god tid i forvejen på tlf. 8940 6501 og aftale tidspunkt samt oplyse, hvad de gerne vil tale med rådmanden om.

Før du skal til udlandet, er det en god ide at tjekket, at dit pas er opdateret www.aarhus.dk/pas

Vidste du, at du kan skrive dit barn op til pasning på www.aarhus.dk

AARHUS.DK

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Frederiksbjerg-ruten begynder og slutter ved Banegårdspladsen. Banegården ligger egentlig ikke på Frederiksbjerg, men er ikke desto mindre årsagen til, at Frederiksbjerg findes i dag.

Gennem årene har Aarhus Hovedbanegård haft tre forskellige udformninger. Den første blev bygget i 1862. På billedet ses den anden banegårdsbygning, som blev indviet i 1884 efter tegninger fra arkitekt Thomas Arboe, der også stod bag tegningerne til Kommunehospitalet.

Banegården lå i begyndelsen omgivet af marker. Hvor Strøget i dag ligger, lå udstrakte marker tilhørende byens borgere, og alt syd for banegården hørte under Viby Sognekommune. Hurtigt skød en ny bydel op omkring banegården, og kimen til det, vi i dag kender som Frederiksbjerg, var lagt.

Foto: E. A. Ebbesen, 1929, Den Gamle By

Frederiksbjerg-ruten bringer dig også forbi kirkerne Sankt Lukas Kirke og Sankt Pauls Kirke (billede). Efterhånden som folk bosatte sig på Frederiksbjerg, blev der brug for at oprette et nyt sogn. Det kom, da Sankt Pauls Kirke blev indviet i 1887. 40 år senere var sognet Jyllands største, og en opdeling var derfor nødvendig.

Sankt Lukas Kirke blev officielt indviet i 1926, men allerede fra 1923 blev der afholdt gudstjenester i kirkens krypt – så stort var presset på Sankt Pauls sogn.

Foto: Thomas Sørensen, 1895, Den Gamle By

På Frederiksbjerg-ruten går turen også op til Ingerslevs Boulevard. Her kan du med app'en Opdag Aarhus lære mere om boulevardens mange skoler og torvedagens historie. På billedet ses Ingerslevs Boulevard i sine spæde dage med N. J. Fjordsgade Skole under opførelse til venstre og Aarhus Amtssygehus til højre.

Foto: Ukendt fotograf, 1909, Den Gamle By.

Opdag Aarhus med mobilen

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Mangler du inspiration til sommerferieaktiviteter, har Stadsarkivet her et godt bud. Med app'en Opdag Aarhus i hånden kan du gå på opdagelse i byens historie eller få spændende naturoplevelser.

Vi lægger ud med en guidet tur på Frederiksbjerg, hvor bygninger bliver beskrevet med tekst og billeder. Slå placeringstjenesten til på din mobil, og en lille blå markør fortæller, hvor du befinder dig på ruten, og hvor tæt du er på næste fortællested. Du kan downloade appen via AppStore eller Google Play.

App'en er udviklet af Teknik og Miljø i samarbejde med Stadsarkivet, Smag på Aarhus, Naturhistorisk Museum, Moesgård Museum, de lokalhistoriske arkiver i Aarhus og VisitAarhus. Nye ruter bliver løbende tilføjet.

Stadsarkivet bringer her et lille sneak peak på Frederiksbjerg-ruten. Bydelen Frederiksbjerg ligger lige syd for banegården og er i dag en tæt bebygget bydel, men sådan har det ikke altid været. Området var før 1874 en del af Viby Sognekommune og bestod af markjord.

Jægergårdsgade er opkaldt efter den i dag nedrevne "Jægergården". Selvom den oprindelige bygning i dag er væk, lever navnet videre, idet Aarhus kommune i 2001 valgte at give sin administrationsbygning på Værkmestergade navnet "Jægergården".

"Jægergården" lå i sin tid uden for byen – så langt ude, at købmand Anders Malling i 1851 valgte at flytte ind til byen igen efter blot få år på "Jægergården". Et liv på landet var ikke noget for købmand Malling.

I begyndelsen af 1900-tallet, hvor billedet er taget, var "Jægergården" helt klemt inde af Centralværkstedet og industribygninger, og gården blev nedrevet i 1910.

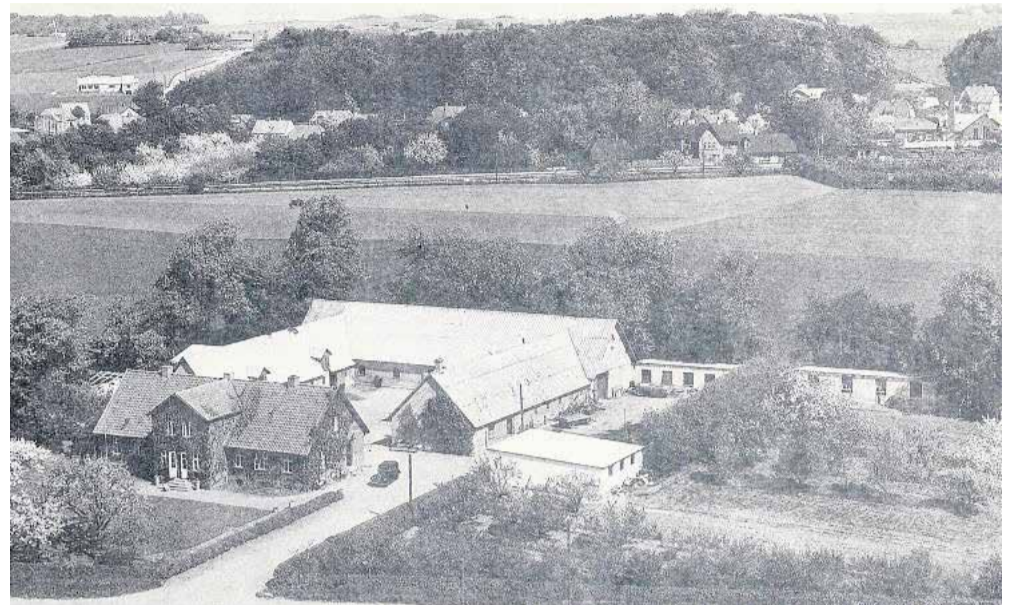
Foto: Hammerschmidt Foto, ca. 1905, Aarhus Stadsarkiv

TEMA: FORANDERLIGE AARHUS

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

På Møgelgårdsvej 1 lå byens smedje. Smeden i Lystrup var ansat af bønderne i byen frem til 1923, hvor han blev selvstændig. Smedjen lå på grænsen mellem Aarhus og Randers Amt, og myten fortæller, at smeden stod i Aarhus Amt og slog på ambolten i Randers Amt.
Foto: Lystrup, Elev og Elsted Lokalhistoris

Lystrupruten bringer dig også forbi flere af byens gamle gårde. Lystruplund (billede) blev drevet som landbrug frem til 1960'erne. I dag er gården nedrevet, men navnet lever videre gennem Boligforeningen Ringgårdens almennyttige boliger, som blev opført på jorden til Lystruplund.
Foto fra Lystrup, Elev og Elsted Lokalhistoris

Opdag også Lystrup med mobilen

Tag rundt i byen og forstæderne med app'en Opdag Aarhus som guide.

BYHISTORIE

AARHUS: Mangler du inspiration til sommerferieaktiviteter, har Stadsarkivet her et godt bud. Med app'en Opdag Aarhus i hånden kan du gå på opdagelse i byens historie eller få spændende naturoplevelser.

Vi inviterer i denne uge til en guidet tur til Lystrup, hvor bygninger bliver beskrevet med tekst og billeder. Hent app'en, slå placeringstjenesten til på din mobil, og en lille blå markør fortæller, hvor du befinder dig på ruten, og hvor tæt du er på næste fortællested. Du kan downloade appen via App-Store eller Google Play.

App'en er udviklet af Teknik og Miljø i samarbejde med Stadsarkivet. Indholdet

er leveret af Smag på Aarhus, Naturhistorisk Museum, Moesgård Museum, de lokalhistoriske arkiver i Aarhus og VisitAarhus. Nye ruter bliver løbende tilføjet.

Stadsarkivet bringer her et lille sneak peak på Lystrupruten, der bevæger sig gennem historiske bygninger, herunder den nyere kirke i byen, gamle gårde og landejendomme, som har en værdi for områdets historie. Ruten er udarbejdet af Lystrup-Elev-Elsted Lokalhistoriske Samling i samarbejde med Aarhus Stadsarkiv.

Bygaden i Lystrup har gennem tiden været hjemsted for flere mindre virksomheder. Alene i nummer 1 har der været drevet afholdshotel, handelsbank og pensionat, ligesom der har været bespisning af arbejdere fra Thorsens fabrikker. På Lystrupruten kommer du gennem Bygaden, hvor du blandt andet passerer nummer 12 (billedet), hvor Laier gennem flere år drev både cykelhandel og solgte benzin.
Foto: Lystrup-Elev-Elsted Lokalhistoriske Samling

Med Lystrup-ruten i hånden kommer du blandt andet forbi Vestre og Østre Havevej, hvor Lystrups første større industri blev grundlagt i 1954. Det var da G.A.L. Thorsen anlagde sin stålvaskefabrik. I dag er Thorsens fabriksbygninger, som en overgang var arbejdsplads for 300 ansatte, omdannet til boliger.
Foto: Lystrup-Elev-Elsted Lokalhistoriske Samling

Opdag Aarhus iPhone App

Opdag Aarhus med vores iPhone App! Du kan downloade app'en fra Apple AppStore eller ved at følge linket nedenfor.

22 NYHEDER

MAD

Brunch på Comwell

Endnu engang afholdes en formiddag i velgørenhedens tegn på Comwell Aarhus. Succesen fra de seneste par år har været overvældende, og igen i år har du muligheden for at støtte en god sag, alt imens at du bliver forkælet med brunch-lækkerier på Comwell i Aarhus. Alt overskuddet går ubeskåret til TrygFondens Familiehus på Skejby Sygehus

DATO

Den 03.09.17 kl 10.00, Værkmestergade 2, 8000 Aarhus C.

PROGRAM

Kl. 10.00 Velkomst samt brunchbuffet
Kl. 11.30 Gå på opdagelse
Kl. 12.00 Tak for besøget

PRIS

Inklusiv brunchbuffet, et glas bobler inkl. drikkevarer i form af juice og kaffe samt mulighed for at gå på opdagelse rundt i Comwell bagefter.

MEDSPONSORER

Catering Engros
SchweizerBageriet
Havnens Fiskehus
BKI

BEMÆRK

Vi gør opmærksom på, at arrangementet starter
kl. 10.00. Der er begrænset pladser til salg.

ARRANGØR

Comwell Aarhus

DIN PRIS

135

+ 15 KR. GEBYR

Ruten starter ved Rokballe Mølle i nord ved Beder Landevej 1. I 1688 hørte møllen under Aarhus Hospital, mens den i 1758 kom under baroniet Vilhelmsborg. I 1926 ophørte mølledriften, men møllehuset og rester af møllehjulet står tilbage. Foto: Ca. 1930, Beder-Malling E

Opdag Aarhus med mobilen

Tag rundt i byen og forstæderne med app'en Opdag Aarhus som guide.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
red@stiften.dk

AARHUS: Mangler du inspiration til sommerferieaktiviteter, har Stadsarkivet her et godt bud. Med app'en Opdag Aarhus i hånden kan du gå på opdagelse i byens historie eller få spændende naturop-levelser.

Vi inviterer i denne uge til en guidet tur til Beder, hvor bygninger bliver beskrevet med tekst og billeder.

Hent app'en, slå placeringstjenesten til på din mobil, og en lille blå markør fortæller, hvor du befinder dig på ruten, og hvor tæt du er på næste fortællested. Du kan downloade appen via AppStore eller Google Play.

App'en er udviklet af Tek-

Hvor Jordbrugets UddannelsesCenter ligger i dag, lå tidligere Beder Gartnerskole. Mange husker nok stadig familien Klougart, først far Niels, senere sønnerne Erik og Bent, som lagde rammerne for den faglige og pædagogiske linje på skolen fra 1913-1976. Foto: Ca. 1910, Beder-Malling Egnsarkiv

nik og Miljø i samarbejde med Stadsarkivet. Indholdet er leveret af Smag på Aarhus, Naturhistorisk Museum, Moesgård Museum, de lokalhistoriske arkiver i Aarhus og VisitAarhus. Nye ruter bliver

løbende tilføjet.

Stadsarkivet bringer her et lille sneak peak på Beder-ruten, hvor man kommer forbi 36 historiske steder i byen – heriblandt resterne af de gamle gårde, nye og

Opdag Aarhus iPhone App

Opdag Aarhus med vores iPhone App! Du kan downloade app'en fra Apple AppStore eller ved at følge linket nedenfor.

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på byggesager.aarhuskommune.dk.

Tidligere, når man bevægede sig gennem Beder via Beder Landevej, kom man forbi både købmandsbutikker og forskellige småerhverv. Mange af husene står endnu som privatboliger. Frands Jensens købmandsbutik i nr. 69 er dag i dag væk, og i stedet har netto i dag butik her. Foto: Ca. 1930, Beder-Malling Egnsarkiv

Beder-ruten slutter lige syd for Beder ved Beder Landevej 97. Her lå før 1884 Den gamle privilegerede kro, hvor diligenen holdt på vej sydover. Bygningen stammede fra 1700-tallet. Den nuværende bygning blev opført i 1900. Foto: Ca. 1880, Beder-Malling Egnsarkiv

gamle skoler samt Beder Landevej, som indtil 1960'erne bognede med småvirksomheder.

Ruten er udarbejdet af Beder-Malling Egnsarkiv i samarbejde med Aarhus Stadsarkiv.

Nyt program
på gaden NU

FOREDRAG OG KURSER

EFTERÅR 2017 • www.fof-aarhus.dk

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Opdag byens industri med mobilen

Med app'en Opdag Aarhus i hånden kan du gå på opdagelse i byens historie eller få spændende naturoplevelser.

BYHISTORIE

Janne Marie Barslev, arkivar
Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Stadsarkivet inviterer i denne uge til en guidet tur til de nu forsvundne industrier i midtbyen, hvor bygninger bliver beskrevet med tekst og billeder. Hent app'en, slå placeringstjenesten til på din mobil, og en lille blå markør fortæller, hvor du befinder dig på ruten, og hvor tæt du er på næste fortællested. Du kan downloade appen via AppStore eller Google Play. App'en er udviklet af Teknik og Miljø i samarbejde med Stadsarkivet. Indholdet er leveret af Smag på Aarhus, Naturhistorisk Museum, Moesgård Museum, de lokalhistoriske arkiver i Aarhus og VisitAarhus. Nye ruter bliver løbende tilføjet.

Stadsarkivet bringer her et lille sneak peak på industriruten. Fabrikker hørte tidligere naturligt til i gadebilledet i det centrale Aarhus, men siden 1960'erne er de næsten alle forsvundet. Mange af bygningerne ligger der dog stadig som en del af byens industrielle kulturarv og vidner om den foretagsomhed, der fra slutningen af 1800-tallet bragte velstand og vækst til Aarhus.

Schmalfelds Tobaksfabrik

I Vestergade 29, hvor Aarhus Kunstakademis i dag har til huse, blev der tidligere fremstillet tobak og cigarer. Hjørnebygningen blev opført i 1821 i empirestil af købmand Peder Funder, der her startede en tobaksfabrik. I 1870 blev virksomheden overtaget af J.E. Schmalfeld, der udvidede fabrikken med en to-etagers bygning med støbejernsvinduer langs Grønne-gade. Tobaksfabrikken fortsatte frem til 1971, hvor den blev overtaget af Skandinavisk Tobakskompagni.

Stampes Klædefabrik

Schmalfelds Tobaksfabrik. Foto: E. A. Ebbesen, 1930, Den Gamle By

K. Christiansens Trikotagefabrik. Foto: Ukendt fotograf, 1889, Den Gamle By

Stampes Klædefabrik. Foto: Bernhard Andreas Thun, 1920, Den Gamle By.

Aarhus Dampvæveri. Foto: Ca. 1931, E.A. Ebbesen, Den Gamle By

I dag er det ikke til at se, men tidligere lå der ved Åboulevarden 11 en stor fabriksbygning. I 1846 startede P.V. Stampe i et hus i Fiskergade et farveri, som i de følgende fire årtier udviklede sig til en stor klædefabrik ud mod Åboulevarden og Mindebrogade. I 1890 var der 60 ansatte, og i 1901 opførtes en moderne fabriksbygning i røde mursten mod åen. Fabrikken ledte i alle årene forurenede spildevand direkte ud i åen.

Da den dengang beskidte å i 1930'erne blev lagt i rør og overdækket, blev fabriksbygningerne nedrevet for at gøre plads til en udvidelse af Mindebroen, og alle spor er i dag væk.

Christiansens Trikotagefabrik

I husrækken nr. 14-20 i Rosensgade blev der fra 1863 til 1931 fremstillet strømper, trøjer, bukser og undertøj hos Knud Christiansens Trikotagefabrik og Uldspinderi.

Fabrikken blev grundlagt i 1853 og var med 120 ansatte i 1903 en af Danmarks største virksomheder inden for maskinel tekstilproduktion.

Indretningen i en ældre midtbybebyggelse var karakteristisk for den tidlige industri. Efter at være indgået i De forenede jyske Farverier og Trikotagefabrikker i 1914 flyttede produktionen i 1931 til Dollerupvej.

Aarhus Dampvæveri

Gemt bag Studsgade 33 med adgang fra Nørreport 25 ligger en imponerende fabriksbygning, som blev opført i 1896 til at huse Aarhus Dampvæveri. Bag den gule bygnings store støbejernsvinduer stod oprindeligt en dampmaskine, som drev 44 maskinvæve i bygningsens store vævesal. Væveriet fungerede i 30 år frem til 1926, hvor der dog blev benyttet eldrevne væve.

På billedet ses væveriets bygning på Studsgade 31.

Opdag Aarhus iPhone App

Opdag Aarhus med vores iPhone App! Du kan downloade app'en fra Apple AppStore eller ved at følge linket nedenfor.

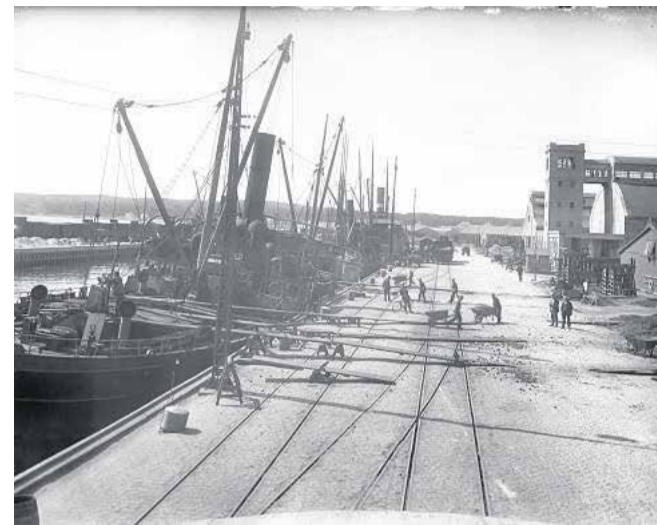

Traditionelt var havnearbejderne løsarbejdere. Det har altid været en blandet skare af ufaglærte, sæsonarbejdere, nytillflyttede landarbejdere, studerende eller håndværkere, som har søgt mod havnen efter arbejde. Det var dog først og fremmest de organiserede i Havnearbejdernes Fagforening, der kunne regne med regelmæssigt arbejde. Arbejdsdagen startede med mønstring kl. 07, hvor man enten blev taget i arbejde eller måtte tage til takke med arbejdsløshedsunderstøttelse, hvis man da havde ret til det. Foto: Aage Fredslund Andersen, 1930'erne, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

I tiden omkring Første Verdenskrig begyndte de første kraner og andre maskinelle hjælpemidler at dukke op på havnen. Da containerteknikken gjorde sit indtog i 1960'erne, blev håndteringen af gods betydeligt mere effektiv. Der blev brug for færre hænder, og dette afspejlede sig i det støt faldende antal af medlemmer hos Havnearbejdernes Fagforening, som i midten af 1960'erne talte omkring 700 medlemmer. I 1980 var der kun omkring 300. Blandt de mange varer, som blev håndteret i Aarhus Havn var det tørrede kød fra kokosnødder, kopra, som først blev brugt til udvinding af planteolie på Aarhus Oliefabrik og siden til fremstilling af margarine og sæbe. På billedet losses kopra i løsvægt fra skibets indre via sliske og kran. Foto: Aage Fredslund Andersen, 1957, Rigsarkivet, Digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

Der arbejdes på kajen ud for oliefabrikken med lastning af fragtskibe i 1918. Det skulle gå hurtigt at laste og losse skibene. Helst i én arbejdsgang, da skibenes liggetid i havnen var en stor udgift for rederierne. Derfor var det almindeligt, at arbejdstiderne strakte sig til langt ud på natten og på helligdage og i weekender. Før i tiden var losse- og lastearbejdet på skibet organiseret således, at den ledende havnearbejder eller lugemanden koordinerede arbejdet i lasten med kranen på kajen. En anden vigtig position var winchmanden. Det var ham, der styrede det damp- eller hånddrevne spil om bord, hvis skibet havde et. På land sørgede vognsætteren for, at de hestetrukne godsvogne stod rigtigt og roligt på kajen i forhold til losning af lasten. Foto: Aage Fredslund Andersen, 1918, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

Havnens arbejdere

I går blev Jens Galschiøts skulptur "Historiske Spor" indviet ved havnearbejdernes gamle varmemestue ved Mindet med økonomisk støtte fra Salling-fondene. Placeringen er velvalgt, da "Historiske Spor" netop er rejst til ære for de tusindvis af havnearbejdere, som gennem årene har ofret blod, sved og tårer for byens virksomheder.

BYHISTORIE

Fra Aarhus Stadsarkiv
I samarbejde med Aarhus Stiftstidende

Før mekaniseringen af havnearbejdet foregik lastning og losning ved, at man byggede et stillads i højde med skibets ræling, så godset kunne bæres fra skibet og ned på kajen. Tønder og trælast blev lossat ved hjælp af slisker, der stak ud af lasteluger i skibets sider. Før Første Verdenskrig havde man stationære vippekraner, som kun kunne hejses op og ned. Efter krigen fik man også svingkraner, som kunne dække et større område. Trods den teknologiske udvikling foregik konventionel lastning og losning stadig ved håndkraft. Her er havnearbejderne i gang med at losse de mange appelsiner til byens julehandel i december 1970. Foto: Børge Venge, 1970, Aarhus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

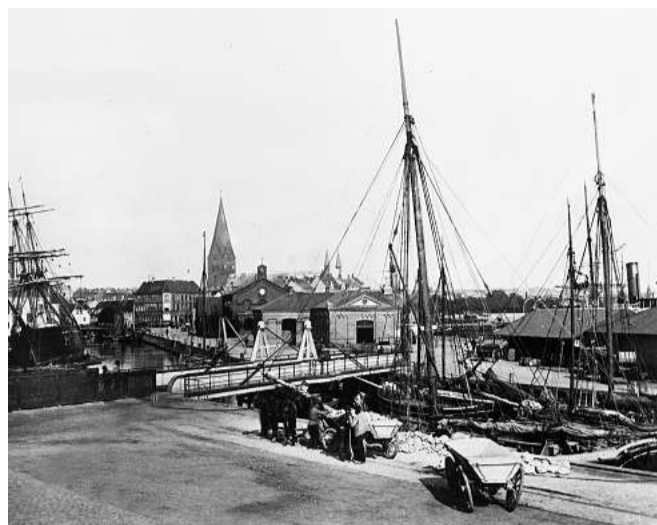
Havnearbejderstrejke aflæses i 1970. Det var økonomiske kriseår i 1970'erne og 80'erne, og arbejdsmarkedet så mange store konflikter som følge af de skiftende regerings økonomiske politik. Tilværelsen for en havnearbejder var slidsom og risikofyldt, og man var aldrig garanteret en fast indtægt. Afskedigelser, nedskæringer og politiske indgreb i overenskomstforhandlingerne fik havnearbejderne til at gå i strejke flere gange. Særligt bemærkelsesværdig var strejken i 1982-83, som begyndte i Aarhus og spredte sig til alle de store danske industrihavne. Årsagen var de nye dagpengejusteringer, som ville give en kraftig nedgang i indkomst for de fleste af de mange løsarbejdere og forringe mulighederne for sygedagpenge. Foto: Børge Venge, 1970, Aarhus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
ARKIVET**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Mindet og åhavnen

Stedet, hvor Mindet, Dokk1 og Europaplads i dag ligger, var i vikingetiden afgørende for dannelsen af Aarhus som en by. Vikingerne brugte områdets sandbanker som anløbspladser for både, og omkring åen opstod senest i 900-tallet byen Aros, som på oldnordisk betyder "åens munding", mens Mindet betyder "mundingen". Senere kom byen til at hedde Aarhus.
Foto: Hammerschmidt Foto, cirka 1885, Stadsarkiv

Opdag byens havn med mobilen

Med app'en Opdag Aarhus i hånden kan man gå på opdagelse i byens historie eller få spændende naturoplevelser.

LOKALHISTORIE

Janne Marie Barslev
Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Stadsarkivet inviterer i denne uge til en guidet tur til byens havn, hvor bygninger bliver beskrevet med tekst og billeder. Hent app'en, slå placeringstje-

nesten til på din mobil, og en lille blå markør fortæller, hvor du befinder dig på ruten, og hvor tæt du er på næste fortællested. Du kan downloade appen via App-Store eller Google Play.

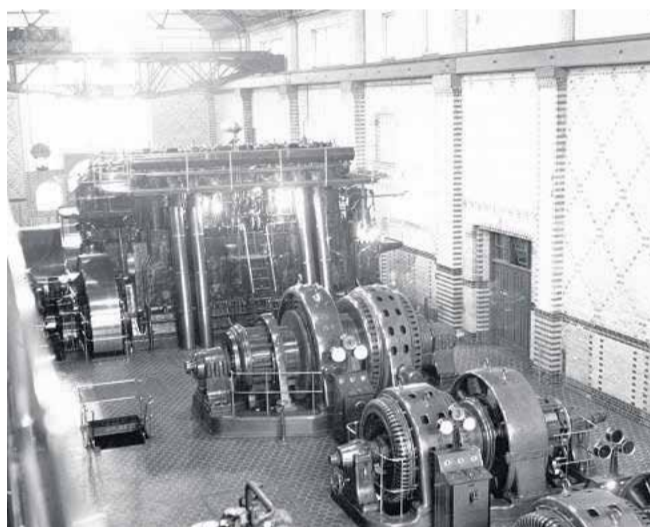
App'en er udviklet af Teknik og Miljø i samarbejde med Stadsarkivet. Indholdet er leveret af Smag på Aar-

hus, Naturhistorisk Museum, Moesgård Museum, de lokalhistoriske arkiver i Aarhus og VisitAarhus. Nye ruter bliver løbende tilføjet.

Stadsarkivet bringer her et lille sneak peak på havne-ruten, som blandt andet bringer dig forbi åhavnen, som Aarhus i sin tid voksede ud fra.

Havnearbejdernes varmemestue

I hjørnebygningen på Mindet 4 lå "Den flade varmemestue", som siden 1935 fungerede som opholdsrum for havnens arbejdere. Den flade varmemestue var indtil lukningen i 2016 havnens sidste varmemestue og fremstod i sit indre autentisk med oprindeligt inventar. Ved lukningen i 2016 blev der indrettet nye personale-faciliteter i et nyt havnehus på containerhavnen. I dag er bygningen under ombygning.
Foto: Aage Fredslund Andersen, 1935, Den Gamle by

Aarhus Flydedok

I 1945 etablerede drejer Hans Nielsen med en efterladt tysk militærflydedok et reparations- og skibsbygningsværft med navnet Aarhus Flydedok. Flydedokken var et gigantisk stålfartøj, som kunne sænkes under skibe og hæve dem op over vandoverfladen i forbindelse med reparationer. Over 100 nybyggede skibe forlod Aarhus Flydedok, inden den lukkede i 1999.
Foto: Børge Venge, 1959, Aarhus Stadsarkiv

Turbinehallen

Turbinehallen er en bevaret bygning fra det tidligere kraftværk på stedet. Aarhus fik her i 1855 sit første gasværk, der gennem 165 km rør under byen leverede gas til belysning, opvarmning og madlavning. I 1899 kom et elværk til, og fra 1930'erne blev overskudsvarme fra elproduktionen brugt til fjernvarme. Foto: Aage Fredslund Andersen, 1935

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

24 NYHEDER

Da Frederiksbjerg blev koblet på Aarhus

LOKALHISTORIE

AARHUS: Frederiksbjerg kender vi i dag som en bydel i Aarhus, men før 1874 var området en del af Viby Sognekommune. Det ændrede sig med anlæggelsen af jernbanestationen og dens placering i 1862. Aarhus Stadsarkiv fortæller her historien om bydelens indlemmelse i Aarhus Købstads-kommune.

Frederiksbjerg er en bydel i Aarhus, der ligger inden for området Søndre Ringgade, Ankersgade, Hallssti, (og nuværende) Værkmestergade, Spanien, Strandvejen, Marselis Boulevard og Joh. Baunes Plads. Området opdeles reelt i *Frederiksbjerg vest* og *Frederiksbjerg øst*. Hovedparten af Frederiksbjerg blev navngivet i 1870.

Arbejde i Aarhus, skat i Viby
Jernbanestationen i Aarhus blev indviet i 1862 på sam-

me sted som den ligger i dag. Den lå for enden af Fredensgade, da ingen af de andre tilstødende gader endnu var anlagt. Det var lige op til grænsen til Viby Sogn. Etableringen af banen og en havneudvidelse gav markante vækstmuligheder for byen. Området i den sydlige del af Aarhus havde udsigt til at blive fuldt udbygget, og på den anden side af kommunegrænsen, i Viby Sognekommune, var en del nybyggeri skudt op.

Det var urimeligt, mente Aarhus Kommune, at de i Viby fik del i det vækstcentrum, der opstod omkring jernbanen, når det var skabt af Aarhus Kommune. Andre problemer for Aarhus Kommune var, at den ikke havde kontrol med bygnings-

M.P. Bruuns Bro set mod M.P. Bruuns Gade ca. 1900. Fotograf: ukendt. Den Gamle By

NYHEDER 25

Fra Aarhus Stadsarkiv

TEMA: FORANDERLIGE AARHUS

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

ler sundhedsvæsen i det nye kvarter, og at størstedelen af beboerne i kvarteret arbejdede i Aarhus, men betalte skat til Viby. I sognerådet i Viby var man derimod bekymret over udsigten til at få et arbejderkvarter og større udgifter til skolevæsenet uden at få tilstrækkeligt ekstra i kommunekassen fra skatterne. Fra begge sider var der interesse for at finde en løsning. Dog var der ikke enighed i Aarhus Byråd, hvor 11 stemte for og 6 imod indlemmelsen. Mindretallet mente, at det ville blive alt for dyrt.

Aarhus Kommunes forhandlinger med Viby Sognekommune resulterede i, at 88 tønder land blev indlemmet i 1874. Det indlemmede areal skubbede Aarhus' sydlige bygrænse til omtrent der, hvor Ingerslevs Boulevard og Odensegade forløber i dag.

Med til historien hører, at det var Rigsdagens lov om Anlæg og Drift af Jernbaner i Kongeriget af 1861, der be-

stemte en linjeføring i Jylland og med Aarhus som knudepunkt. Aarhus-valgte medlemmer af Rigsdagen havde fået forhindret, at knudepunktet blev i Brabrand. De delegerede og Aarhus Byråd fik derimod ikke deres vilje, hvad banegårdens placering i Aarhus angik, for de havde ønsket den placeret i den nordlige ende af byen ved Mejlgedes Port.

P. Bruun og Bruuns Bro

Af de 88 tønder land, der blev indlemmet, ejede fabrikant Mads Pagh Bruun de 28 tønder, så bystyret måtte forhandle med ham om køb af jord. M. P. Bruun (1809-1884) havde købt jorden i 1852 og anlagt en klædefabrik. Han var samtidig politisk aktiv og var medlem af både Rigsrådet og Lands- og Folketinget.

Ifølge indlemmelsesbetingelserne skulle Aarhus bекoste en bro over banelinjen, fordi de eneste to forbindelsesveje til den nye bydel var Frederiks Allé og Spanien-

Jærgårdsgade. M. P. Bruun skænkede det fornødne areal omkostningsfrit, mod at kommunen påtog sig at bygge broen og anlægge en vej op til Jærgårdsvej (fra 1924 Jærgårdsgade) – og navngive gaden efter giveren.

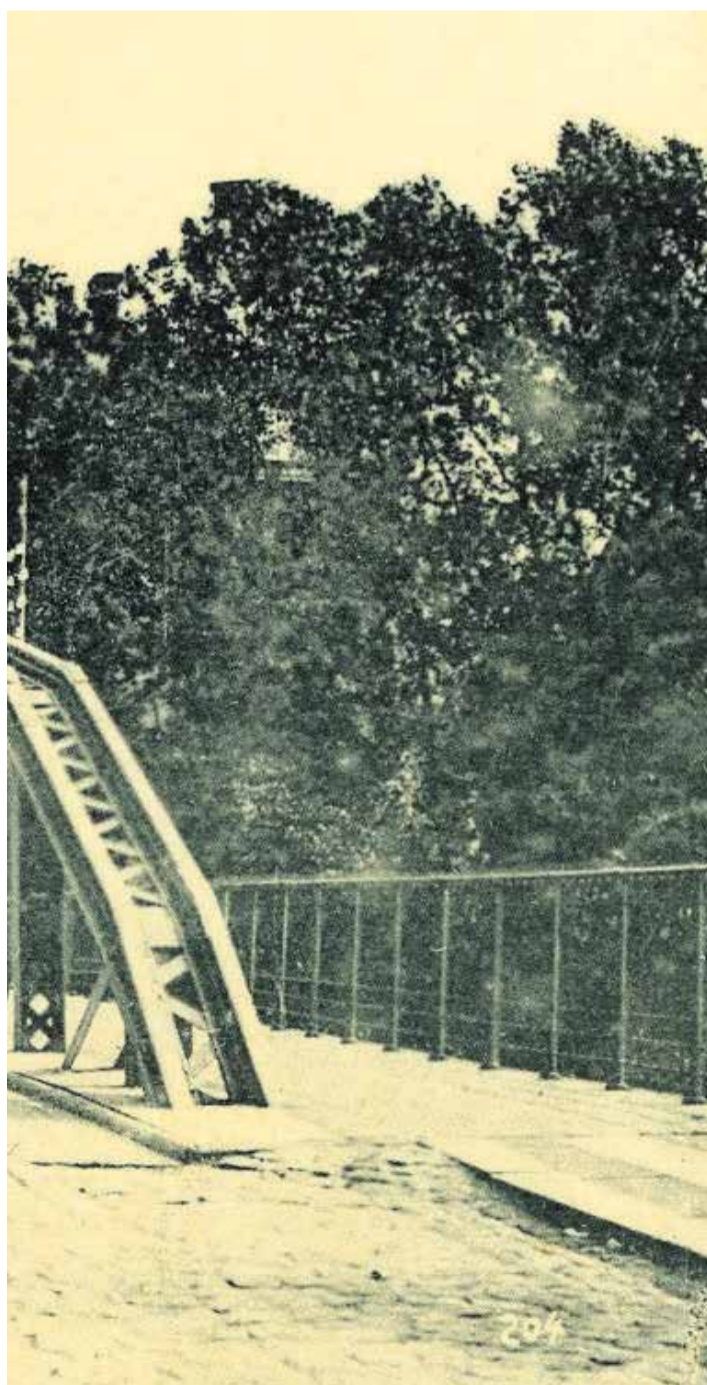
Broen blev indviet i 1874 og i første omgang kaldt Banegårdsbroen, men i folkekunde blev den til Bruuns Bro. Med tiden blev broen meget befærdet og måtte derfor udvides allerede i 1907. Den nuværende Bruuns Bro er fra 1920-21.

Vækst i den nye bydel

Frederiksbjerg voksede frem som et arbejderkvarter i de følgende årtier. Bydelen kom også til at rumme en del fabriksvirksomheder som Aarhus Oliefabrik og Statsbanernes Centralværksteder. Da bydelen blev indlemmet i Aarhus, var beboerne i centrum af byen socialt blandet, mens arbejderne bosatte sig i nybyggeri på Frederiksbjerg og i Øgadekvarteret. Skønt

Frederiksbjerg omkring 1880 stadig var så meget ude på landet, at beboerne måtte finde sig i risikoen for at blive kaldt "bønder", gik væksten på Frederiksbjerg stærkt. Da bydelen i 1870 fik sit navn, boede der 300 mennesker, i 1875 2.000 og omkring århundredeskiftet 10.000. På grund af den voldsomme stigning i befolkningstallet i Aarhus og på Frederiksbjerg, blev Sct. Pauls Sogn oprettet og en ny kirke, Sct. Pauls Kirke, bygget i 1880'erne. Sognet Frederiksbjerg var omkring 1900 blevet det største i provinsen.

I 1896 købte kommunen Marselisborg Gods og dets jorde, da der var opstået behov for yderligere udbygning af byen. Det fortæller vi om i næste "Ugens Aarhushistorie".

Købet af Marselisborg Gods

I sidste uge fortalte Stadsarkivet om indlemmelsen af Frederiksbjerg i Aarhus Kommune i 1874. I denne uge fortsætter historien om byens udvidelse mod syd med købet af Marselisborg Gods i 1896.

LOKALHISTORIE

AARHUS: Marselisborg Gods var en herregård, som under navnet Havreballegaard kan føres tilbage til 1500-tallet. Herregården lå der, hvor Marselisborg Gymnasium ligger i dag.

I 1864 arvede Hans Peter Ingerslev (1831-1896) godset efter sin far, Casper Peter Røthe Ingerslev. H.P. Ingerslev var medlem af Folketinget for partiet Højre 1873-1876 og 1879-1884, hvorefter han frem til sin død var landstingsmand for Højre og indenrigsminister 1885-1894. Han havde et skrantende helbred i de sidste år, havde ingen børn at videregive godset til og solgte det derfor til Aarhus Kommune, blot to dage før sin død.

Året efter blev den nyanlagte Ingerslevs Boulevard opkaldt efter ham.

Årsagen til købet af Marselisborg

I 1874 indlemmede Aarhus Kommune bydelen Frederiksbjerg, som indtil da havde hørt under Viby Sognkommune. Frederiksbjerg blev hurtigt udbygget, så i 1890'erne manglede man igen plads og stod med et stort behov for at flytte bygrænsen længere mod syd.

På et lukket møde den 7. november 1895 blev et forslag fra overretssagfører Kier lagt frem på byrådets bord. Det drejede sig om muligheden for at udvide kommunens grænser mod syd ved at købe den nærmeste del af de til Marselisborg Gods' hørende marker og indlemme dem i Aarhus Kommune. Man anmodede Kier om at forhandle med Ingerslev om at overtage den nævnte del og eventuelt hele gården med skove m.v.

Byrådet var tvunget til

Drenge leger på søen ved Marselisborgs gamle gårdbygninger i 1909. I baggrunden anses bygningerne fra den store landsudstilling ved Tangkrogen samme år. Hammerschmidt foto, Aarhus Stadsarkiv.

handling, fordi der ikke var flere muligheder for at udvide mod syd på grund af bygrænsen. Man frygtede også, at der i det tilgrænsende sogn kunne opstå bebyggelse, "der paa flere Områder kunde medføre en Fare for Aarhus Kommune". Og det var en fare, som var nært forestående, da byrådet var blevet bekendt med, at Ingerslev agtede at sælge dele af de arealer, der stødte op til byen. Købet af hele arealet var nødvendigt for at sikre sig mod denne fare i fremtiden.

Kommunen havde også mistet det problem, at den mistede 13.000 kroner i indtægt i formue- og lejlighedsskat, fordi skatteydere flyttede på landet lige på den anden side af byens grænser en del af året. Den mistede indtægt ville blive forøget, hvis der i Viby Sogn blev opført villaer langs

den smukke kyst ved Marselisborg eller i Marselisborg Skov, og det ville ikke blive hindret, hvis kommunen kun erhvervede de nærmest liggende marker på den anden side af byens grænse.

Købet af godset og et heldigt dødsfald

Ved mødet med Ingerslev blev det imidlertid kun til en aftale om, at kommunen skulle overtage de nærmeste marker. Et areal mellem Skanderborg Landevej og kysten og et vest for Skanderborg Landevej, i alt cirka 30 tønder land. Prisen var 483.750 kroner og 70 øre, med ret til ved ejerens død at erhverve sig resten af godset inden for tre måneder. I byrådet var man enige om at indgå overenskomst med Ingerslev om dette køb med overtagelse 1. maj 1896.

Detaljerne for køb af resten af godset skulle drøftes på et møde med Ingerslev, men han døde to dage senere, den 20. april. Aarhus Byråd forhandlede derfor med godsets universalarving, forpagter Bülow, om køb af det samlede areal. I et brev til Indenrigsministeriet den 5. maj redegør byrådet for de aftalte bestemmelser med Bülow om, at "kommunen under de forandrede Forhold straks overtager hele ejendommen."

Hans Broge klappede fra salen

Allerede tre dage efter Ingerslevs død var der altså enighed i byrådet om at købe hele godset inklusive skovene og ejendomme. Prisen var 1.183.750 kroner og 70 øre for et areal svarende til knap 120 tønder land.

Aarhus Byråds beslutning om at erhverve hele godset blev mødt af klapsalver fra tilhørerpladsen med initiativ fra storkøbmanden Hans Broge, der holdt en tale til byrådet. Der var også ros fra Aarhus Stiftstidende til især sagfører Kier for ihærdigt arbejde for sagens gennemførelse på tilfredsstillende vis.

Aarhus Byråd havde tilsyneladende, fra Kier fremsatte forslaget om at købe dele af Marselisborg Gods, ønsket at erhverve sig det samlede gods. Forhandlingsmødet med Ingerslev resulterede som nævnt i en aftale, der "kun" gav forkøbsret til resten af godset ved hans død. Ingerslevs tidlige død i forløbet må siges at have været heldig for Aarhus Kommune.

Ved byrådsmødet den 30.

Fotograf Asta Holm Petersen, 1974, Aarhus Stadsarkiv

Vis os dit fotoalbum og giv en kopi til byens arkiv

LOKALHISTORIE

AARHUS: Har du familiens fotoalbum liggende, og tror du de rummer billeder af interesse for byens historie? Det tror vi.

Historiske billeder er ikke kun de meget gamle – far og mors ferie billeder fra 70'erne og fodboldholdets tur til Spanien i 90'erne kan også være kulturarv!

Mandag den 18. september sidder stadsarkivets ansatte klar ved skannerne, når der bliver afholdt "Vis os dit fotoalbum". Det foregår på rampetrin 5 i Dokk1 kl. 13.00-17.00.

Så kom ned på Dokk1 og få en vurdering af dine billeder. Vi vil måske gerne tage en kopi af dem, så du kan få dem med hjem igen.

april 1896 blev købskontrakten om overtagelse af det samlede gods underskrevet af byrådet, men inden da havde man allerede nedsat "Udvalget for Marselisborgs Jorder" med henblik på at få lavet en byplan, som blev den første byplan i byens historie. Der var ingen lovgivning fra regeringens side om byplanlægning før 1925, men Aarhus Byråd ønskede selv en samlet bebyggelsesplan for arealerne under Marselisborg Gods.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på. Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk>.

Borggade – en moderne gade i det gamle Aarhus

LOKALHISTORIE

AARHUS: Håndværkerne er ved at lægge sidste hånd på ombygningen af Maskinmesterskolen til beboelsen Latinergården. Undervejs har der været højlydte protester, og blandt flere argumenter har man hørt, at nybyggeri skal tilpasses Latinerkvarteret. Men helt så enkelt er det ikke, for selvom gadens navn leder tankerne hen på middelalderen, er der tale om en af de nyeste gader i Midtbyen.

Borggade er kendt som

butiksgade, men den er også et af de første eksempler på modernismens idéer om gadeanlæg og nye former for arkitektur i Aarhus. Historien fortælles her af Aarhus Stadsarkiv.

Kæmpehallen mellem haver og allé

Borggade hører ikke til Aarhus' middelalderlige gadenet. Gaden blev oprettet, hvor der helt frem til midten af 1800-tallet kun lå haver mellem Klostergade, Studsgade og Guldsmedgade. Her til kommer Nørregade/Nørre Allé, der oprindeligt var

en sti, der gik på ydersiden af byens toldgrænse, men i 1800-tallet blev beplantet og siden anlagt som en rigtig gade. Paradisgade kom også til i samme periode.

De aarhusianske lokalpolitikere diskuterer i dag med mellemrum forholdene for afvikling af events og messer. Aarhus' første eventcenter blev dog opført i 1924 i Århus Håndværkerforenings have, hvor Borggade nu ligger. En helt simpel hal i træbindingsværk med plads til 1.000 spisende gæster blev opført i forbindelse med 50-års jubilæet for Centralforeningen af Bagermestre i Jylland, og hallens levetid blev efterfølgende forlænget op til 1930.

Borggade blev anlagt i 1930, men de første planer for en ny gade mellem Nørregade og Klostergade fremkom allerede i 1913 fra arkitekt Chr. Frøhstüch Nielsen. Planlægningen blev aldrig fulgt til dørs, men Frøhstüch Nielsen arbejdede ufortrødent videre, og det lykkedes ham at få byrådets tilladelse i 1930.

Frøhstüch Niensens forslag til gadenavn "Borggade" vandt over Håndværker-

foreningens forslag, "C. Chr. Niensens Gade". Arkitektens forklaring var, at mængden af kampestenfund ved Klostergade kunne tyde på, at der måske havde ligget en "borg". Samtidig skulle der være navnesammenhæng med en ny akse, der skulle forløbe mod "Borgporten" ved Magasin og adskilles med et nyt torv mellem Badstuegade og Volden. "Borgtorvet" blev dog aldrig blive til noget.

Funkis og terrorbomber

På trods af gadenavnets middelalderlige symbolik er Borggades oprindelse og arkitektur helt og aldeles moderne. Gaden rummer nogle af Aarhus' tidligste eksempler på funkisstil. Flere af ejendommene er vurderet bevaringsværdige. Særligt Borggade 3-7 fra 1933 repræ-

senterer funkisstilens idéer om sammenhængende og minimalistisk arkitektur, om end det ikke er helt "stilent". Men nogle af byggerier fik en uhyggelig, kort levetid. Håndværkerforeningen i Paradisgade blev udsat for tysksindet sabotage – så kaldt schalburgtage – i december 1944. Det var en del af landsomfattende hævn- og terroraktioner sat i værk af nazisterne under de sidste måneder af krigen. Bomben ramte også Borggade. To personer blev skadet, og en person blev dræbt under eksplosionen.

Handelsstrøg og maskinmesterskole

Borggade blev fra begyndelsen et naturligt omdrejningspunkt for handel og butiksdrevende. Aarhus Stiftstidende beskrev endda gaden som

et nyt "forretningskvarter". Mange forskelligartede butikker har i løbet af årtierne haft forretning i gaden. Mest kendt var Jysk Cykle Lager på hjørnet af Borggade og Klostergade. Forretningen blev i 1950 udvidet til genboejendommen Klostergade 14 og begyndte også senere at forhandle radio og tv.

Århus Maskinmesterskole overtog i 1969 sit nye hus i Borggade efter at være blevet udskilt som selvstændig institution fra Aarhus Tekniske Skole. Siden har bygningen udklækket nye maskinmestre til byens og Danmarks maritime og industrielle brancher. I 2014 flyttede Maskinmesterskolen til Navitas på Aarhus Ø.

LØSE TÆPPER BLØDE TÆPPER
RUNDE TÆPPER FASTE TÆPPER
ÆGTE TÆPPER LÆKRE TÆPPER
STÆRKE TÆPPER ULDTÆPPER...

ØSTJYLLANDS STØRSTE UDVALG
GARANT AARHUS VEST

- VI ER VILDE MED TÆPPER ❤️

F.EKS. STUETÆPPE

100% ren ny uld.

Flere farver.

Før 319,- NU. **249,-**

MODELFOTO

Garant Aarhus V

Tæppehuset Tilst

Tilst Søndervej 3

8381 Tilst · 86 27 50 00

Garant
TÆPPER · GULVE · GARDINER

Rejser og udflugter

Dejlig Danmark 1-dags ture

Restrup Hovedgård - 1. okt.
Bus og tag-selv
-kaffebord.....kr. 250,-

Løvfaldstur med ål på
Feggesund Kro - 8. oktober
Bustur, middag, færge...fra kr. 500,-

Nørre Vosborg - 15. oktober
Bustur, Entré, Brunch,
Rundvisning.....kr. 660,-

Flensborg med ophold
Onsdage:
4/10+18/10+1/11+15/11+6/12
Lørdage:
7/10+21/10+4/11+18/11+2/12+ 9/12
Pris pr. person.....kr. 150,-

Centrum Turist
86 19 00 00
Se mere på www.centrumturist.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

Sluppen på vej gennem Dynkarken i 1932. Hammerschmidt Foto/Aarhus Stadsarkiv

FAKTA

2017 AARHUSIANERE

2017 aarhusianere er et erindringsprojekt udviklet af Aarhus Stadsarkiv med støtte fra Aarhus 2017 – Europæisk Kulturhovedstad.

I 2017 aarhusianere bliver byens historie fortalt af byens borgere, og du kan også være med.

Stadsarkivet modtager alt fra lange livsfortællinger til kortere begivenheds- eller emnebaserede erindringer. Måske har du familiens slægtshistorie liggende? Eller en historie om musiklivet i Aarhus i 80'erne? Eller en sjov anekdote om byens udvikling?

Du behøver ikke være født i Aarhus for at blive en del af 2017 aarhusianere.

Læs mere på www.2017aarhusianere.dk.

Mit liv i Aarhus i 1940'erne

LOKALHISTORIE

AARHUS: *Tonny Hansen er en af de mange århusianere, der har delt sine erindringer med "2017 aarhusianere" og dermed også med hele byen. Tonny er født og opvokset på Frederiksbjerg i Aarhus, og gennem hans erindringer genoplever vi barndommen i 1940'erne, hvor minder om drengestreger, kulmanden, sluppen og sporgovnene står klart. Her kan du læse et kort uddrag fra Tonny's erindringer. For at få hele historien må du ind på www.2017aarhusianere.dk.*

Tonny Hansen.

ger til sig og oplever.

Jeg husker specielt vinteren i Århus på Ingerslevs Plads. Da var der intet underjordisk garageanlæg; men kun to kæmpestore lysmaster midt på pladsen, hvor omkring store snebunker altid var skovlet op. Og de var virkelig skovlet op eller skubbet op med sneskraber. Alligevel var der altid hvidt på pladsen af et tyndt lag sne. Dengang foregik snerydningen jo pr. håndkraft og op i lastbil eller hestevogn. Og man var ikke over det sådan lige med det samme. Snebunkerne omkring lysmasterne blev somme tider udhulet til snehuler. Og i de små baggårde og i skolegården var glidebaner et velkendt begreb.

Kulmanden

Et helt specielt syn, der står tydeligt for mig, er hestene. Store kraftige lysebrune heste, der står og puster hvide skyer ud gennem næsebore-

ne. Specielt kulmandens heste husker jeg, og muleposen. Muleposen giver jo sig selv. En pose i sækkelærred spændt for mulen af hestene, så de kunne stå der og gumle rugbrød eller havre, medens kulmanden var nede i de til ejendommen knyttede kælderrum og aflevere den bestilte mængde kul, koks eller briketter. Kulmanden var et datidens fænomen i sig selv. Møgbeskidt, krumbøjjet og mennesky. Sådan så han ud, og mennesky var hans adfærdsmønster. Hurtigt og gesvindt forsvandt han ned i den ene mørke kælderskakt efter den anden uden at veksle noget ord eller blik med eventuelle forbigående eller nødvendigt tilstedeværende købere. Kullen havde han i en stor pilefletskurv, der var slynget op på nakken. Hoved og skuldre var indhyllet i en bøddelignende kutte ud i eet for at hindre kulstøv i at trænge ind under tøjet.

Der er ingen tvivl om, at det at være kulmand var et hårdt og beskidt job i ordets bogstaveligste forstand. Så snavset og beskidt var han, at det helt sikkert har været medvirkende til, at han under udhulet til snehuler. Og i de små baggårde og i skolegården var glidebaner et velkendt begreb.

Sluppen

Og netop nu ved fastelavns- tid eller rettere fastelavns- mandag dukkede et andet

fænomen op i de århusianske gader. Et rent Århus-fænomen som også havde noget med store brune heste at gøre. Og det var Sluppen.

Sluppen var en stor shalup (redningsbåd) sat op på en hestetrukket fladvogn og bemannet med en admiral og otte musikere (læs: spillemand), som så fastelavnsmandag af et firspand heste blev trukket gennem byens gader under stor festivitas og halløj. Ved siden af Sluppen gik eller løb matroserne, og hver gang hele prosessionen standsede, spillede musikerne op til dans, fest og ballade, og matroserne greb

de nærmeststående til en lystig runddans. Det var sjovt nok eller underligt nok mest os knægte – pigerne holdt sig væk. Det var måske lidt for vildt eller underlødigt for dem. Eller de havde fået formaninger med hjemmefra.

Sluppen kørte en sådan trehundrede meter mellem hvert stop, og det var admiralen, der sad på kuskesædet ved siden af kusken, som bestemte, når der var stop. Så fløjtede han en høj, tydelig og skinger tone i sin fløjte – kusken standsede firspandet – musikerne spillede op, den samme korte melodi hver

gang, og matroserne greb de nærmeststående tilskuerne i hånden til runddans, og det var som oftest os knægte, der havde sørget for at stille os i nærheden. Odensegade og Ingerslevs Plads var faste dansestop, hvorefter Sluppen forsvandt ind i den smalle, men tæt beboede Montanagade. Forinden havde Sluppen dog gjort det nødvendige stop ved pissoiret på Ingerslevs Boulevard, hvor hele mandskabet, admiral, kusk, musikere og matroser måtte ind og forrette deres nødtørft. Hvor der går noget ind, må der noget ud – og der gik faktisk en del ind."

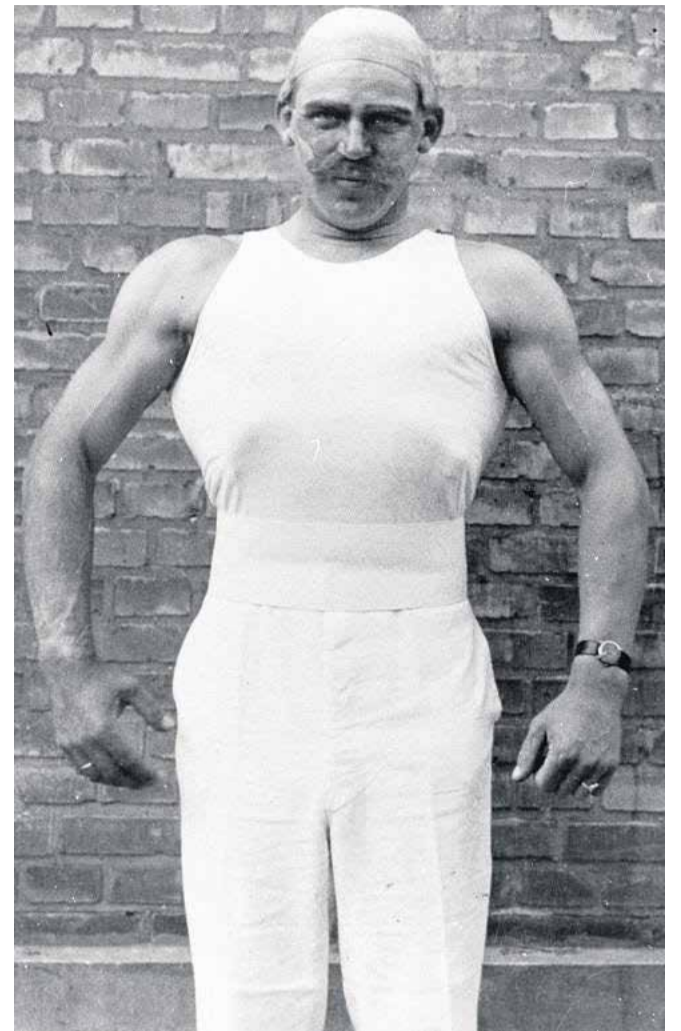
FØDSELSDAGS-TILBUD

<p>NILFISK ELITE CONFORT PARQUET STØVSUGER incl. Starter Kit Værdi 499,- VEIL. 3798,-</p> <p>SPAR 1300,- NU 2498,-</p>	<p>2-I-1 STØVSUGER ELECTROLUX ZB3212 Rød VEIL. 2199,-</p> <p>SPAR 700,- NU 1499,-</p>	<p>PHILIPSHAVER S7370/12 VEIL. 1599,-</p> <p>SPAR 650,- NU 949,-</p>
<p>BRAUN EL-TANDBØRSTE PRO 3000 VEIL. 999,-</p> <p>HALV PRIS NU 499,-</p>	<p>STØVSUGERHJØRNET 86 16 81 16</p> <p>SCAN-EL 86 19 31 44</p> <p>TORDENSKJOLDSGADE 40</p>	<p>WILFA PB1200S Blender VEIL. 1999,-</p> <p>SPAR 500,- NU 1499,-</p>

GRATIS LEVERET I STORAARHUS

Mine forældre flyttede til Skanderborgvej nr. 17 i 1938, da jeg lige var født. Vi boede i sådan en kasse, en karré, som afgrænses af Kongsvangs Allé, Rudolph Wulffs Gade, Sønderport og Skanderborgvej. De boede før i Fåborggade, hvor der kun var das i gården og intet bad. I den her karré, hvor jeg voksede op, der var det udelukkende selverhvervende folk fra DSB og Ford, der boede. Det var ikke velset, at en politimand skulle bo her, men mine forældre ville bo et ordentligt sted med eget bad og toilet, et godt køkken med isskab, fjernvarme og så videre – det var ren luksus. Og så havde vi telefon, for min far var politimand. Men med tiden kom der også flere daglejere til. Der var virkelig sammenhold... Måske det havde med krigen at gøre, for vi havde både tyskere og flygtninge lige ved siden af. Det her, det er jo sporvognene. Og lige dér boede jeg – der var en endestation nede ved Skanderborgvej. Det var sporvogn nr. 2. Så var der sporvogn nr. 1, den kørte til Dalgas Avenue, den kørte ned til Tangkrogen, hvor garagen også var. Vi brugte også sporvognen, men vi cyklede mest.
Fotograf: Hanne Calberg, privat eje.

Min mor var hjemmegående, og min far var politimand. Samme år, som min far blev optaget i Politikorpset i Aarhus, var han også med i OL i brydning i Paris. Det var i 1924. Dér er han som bryder. Hans navn var John Robert Calberg Christoffersen. Du kan se, han er en ORDENTLIG kleppert. Han vandt over en bolsjevik, det skriver han. Jeg har et kort fra ham – det blev sendt til Aarhus Oliefabrik, for der var hans far portner.
Fotograf: Elly Christoffersen, privat eje.

Hannes far vandt over en bolsjevik og overlevede koncentrationslejre

LOKALHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Hanne Calberg har delt sin historie med 2017 aarhusianere. Gennem billeder fortæller Hanne om sit liv og oplevelser, blandt andet fra besættel-

sestiden, hvor hendes far blev deporteret til koncentrationslejrene med det danske politikorps.

Hvis du vil læse hele Hannes spændende historie, må du ind på www.2017aarhusianere.dk, hvor du også kan dele din egen historie.

FAKTA

2017 AARHUSIANERE

2017 aarhusianere er et erindringsprojekt udviklet af Aarhus Stadsarkiv med støtte fra Aarhus 2017 – Europæisk Kulturhovedstad.

I 2017 aarhusianere bliver byens historie fortalt af byens borgere, og du kan også være med. Stadsarkivet modtager alt fra lange livsfortællinger til kortere begivenheds- eller emnebaserede erindringer. Måske har du familiens slægtshistorie liggende? Eller en historie om musiklivet i Aarhus i 80'erne? Eller en sjov anekdote om byens udvikling?

Du behøver ikke være født i Aarhus for at blive en del af 2017 aarhusianere.

Læs mere på www.2017aarhusianere.dk.

Ved at indsende din erindring til 2017 aarhusianere, er du med i konkurrencen om store præmier gennem det nationale erindringsprojekt "Giv det videre". Læs mere om dette på: <https://www.givdetvidere2017.dk/indsend-erindring/konkurrence/>

Hanne Calberg. Privatfoto

Den 19. september 1944 blev min far taget. Han skulle på arbejde klokken 7 om morgenen. Der stod tyskerne så – de havde overtaget politigården om natten. Der var NOGEN, der havde fået noget at vide. Nogen der ikke skulle på arbejde den dag. De gik under jorden. Hans bedste ven nåede at gå under jorden. Han var i Buchenwald, han var i Frøslev, han var i Neuengamme [koncentrations- og fangelejre i Tyskland og Danmark, red.] Han blev flyttet rundt, fordi han var jo 47 år for det første. De fleste politibetjente var i 20'erne, og mange af dem døde. Men min far, han var olympisk bryder, og han var stærk. Og han havde et godt humør. Han talte ikke ret meget om det, da han kom hjem. Det var der ingen, der ville. INGEN. Så jeg har aldrig kunne få at vide, hvor far var og hvem han var sammen med. Men jeg kan huske, at han sagde til mig "Hanne, du må ALDRIG hade tyskerne. Fordi det var ikke dem, der var noget i vejen med". De SKULLE arbejde. Og da havde min far talt med nogle fangevogtere, som gav det halve af deres ration af mad, som min far kunne give de der unge politibetjente – eller andre, der var ved at dø, ikke. Det er min far, der har skrevet det og sendt igennem Dansk Røde Kors ... "Kriegsgefangenenpost". Han sendte det til sin mor, Fåborggade 7a.

Vejen til De Gamles Hjem

Én kalder det en kamp, én anden kalder det et tegn på åndelig udvikling. Aarhus Stadsarkiv fortæller om, hvordan De Gamles Hjem på Kirkegårdsvej, det nuværende Lokalcenter Trøjborg, kom til verden.

BYUDVIKLING

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Aarhus Kommune opførte en nybygning i Graven, som i 1893 blev indrettet til alderdomsasyll.

Byen fulgte på den måde op på loven om alderdomsunderstøttelse i 1891.

Den gav mulighed for alderdomsunderstøttelse, hvis man var fyldt 60 år og ikke havde modtaget fattighjælp de sidste 10 år – efter 1908 i 5 år – og hvis man i øvrigt var en agtværdig person.

Understøttelsens størrelse blev fastsat af kommunen.

Væsentligste forskel på fattighjælp og alderdomsunderstøttelse var, at man med sidstnævnte ikke blev umyndiggjort ved at miste sine borgerlige rettigheder som blandt andet valgretten.

Det var også af stor værdi, at loven påbød kommunerne at oprette hjem eller asy-

FAKTA

PÅ BYRÅDETS BORD

Stadsarkivet digitaliserer Aarhus Byråds diskussioner og beslutninger – følg med på www.byraadet.aarhusarkivet.dk – og find historien om det sted, den person eller den organisation, der har din interesse!

ler for ubemidlede ældre.

Ved årets slutning i 1893 boede der 44 gamle, 10 ægtepar i asylet og 24 enlige, på asylet i Graven.

Man måtte tage loftsværelser i brug.

Beboerne skulle – for at få gratis bolig og kost og lidt lommepenge på 73 øre pr. dag – følge asylets regler.

Det betød sengetid kl. 21.30, og man måtte ikke tige i asylet eller uden for.

Asylet blev hurtigt tidssvarende.

Asylet manglede baderum, en sygeafdeling og en ligstue. Skulle en ældre have bad eller sygdomspleje, skete det på Kommunehospitalet for alderdomsvæsenets regning

Klager førte til nyt asyl

Udvalget for Alderdomsunderstøttelse, nedsat efter loven af 1891, modtog flere klager over forholdet på asylet.

Blandt andet et fælles klagemål fra de fleste af beboerne på asylet over forplejningen, lokalerne og størrelsen

af understøttelsen.

Initiativtageren til klagen var medstifter af Hustømmerenes Fagforening S. C. Tøttrup. Byrådet afviste dog, at der skulle være problemer.

Byrådet blev presset fra flere sider i sagen.

Kommunehospitalets læger var utilfredse med at skulle afgive sengepladser til ældre, som kun var svækkede på grund af alderen.

Desuden var København og Randers foran Aarhus med at have opført hjem for de gamle.

Og så var kommunalvalget i 1900 nært forestående.

Derfor endte det med, at udvalget indstillede til byrådet om opførelse af et nyt alderdomsasyll.

I marts 1899 havde man fundet frem til Kirkegårdsvej som det rette sted at placere asylet.

Der blev udskrevet en arkitektkonkurrence, som blev vundet af Valdemar Schmidt,

København.

Viste kongen rundt

Ved kommunalvalget i 1900 blev Peter Sabroe blevet valgt ind i Aarhus Byråd.

Han blev formand for Udvalget for Alderdomsunderstøttelse og kæmpede ihærdigt for sagen.

Peter Sabroe ønskede indenrigsministeren og andre af statens repræsentanter med til indvielsen.

Han lagde ikke skjul på, at det var på grund af økonomisk beregning;

Statens refusionstakst var i Aarhus 85 øre pr. beboer og i København 125 øre.

Men byrådet afviste idéen, for de mente, det ville blive for dyrt at være vært for dem.

Til gengæld kunne en stolt Sabroe vise kong Frederik 8. rundt, da han i 1906 besøgte hjemmet og udtalte:

"Også en konge har godt af at se, hvordan en arbejder behandler sine gamle."

De Gamles Hjem

Den 5. november 1904 blev De Gamles Hjem, som det hurtigt blev kaldt, indviet.

Med til indvielsen var 100 indbudte gæster og blandt disse, som noget hidtil uset, jævne arbejdere.

Alderdomshjemmet havde plads til 90 personer og en sygeafdeling til 50.

I 1925 blev det udvidet med en ny fløj, så der var plads til 170 beboere og 80 syge.

Det blev en monumental bygning, præget af ro og lyse, lette linjer.

Prisen for det moderne plejehjem var 304.000 kr.

Ved indvielsen var der en stemning af stolthed og begejstring, og aviserne var enige om at rose byggeriet og byens generøsitet.

Hans Broge kaldte bygningen "et stolt bevis for vor åndelige vækst."

Demokraten undlod dog ikke at huske på kampen, der var gået forud for hjem-

Fotograf ukendt, 1904. De Gamles Hjem, Kirkegårdsvej i Den Gamle Bys billedsamling.

mets opførelse, og erindrede om dem, der levede på livets skyggeside.

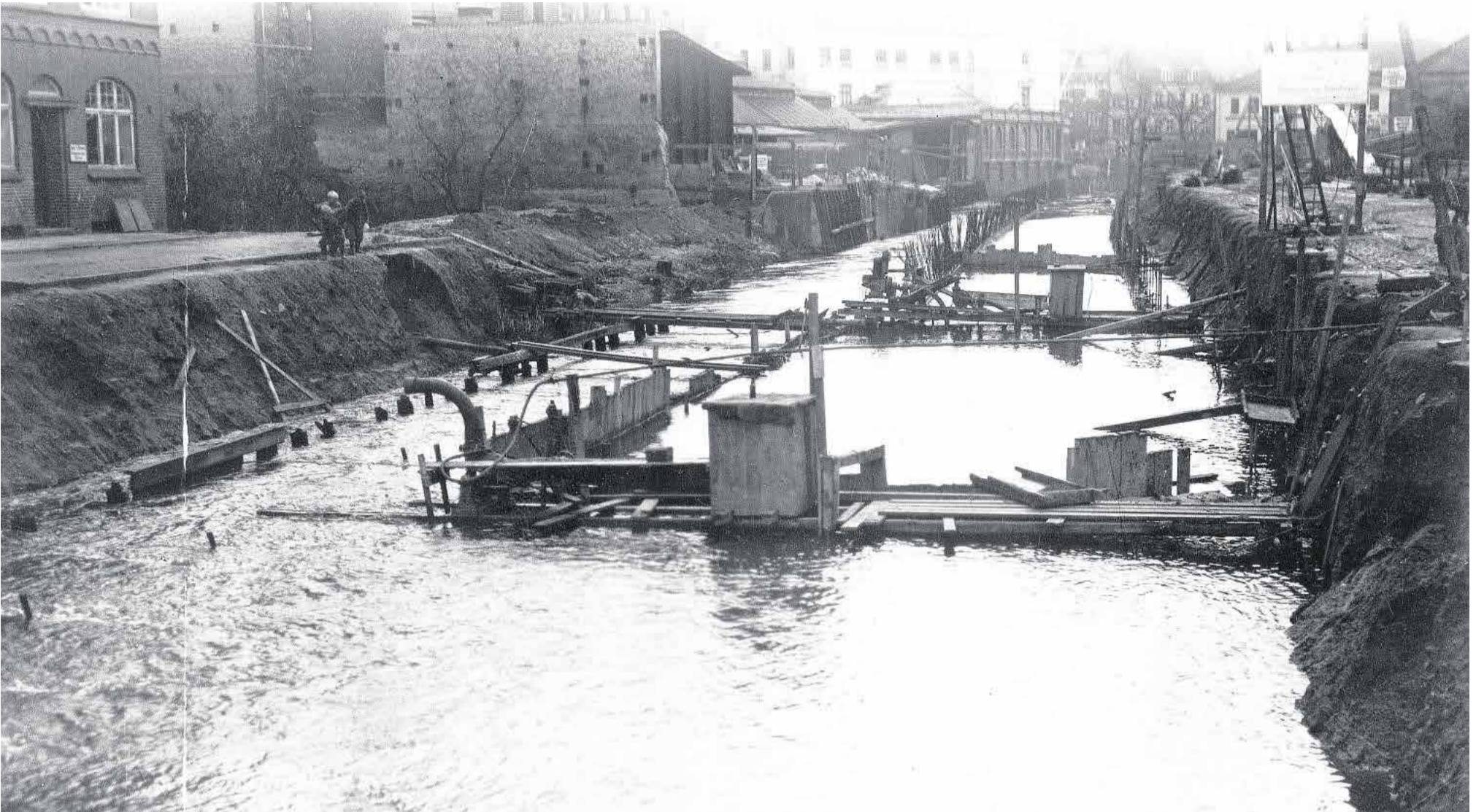
Peter Sabroe sagde i sin tale blandt andet "fortjent er den Hvile, vi giver de gamle, thi de fleste af dem begyndte allerede som Børn at arbejde og var gennem et halvt aarhundrede med til at tilføre det Samfund, de tilhørte, nye Værdier."

Aarhus by voksede stærkt i de år og fra 1880'erne lod byrådet og byens velhavere en række prestigebyggerier opføre for at vise byens progres-

sivitet.

Tiden var nu kommet til Trøjborg, hvor Kommunehospitalet (indviet 1893) var det første af en række imponerende bygninger, som blev bygget i bydelen omkring 1900-tallet.

Det skæve layout skyldes, at artiklen i avisen har været sat op over 2 sider. Her er den samlet til en side.

Overdækning af Aarhus Å set mod Immervad, 1932.
Foto: E.A. Ebbesen, Den Gamle By

Da Aarhus blev for stor til korte gader

Det hører til sjældenhederne, at et gadenavn opkaldt efter en kongelig person bliver sløjftet. Men det skete i Aarhus, da åen i 1930'erne blev overdækket fra Vestergade til havnen. Aarhus Byråd vedtog i den forbindelse at ændre navnene på de to korte gader Aagade og Louisegade (opkaldt efter dronning Louise) til Åboulevarden.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Aarhus Å har altid været en livsnerve for byen, og den fortæller byens historie: Byen er vokset op omkring åens udløb ved Mindet og har fået sit navn efter åmundingen (på olddansk áros).

Byens første havn opstod på åens nordlige bred, og åens vand drev fra 1289 til 1873 møllehjulene rundt på Aarhus Mølle, der herefter gik over til dampkraft. Også byens andre industrier brugte åens vand til dampkraft, og sammen med husholdningsspildevand, blev spildevandet herfra ledt ud i åen, så den også fungerede som kloak.

I 1930'erne blev problemerne med lugt og den stigende bil-

lastbiltrafik løst ved at overdække åen, indtil det rekreative bymiljø fik højere prioritet og åen blev afdækket igen i 2015.

Udledningen af spildevand i åen medførte hygiejniske og lugtmæssige problemer, og forureningen af åen fik betydning for, at koleraen spredte sig under epidemien i 1853. Blandt flere tiltag til at forbedre hygiejnen blev Aarhus Vandværk oprettet i 1872 uden for byen ved siden af Bryggeriet Ceres, og frem til 1902 fik de fleste aarhusianere derfor leveret vand til vandhanerne fra Aarhus Å. Husholdningernes vandkvalitet blev hermed forbedret, men bar dog stadig præg af at komme fra en forurenede å.

Allerede i 1880'erne og 1890'erne var der forslag fremme om at overdække dele af åen for at anlægge et

torv og samtidig løse problemerne med lugtgenerne. Desuden ville det være starten på en fremtidig overbygning af åen i hele dens længde med henblik på at skabe en farbar vej ned til havnen. Aarhus Byråd var i første omgang afvisende.

Overdækning af åen

Men ikke desto mindre begyndte byrådet i begyndelsen af 1900-tallet på forskellig vis indirekte at forbedre en senere overdækning. Om trent samtidigt var Bispetofte i 1890'erne blevet inddraget til bebyggelse, og der blev anlagt gader langs åen; den sydlige del af nuværende Åboulevard fra Vester Allé til Christiansgade, blev døbt Louisegade, opkaldt efter dronning Louise. Den nordlige del af Åboulevarden fra Immervad til Skolegade, havde siden 1400-tallet heddet Aagade. Åen kom nu til at ligge som en slags midterrabat i Louisegade.

I 1930 tog byrådet planen om overdækning op til forhandling tilskyndet af Rigsdagens lov om tilskud til ekstraordinære vejarbejder som følge af den store arbejdsløshed. Selve overdækningen blev påbegyndt i 1932 ved Christians Bro, og i 1940 var åen overdækket helt ned til havnen. Samtidig var

FAKTA

FORANDERLIGE AARHUS

I disse år bygges Aarhus om som sjældent før. På Stadsarkivet følger vi den foranderlighed, der har kendetegnet Aarhus gennem tiderne. Vi trækker det bedste fra historien frem og tror på, at historien er værd at bygge videre på.

Find data om din gade eller dit hus på www.aarhusarkivet.dk (nyt vindue) og se kommunens byggesagsarkiv på <http://byggesager.aarhuskommune.dk> (nyt vindue).

Thorvaldsensgade blevet udbygget fra Vesterbrogade til Vester Allé, og med åens overdækning var der skabt en sammenhængende strækning fra Viborgvej og Silkeborgvej til havnen. Netop lastbiltrafikens adgang til havnen fra blandt andet godsbanegården i Skovgårdsgade og den generelle øgede motortrafik

var begrundelsen for at overdække åen. Overdækningen blev da også sat i værk samtidig med Ringgadeprojektet, som også var et beskæftigelsesprojekt.

Louisegade og Aagade får nyt gadenavn

Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse indstillede til byrådet, at strækningen mellem Frederiks Bro og Christians Bro fik navnet Åboulevarden. Det socialdemokratiske byrådsmedlem Holger Eriksen foreslog, at hele gadestrækningen fik det nye navn, for gaden hen til slusebroen (på Vester Allé ved Thorvaldsensgade) var den del, der havde mest karakter af boulevard, og "...Aarhus var ogsaa for stor en by til at have saa korte gader." Dermed blev både Louisegade og Aagade omdøbt til Åboulevarden, som dermed kom til at gå fra Vestergade til havnen. Stadsingeniøren havde foreslået det samme, og forslaget blev vedtaget.

I 1970'erne begyndte man så at debattere en fritlægning af åen. Ønsket var denne gang at få trafikken ud af midtbyen og skabe et æstetisk og fredeligt midtbymiljø. Fritlægningen blev påbegyndt i 1995 og afsluttet ti år senere.

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Da borgerne fik lov at bestemme

21. november er der igen valg til byrådet. Stadsarkivet kigger i denne og næste uge tilbage på det lokale selvstyres historie i Aarhus. Læs i øvrigt alle historiske referater fra byrådet, som Stadsarkivet har digitaliseret for perioden 1866-1945, på www.byraadet.aarhusarkivet.dk.

Rejser og udflugter

Dejlig Danmark 1-dags ture

Mortens Aften - 10. nov.
Bustur, middagkr. 380,-

Trip Trap Nisserne - 12. nov.
Bustur, middag og kaffe.....kr. 520,-

**Julemarked på Egeskov
Slot - 19. nov.**
Bus, middag og entré.....kr. 560,-

Flensborg med ophold
Onsdage:
15/11 + 29/11 + 6/12 + 13/12
Lørdage:
18/11 + 2/12 + 9/12 + 16/12
Pris pr. person.....kr. 150,-

Centrum Turist
86 19 00 00
Se mere på www.centrumturist.dk

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Byrådet har en meget gammel historie, der går helt tilbage til middelalderen, men det var først i 1838, at aarhusianerne for første gang skulle være med til at stemme om pladserne i rådet – dengang kaldet borgerrepræsentationen.

Specielt håndværkere og købmænd ville ikke længere finde sig i, at embedsmænd og få særligt udvalgte mænd bestemte fordelingen af by-

Aarhus Byråd med embedsmænd på sommerudflugt til Mols i 1905. Fotograf E.A. Ebbesen, Den Gamle By.

ens indtægter og udgifter.

De ville have indflydelse, og det fik de også – altså de rigeste af dem!

En forudsætning for at stille op og stemme til valg var nemlig, at man var grundejer og en stor skatteyder, og så skulle man også lige være en mand. I 1844 var der således blot 174 valgbare borgere ud af 7.000 indbyggere! Valget foregik i mange år på byens gamle rådhus, som dengang lå placeret umiddelbart foran domkirken, og selve valgbehandlingen strakte sig over to dage.

Nye valgeregler

I 1860 vedtoges en ny lov om den kommunale valgret. I mellemtiden var folkestyret blevet etableret med Grundloven i 1849, og et stigende ønske om at indføre lignende regler for kommunerne meldte sig efterfølgende.

De nye regler fastsatte, at den større halvdel af kommunalbestyrelsen skulle vælges af de stemmeberettigede til folketinget, mens den mindre halvdel skulle vælges af de højst beskattede – der dermed kunne stemme to gange.

Og så skulle man være over 30 år for at kunne stemme. Valget gjaldt for seks år, men der blev afholdt valg hver

tredje år for henholdsvis alle vælgere og for de højst beskattede, så byrådet blev løbende udskiftet.

I 1868 indførtes det kommunale selvstyre ved lov. Borgerrepræsentationen ændredes til et byråd, som i Aarhus bestod af 19 medlemmer plus en kongeligt udpeget borgmester. Den første udpegede borgmester var generalrigskommissær Ulrich Christian v. Schmidten. Loven gav byrådet mere magt end tidligere. Alle forvaltningsgrene, der havde været underlagt særlige kommissioner, kom til at sortere direkte under byrådet i form af 13 faste udvalg.

Stemmeprocenten var fortsat lav. I 1870 stemte blot 290 ud af 2.078 vælgere. Da Venstre og Socialdemokratiet i henholdsvis 1883 og 1894 fik erobret plads i byrådet, fik den politiske dagsorden en anderledes skarp tone. Der blev kamp om vælgernes gunst og pladserne i byrådet. Det blev almindeligt med valgkampaner, og specielt de lokale aviser blev brugt som politiske talerør. Resultatet kunne aflæses i valgprocenten, som steg fra små 14 i 1870 til 80 i 1906.

Også kvinderne fik lov

Demokratisk kunne man ik-

ke kalde valgereglerne.

Populært sagt udelukkede man en række F'er: Kvinder ('fruentimmere'), tjenestefolk ('folkehold'), fattige, forbrydere, fremmede og umyndiggjorte ('fjollede'). Specielt Venstre og Socialdemokratiet havde siden 1886 kæmpet for at ændre reglerne, men først i 1908 indtraf forandringerne.

Og der var tale om helt nye tider. Således beretter Aarhus Stiftstidende i 1909 om datidens forhold. 'Det notes som en Sensation, at der for første Gang er kvindelige Tilhørere ved Byraadets Møde, nemlig Lærerinde Frk. Hulda Hansen og Fruerne Drechsel og Goll...'

Der var flere kvinder på opstillingslisterne til valget i 1909, og det lykkedes også for Dagmar Pedersen, Socialdemokratiet, og Mathilde Krarup, Borgerlige Liste, at blive valgt til byrådet. Krarup mødte dog aldrig op.

Hun meddelte dagen efter første byrådsmøde, at hun havde fået lungebetændelse, og at hun derfor ønskede orlov. Midt i maj fik hun med en lægeerklæring tilladelse til at udtræde af byrådet og lade sig erstatte – af en mand!

I 1919 blev den sidste væsentlige sten ryddet af vejen for det kommunale selvstyre.

Den kongeligt udpegede borgmester blev afskediget, og byrådet kunne nu for første gang selv udpege en borgmester.

Ved byrådsvalget i 1919 var der røster fremme blandt de borgerlige om at genvælge borgmester Drechsel, der på mange måder havde været byen en god mand.

Fra socialdemokratisk side erkendte man fuldt ud hans indsats, men man mente imidlertid, at når man havde flertallet og dermed sad med hovedansvaret, så måtte man også besidde borgmesterposten. Og således gik det til, at socialdemokraten Jacob Jensen blev Aarhus første folkevalgte borgmester.

TEMA

PÅ BYRÅDETS BORD

21. november er der igen valg til byrådet. Stadsarkivet kigger i denne og næste uge tilbage på det lokale selvstyres historie i Aarhus. Læs i øvrigt alle historiske referater fra byrådet, som Stadsarkivet har digitaliseret for perioden 1866-1945, på www.byraadet.aarhusarkivet.dk.

INFORMATIONER

AARHUS
KOMMUNE

AARHUS KOMMUNE, OPKRÆVNINGEN

UDLÆG FOR RESTANCER TIL AARHUS KOMMUNE

Udlæg for restancer til Aarhus Kommune

Aarhus Kommune foretager fra den 27. november 2017 udlæg for kommunens fortrinsberettigede krav (bl.a. ejendomsskatter), hvor betalingsfristen udløb den 10. juli 2017 eller tidligere, og som inddrives af kommunen, jf. lov om inddrivelse af gæld til det offentlige.

Har du spørgsmål, er du velkommen til at ringe til Optræningsgruppen på 8940 3330

Med venlig hilsen
Aarhus Kommune
www.aarhus.dk

SUNDHED OG OMSORG

KOM & KVIT

GRATIS RYGESTOPTILBUD TIL BORGERE OG ARBEJDSPLADSER I AARHUS KOMMUNE

Deltagerne har mulighed for at få gratis nikotinerstatning. Oplysninger og tilmelding: www.slip-fri.dk, tlf. 4012 4543.

Folkesundhed Aarhus

AARHUS.DK

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

I stykket medvirker skuespillerne Pia Rosenbaum, Jacob Lohmann, Lisbeth Wulff og Finn Nielsen. Pressefoto

Nytteteori indtager Svalegangen

AARHUS: Man kan ikke altid selv se komikken, når livets landevej tager nogle skarpe sving. Sådan er det også for Berit, som har rundet de 60 og i mange år været en engageret medarbejder hos DSB. Hun har været igennem en del omstruktureringer iværksat af en velmenende HR-chef, der ikke tvivler på, at Berit vil være lige så god til at sælge pølser, som hun var til at sælge billetter.

De fleste vil kunne nikke genkendende til personerne i "Til (ingen verdens) nytte", som den Reumertvindende dramatiser Thomas Markmann står bag. Folketeatret gæster Teatret Svalegangen med stykket 14.-18. november. /EXP

Mylius og Mazur på Elværket

ÅBYHØJ: På Elværket i Åbyhøj kommer Jørgen de Mylius forbi tirsdag 14. november kl. 19 og fortæller om sit liv med radio og tv - foredraget er kommet i stand i samarbejde med FOF Aarhus.

Torsdag 23. november kl. 19.30 kommer en ægte verdensstjerne forbi med sit band, Special 4 - det drejer sig om Marilyn Mazur - trommeslager, percussionist og sanger. Marilyn har bl.a. spillet sammen med navne som Miles Davis, Wayne Shorter og Jan Garbarek. /EXP

Byrådets vej fra krig til kommunesammenlægning

I 1919 fik Aarhus sin første folkevalgte borgmester. Selv om borgmesterposten siden har været eftertragtet, er det ikke en nem stol at sidde i. Ud af de fem første folkevalgte borgmestre måtte fire stoppe deres politiske karriere på grund af sygdom - eller sågar død.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv

AARHUS: Den tyske besættelse blev en hård periode - både på det personlige og på det politiske plan. De utallige forhandlinger med besættelsesmagten kom til at tære på den siddende og aldrende borgmester H.P. Christensen. I stedet trådte viceborgmester Einar Stecher Christensen til som vikar, og da H.P. Christensen helt måtte opgive borgmesterembedet i 1941, var Stecher Christensen den naturlige efterfølger.

Oprindeligt skulle der have været afholdt kommunalvalg i 1941, men grundet besættelsen blev det først

TEMA

PÅ BYRÅDETS BORD

21. november er der igen valg til byrådet.

Stadsarkivet kigger i denne og næste uge tilbage på det lokale selvstyres historie i Aarhus.

Læs i øvrigt alle historiske referater fra byrådet, som Stadsarkivet har digitaliseret for perioden 1866-1945, på www.byraadet.aarhusarkivet.dk.

afholdt 5. maj 1943. Ved valget lykkedes det at holde nazisterne ude af byrådet, men

Stecher Christensen høstede ikke mange personlige stemmer. Han var måske ikke en karismatisk mand, men han arbejdede hårdt for byens rettigheder og var i hemmelighed med til at støtte frihedsbevægelsen.

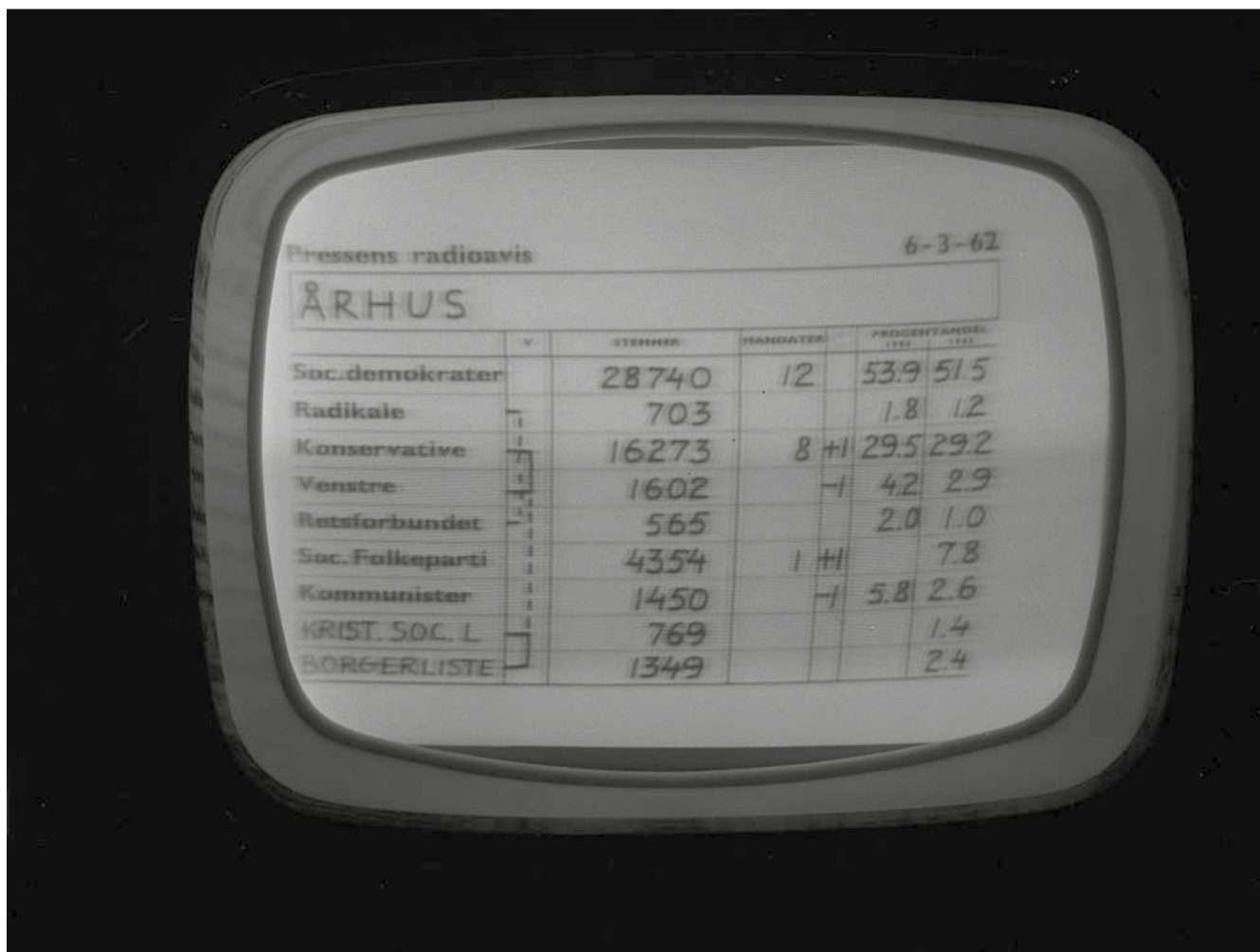
Det var en glad Stecher Christensen, der 5. maj 1945 i byrådet kunne åbne mødet med disse ord: "For første Gang siden 9. April 1940 kan jeg aabne et Byraadsmøde med virkelig Lettelse i mit Sind". Fem uger senere døde den 45-årige Stecher Christensen af hjertestop.

Fra reform til reform

Einar Stecher Christensens død fik direkte indflydelse på det politiske system i

Aarhus. Svend Unmack Larsen blev Aarhus' næste borgmester, og han havde på tætte hold set, hvordan borgmesterembedet havde slidt de foregående borgmestre ned. En af hans politiske ambitioner var derfor at reformere det politiske system, så embedet kunne blive aflastet. Løsningen blev indførelsen af magistratsstyret i 1950. Fem magistrater med forskellige ansvarsområder blev indført, og byrådet og borgmesteren slap dermed for at skulle tage stilling til mange småsager. Unmack Larsen måtte selv trække sig på grund af sygdom i 1958.

I 1970 fandt endnu en stor reform sted. 1.098 kommuner landet over skulle blive

I 1962 blev fjernsynet taget i brug, da valgresultaterne fra det nyligt overståede kommunalvalg skulle annonceres. Foto: Ib Rahbek-Clausen, 06.03.1962. Original i Aarhus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Aarhus Kommune var konsekvensen. Men det var ikke kun virksomheder, der flyttede ud af kommunen. Nyopståede parcelhuskvarterer drænedes op gennem 1960'erne Aarhus for familier. Undersøgelser viste, at kun 32 % af Aarhus Kommunes lærerstab rent faktisk boede i Aarhus Kommune.

Politisk spredning

Kommunesammenlægningen i 1970 fik stor betydning for partisammensætningen i byrådet. Socialdemokratiet med borgmester Bernhard Jensen i spidsen var fortsat det førende parti, men som noget nyt fik Venstre med tre mandater en fast plads i byrådet. Partiet, som første gang kom i byrådet i 1888, havde aldrig opnået flere end to mandater og havde i lange perioder været helt fraværende fra byrådet. Med de mange landkommuner, der nu blev lagt ind under Aarhus, fulgte mange af Venstres kernevælgere. Bernhard Jen-

sen trak sig i 1971 på grund af sygdom.

Kommunesammenlægningen kom til at betyde større diversitet i byrådet. Efter valget i 1966 var fire partier repræsenteret i byrådet, men i 1974 var dette tal steget til ni, ligesom 22 af byrådets 31 medlemmer var bosat uden for den 'gamle' Aarhus Kommune. Mange havde meget på hjertet, og byrådsmøder, der før var klaret på et par timer, blev nu til maratonmøder. 1970'erne blev en tid med opgør og opbrud, og de ideologiske forskelle blev trukket hårdere op, og denne udvikling kom også til udtryk i byrådsalen, samtidig med at Socialdemokratiets førende position kun meget sjældent var truet. På mange måder er det stadig denne politiske kultur, der hersker i det kommunalpolitiske arbejde i dag.

Læs mere om Valg i Aarhus på www.aarhuswiki.dk

til 277 kommuner. I Aarhus kom det til at betyde, at 21 kommuner skulle blive til én.

Forud for den store kommunesammenlægning lå en periode med problemer, for

Aarhus. Kommunen manglede jord. Flere og flere virksomheder flyttede fra midt-

byen ud til forstæderne, og faldende skatteindtægter og færre arbejdspladser for

Hedens opdyrker fandt sin endelige plads i Aarhus

Statuen af Enrico Dalgas på Dalgas Avenue har haft en omskiftelig tilværelse siden afsløringen i 1901.

BYHISTORIE

Fra Aarhus Stadsarkiv aarhus.dk/stadsarkivet

AARHUS: Statuen af Enrico Dalgas har måske fundet sit blivende sted på Filtenborg Plads, men tidligere måtte den følge byens puls og lade sig flytte, da Aarhus fik en ny banegård og siden et nyt rådhus.

Enrico Dalgas kender vi som "hedens opdyrker", men han var i højeste grad også århusianer. Han blev født i Napoli i 1828 og døde i Aarhus i 1894. Dalgas var officer og vejingeniør, og som sådan arbejdede han på flere jyske vejanlæg og kom også til de hederige egne. Her fik et stort kendskab til jordbundsforhold.

Hedeselskabet stiftet på Hotel Royal

Den viden fik han brug for i sit virke i Det Danske Hedeselskab, som han var medstifter af, og hvis første direktør han var frem til

sin død i 1894. Det Danske Hedeselskab, som blev stiftet på Hotel Royal i Aarhus i 1866, arbejdede for tilplantningen af heden.

Dalgas var også medstifter af og direktør i Det Jydske Haveselskab, oprettet 1873 som en planteskole, der blandt andet havde til formål at fremme frugtdyrkningen i Jylland. Haveselskabet lejede otte hektar af "Møllehavens Toft" af Aarhus Kommune, men måtte af økonomiske grunde opgive i 1911, hvorefter kommunen oprettede Botanisk Have på arealet.

Dalgas nåede også at blive forfatter til en række bøger, artikler og pjecer.

Privat fik han sammen med sin hustru, Marie Magdalene Dalgas – en niece til M. P. Bruun – otte børn.

Dalgas var i 1866 flyttet til Aarhus, hvor han lod villaen Montana bygge. Fra 1873 hed vejen Dalgasvej, da den forbandt Dalgas' villa med Jærgaardsvejen (senere Jærgårdsgade). I 1876 blev vejnavnet ændret

Det skæve layout skyldes, at artiklen i avisen har været sat op over 2 sider. Her er den samlet til en side.

Banegårdsgade. Rasmus Andersens Dalgas Statue, 1902. Aarhus Stadsarkiv. Foto: Hammerschmidt Foto

hed, så der måtte de pågældende myndigheder eventuelt inddrages. Byrådet var uanset placering villig til at stå for bevarelse og vedligeholdelse.

En placering på Store Torv kom også på tale, men Hedeselskabet endte med at pege på Banegården som bedste sted. Statsbanerne gav tilladelse til at placere statuen på hjørnet af Banegårdsgade og Rymsgade.

Ved den tid var der midlertidigt på den modsatte side af stationspladsen, ved hjørnet af M. P. Bruuns Gade og Banegårdsgade, placeret en buste af Frederik VII, og lige præcis på det sted ville Hedeselskabet hellere have statuen af Dalgas. Så der blev indledt forhandlinger mellem byrådsrepræsentanter og Hedeselskabet, og de endte med, at Hedeselskabets ønske blev imødekommet. Byrådet bevilgede 100 kr. til flytning af busten af Frederik VII til et passende sted i Vennelyst.

Flyttet flere gange

Der blev nu udskrevet en konkurrence, som billedhuggeren Rasmus Andersen fra Falling ved Odder vandt. Rasmus Andersen var uddannet på Kunstakademiet og elev af billedhuggeren H. V. Bissen. Han modtog i 1900 Eckersberg Medalje for statuen. Statuen er støbt i bronze og blev afsløret 16. juli 1901. Byrådet bevilgede et beløb på 500 kr. til festlighederne i den forbindelse.

Statuen fik lov at stå indtil 1921. Da skulle den nye banegård, som blev indviet i 1929, bygges, og statuen af Dalgas blev derfor flyttet til indgangen ved Søndre Kirkegård i den sydlige del af Park Allé.

Det gik, indtil man i 1938 påbegyndte byggeriet af det nye rådhus, som blev opført, hvor Søndre Kirkegård havde været, og derfor måtte byrådet, eller rettere Parkudvalget, finde en passende ny plads til statuen. To steder blev foreslået: Dalgas Avenue (anlagt 1902-04) ved Filtenborg Plads eller Sct. Lukas Plads ved Ingerslevs Boulevard. Byrådet indstillede, at statuen blev flyttet til Dalgas Avenue, hvor den endnu står.

til Montanavej og fik i 1903 sit nuværende navn Montanagade. Villaen Montana blev revet ned i 1898.

Aarhus Byråd skænkede i 1894 Dalgas' enke et familiegavsted på Nordre Kirkegård. Det Jydske Hedeselskab havde i 1886 pla-

ner om at rejse en statue af Dalgas ved Her-ning. Det blev dog ikke til noget.

Hvor skal statuen stå?

Til gengæld så en landsindsamling for at få rejst en statue dagens lys i 1894. Herefter henvendte Hedeselskabets nedsatte komité med statsråd, godsejer G. Bruun til Asmildkloster som formand, sig til Aarhus Byråd. Han forespurgte, om byrådet ville stille en plads til rådighed for en statue.

Byrådet nedsatte herefter et udvalg, som nogle måneder senere foreslog Knudriisbakke, St. Olafs Kirkegård og en plads ved hovedbanegården som egnede steder. De to sidste steder var ikke under byrådets rådig-

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Rådhusklokkerne – en folkegave

Hvis man lytter godt efter, vil man opdage en usædvanlig lyd midt i byens støj. Byens ikoniske rådhusårn har fået sit klokkespil tilbage, efter at det siden 2015 har været på rekreation i Holland. Klokkerne var oprindeligt en folkegave, støbt af metal doneret af 6000 borgere. Aarhus Stadsarkiv fortæller i denne uge om rådhusklokkernes besværlige tilblivelsesproces.

BYHISTORIE

Århus Stadsarkiv

AARHUS: Da tagkonstruktionen over klokkespillet i tårnet på Aarhus Rådhus blev ødelagt af stormen Dagmar i januar 2015, havde klokkerne længe haft problemer med at ramme kamertonen.

De spillede simpelthen falsk. Det var problematisk at afvikle kvarter- og timeslagene, og klokkerne havde ikke spillet en koncert siden 2006.

Det var derfor på tide at få renoveret de næsten 70 år gamle klokker, og i maj 2016 blev spillet taget ned og sendt til et klokkestøberi i Holland.

Oprindeligt var det slet ikke meningen, at Aarhus Rådhus skulle have et tårn og dermed heller ikke et klokkespil.

Arkitekterne Arne Jacobsen og Erik Møller ville opføre et funktionalistisk og "åbent" bygningsværk, som bød borgerne velkommen.

De mente, at et tårn ville symbolisere en autoritet, som ikke hørte et moderne rådhus til.

De aarhusianske borgere var imidlertid uenige.

De ønskede et vartegn for Aarhus, og derfor måtte de to arkitekter bøje sig for folkestemningen og tilføje et tårn på tegningerne af det forestående rådhusbyggeri.

For at kompensere for det æstetisk tunge og pompøse udtryk tilføjede Arne Jacobsen et udvendigt skelet på det 60 meter høje tårn.

Efterfølgende sagde man i spøg om tårnet, at bygningsarbejderne havde glemt at fjerne stilladserne, da de færdiggjorde arbejdet.

Kaffekander og lysestager forsvandt i brønden

Når nu byen havde fået et rådhusårn, måtte man også have et klokkespil, og denne beslutning faldt smukt sammen med fejringen af byens 500-års-jubilæum i 1941.

Det blev borgerne i Aarhus, som kom til at stå for at fremskaffe materialerne til at støbe klokkerne af.

Byens betydningsfulde mænd og pressen samledes til et møde på Hotel Royal, og her nedsatte man en borgerkomité, som besluttede at konstruere en gavebrønd på Clemens Torv.

Her kunne byens borgere

Det fredede klokkespil er tegnet af Erik Møller. Ved indvielsen i 1948 talte det 26 klokker, men blev i 1964 udvidet til 43, da man derved kunne dække en større toneskala og gøre det mere anvendeligt til koncerter. Med den nylige renovering er de 43 klokker blevet til 48. Den mindste klokke vejer 8 kg, og den største vejer over to tons. Foto: Børge Andre Venge, 23.05.1959. Original i Aarhus Stiftstidendes Billedsamling, Rigsarkivet, digital kopi ved Aarhus Stadsarkiv.

donere deres gamle kaffekander, lysestager og andre metalgenstande.

Over 6000 Aarhus-borgere donerede over syv tons kobber, bly, messing og tin til projektet samt 96.131 kr. i mønt.

Desværre satte den tyske besættelse en midlertidig stopper for processen, da der var forbud mod omsmelting af metaller.

Af frygt for værnemagtens beslaglæggelse af borgernes folkegave blev metallet doneret til Aarhus Belysningsvæsen, som kunne bruge

det til produktion af ledninger og kabler.

Da krigen var forbi, blev et tilsvarende kvantum kobber leveret tilbage, og belysningsvæsenet ydede oveni et lille tilskud til støbning af klokkerne.

Med krigens afslutning var det umiddelbart på tide at påbegynde klokkestøbningen, men opsætningen af det længe ventede klokkespil måtte endnu engang udsættes.

I foråret 1945 var Aarhus Rådhus nemlig blevet udsat for schalburtag, da den be-

rygtede "Peter-gruppe" detonerede en bombe ved administrationsbygningen ud mod Rådhusparken.

De 60 kg. plastisk sprængstof, som de havde brugt til formålet, forårsagede massive ødelæggelser i betonpiller og kontorer, og så måtte opsætningen af klokkespillet vige til fordel for de omfattende reparationer af bygningen.

Byens kendingsmelodi

Endelig, 7. august 1948, kunne klokkerne indvies med en stor, århusiansk

folkefest.

Man havde indkaldt en klokkenist fra Belgien til at forestå indvielseskoncerten.

Repertoiret indeholdt blandt andet Kong Christian, Der er et yndigt land, og Händels Largo.

Det var klokkespillets nye kendingsmelodi, forårsvisen In Vernalis Tempori, som indledte koncerten.

Melodien blev skrevet i slutningen af 1400-tallet af rektor ved Aarhus Katedral-skole, Morten Børup og har gennem 600 år været Ka-

tedralskolens melodi, som blev sunget hvert forår, når de nye studenter sprang ud.

Det er brudstykker af denne gamle melodi, som stadig anvendes ved kvarter- og timeslagene, og den fulde melodi spilles hver dag kl. 12.00.

Klokkespillet blev genindviet i forbindelse med Aarhus Festuge i Kulturhovedstadsåret 2017.

Brabrand vil på skinner igen

Siden 1978 har toget suset lige igennem Brabrand. Det vil en lokal initiativgruppe nu lave om på. "Brabrand på skinner" kalder de sig, og de drømmer ydmygt om et trinbræt, så Brabrand igen kobles på jernbanenettet.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv og Peter From Jacobsen

BRABRAND: 2. september 1862 åbnede den første jernbane i Jylland.

Den gik mellem Aarhus og Randers.

Med på jomfruturen i det blomsterudsmykkede deltog kongeparret Frederik 7., grevinde Danner og flere fremtrædende ministre.

Syv kilometer ude på ruten var det tid til første stop. Det var på Brabrand Station.

Smukt var den placeret på Stationsbakken med udsigt over hustagene ned over søen og med bakkerne i ryggen.

Stationsbygningen rummede på det tidspunkt et kontor, tre ventesale – en for 1., 2. og 3. klasse forstås – samt post- og restaurationslokaler.

Man kan levende forstille

sig, hvordan personalet og de lokale med en blanding af glæde og ærefrygt har ventet på det fornemme selskab.

Dengang var Brabrand blot en lille landsby på ikke stort mere end 30 småhuse spredt langs den senere Hovedgade og landbrug rundt om i sognet.

Her var man ikke vant til så fine gæster.

Selv om jernbanen hurtigt blev en succes, gik der nogen tid, før passagervognene mellem Brabrand og Aarhus for alvor blev fyldte.

På den trods alt forholdsvis korte strækning var folk vant til at gå eller bruge hestevogn, og vaner er jo svære at bryde, specielt når der tilmed skal penge op ad lommen.

Selv storkøbmanden Hans Broge er efter sigende blev set travende fra hjemmet i bakkerne i Brabrand til for-

Brabrand Station på Stationsbakken. Bygningen indeholdt også en restaurant, som blev samlingssted for baller, rejsebiograf, politiske møder, og der var naturligvis også en slyngelstue. Foto: Ebbesen Foto, Den Gamle Bys billedsamling, 1914.

retningen inde i Mindegade.

Brabrand – hele Jyllands knudepunkt?

Historien kunne endda have forment sig endnu vildere for den lille landsby.

Under Rigsdagens forhandlinger om jernbaneloven var Brabrand tæt på at blive det første store trafikknudepunkt for den jyske jernbanetrafik.

Stærke politiske kræfter arbejdede på, at Brabrand Station skulle være centralstation på hovedbanen, først mod Randers i nord og sidenhen sydover mod Horsens og Vejle.

Fra Brabrand skulle der så etableres en sidebane ind til Aarhus. Det ville give en direkte linjeføring gennem Jylland.

I en ophedet rigsdagsdebat krævede politikere med forbindelse til stærke kræfter i handels- og industrilivet i Aarhus, at planen blev ændret.

Aarhus kunne ikke leve med at ligge på en sidelinje. Og sådan blev det – nok ganske fornuftigt i øvrigt.

Derfor kører alle tog i dag både ind og ud af Aarhus Hovedbanegård.

For fuld damp

Der gik ikke mange år, før Brabrand voksede ud over sine grænser.

Med jernbanens komme blev det lille bysamfund kob-

let til de store globale transportveje.

Nu var der direkte adgang til hjemme- og eksportmarkederne via skinnevejen eller søvejen over Aarhus Havn.

Virksomheder som Aarslev Sav- og Hammerværk, der i slutningen af 1800-tallet var Brabrands største arbejdsplads, brugte således jernbanen til at sende deres produktion af blandt andet skovle, spader, river og hakker rundt til kunderne i hele landet.

Udviklingen i Brabrand lignede på mange måder udviklingen i så mange andre stationsbyer landet over.

Jernbanen trak småindustrier til, og den høje byggeaktivitet fik håndværksvirksomhederne til at blomstre.

I 1925 var byen vokset til små 2.000 indbyggere. I 1936 blev et ekstra spor bygget færdig, så der nu var dobbeltsporet gennem Brabrand.

Senere, i 1950'erne var det virksomheder som Dalsøgas og Jaka, der fyldte landskabet op langs med banen og fik lavet særlige sidespor til af- og pålæsning af jernbanevogne.

Første skridt mod trinbrættet

I 1979 blev Brabrand Station revet ned. Jernbanedriften havde tabt pusten i forhold til bilismen. Brabrand var nu reduceret til at være en forstand til Aarhus.

Små fyrre år er der gået, og

den private bilisme er kun steget siden.

Mange familier har ofte mere end en bil, og de aarhusianske indfaldsveje er ved at sande til.

Noget af trafikken kunne med fordel løftes tilbage på skinnerne.

Det er i hvert fald logikken bag "Brabrand på skinner". Bydelen Brabrand har omkring 19.000 indbyggere – altså det samme antal som bor i Skanderborg by med gode togforbindelser.

I andre byer er missionen lykkedes. Efter fem års arbejde har man i den lille by Laurbjerg ved Langå og Stilling ved Skanderborg fået grønnt lys til at reetablere et trinbræt. For Laurbjergs vedkommende har byrådet i Faurskov spillet en afgørende rolle blandt andet med finansieringen af relevante forundersøgelser.

Med et trinbræt ville Brabrand blot være cirka 6 minutters togtrejse fra midtbyen. Området er i vækst med nye udstykninger til såvel boliger som virksomheder.

Lokalt er opbakningen til stede, men det kræver politisk vilje samt velvillighed for Trafikstyrelsen.

Andre brugere af jernbanen vil måske hellere hurtigere frem uden at gøre ekstra holdt. Der er ingen tvivl om, hvad mange borgere i Brabrand ønsker sig i julemåneden.

ARKIV

SÅDAN GØR DU

Århus Stiftstidende har netop fået adgang til at søge tilbage digitalt i samtlige udgaver fra avisens 224-årige historie. Og den mulighed har avisens abonnenter også.

Man kommer ind i arkivet:
1) Fra PC ved at logge ind på e-avisen (for eksempel ved at klikke på e-avisen på stiften.dk).

2) Fra smartphone eller tablet (for eksempel iPhone eller iPad) ved at klikke ind på appen Nyhedskiosken. Man kan søge på emneord, og det fremmer søgningen at bruge enten citationstegn "Hotel+Royal" eller +-tegn Hotel+Royal for at undgå alle de sider, hvor enten ordene hotel eller royal optræder eller hvor de ikke står tæt sammen. For det er nemlig vildt mange.

Send os endelig spørgsmål på red@stiften.dk, hvor vi også gerne vil høre om, hvad du måtte have fundet i arkivet, som kan have interesse for andre. Aarhus Stiftstidendes Fond har betalt digitaliseringen og publiceringen af de gamle aviser.

INFORMATIONER

SOCIALE FORHOLD OG BESKÆFTIGELSE

DEL DIT HJEM

Har du et ledigt værelse eller lignende? Så lej det ud til en af de mange, unge aarhusianere som står uden tag over hovedet. Du gør en forskel og tjener samtidig lidt ekstra.

Udlejningen kan både være midlertidig eller permanent. Vi sikrer det gode match, så det bliver en god, tryk og sikker oplevelse for begge parter.

Læs mere på www.deldithjem.dk

Projekt "Del Dit Hjem" er et forsøg med privat udlejning til unge uden bolig. Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Fundamentet og Aarhus Kommune.

FUNDAMENTET

KULTUR OG BORGERSERVICE

LUKKET MELLEM JUL & NYTÅR

Sport & Fritid holder lukket fra lørdag den 23. december til den 1. januar.

Vi træffes igen tirsdag den 2. januar 2018

Med venlig hilsen

Sport & Fritid, N.J. Fjordsgade 2, 8000 Aarhus C

AARHUS.DK

SERIE: PERSONERNE BAG GRAVSTENENE I RÅDHUSPARKEN

I et fjernt hjørne af Rådhusparken i Aarhus står en samling gravsten og skutter sig. De udgør resterne af den nu nedlagte Søndre Kirkegård. Men det er ikke en tilfældig samling sten. Følg med i denne og kommende uger, når **Stadsarkivet fortæller historien** om byens sønner og døtre, der fandt deres sidste hvilested her. Alle historier kan i udvidet form læses på AarhusWiki.dk.

Kransenedlæggelse på Adolph Theodor Svendsens grav i anledning af 80-året for 1864. Tilskrevet Inger Westphal-Christiansen, 1944, Århus Stiftstidendes arkiv, Rigsarkivet, digital kopi.

Hvem var de? Personerne bag stenene over byens sønner og døtre

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
i samarbejde med Århus Stiftstidende

AARHUS: I 1941 tog man rådhuset i brug og anlagde Rådhusparken oven på Søndre Kirkegård. Det havde været længe undervejs. Allerede i 1912 havde man besluttet, at kirkegårdsarealet inden for de næste 25 år skulle udlægges til park og bebyggelse. Derfor opførte salg af gravsteder, og den sidste begravelse fandt sted i 1926. Søndre Kirkegård havde været på stedet siden 1818, og nu gik arbejdet i gang med at nedlægge gravene. 13.000 århusianere havde fundet deres sidste hvilested der. Nogle blev flyttet til Nordre og Vestre Kirkegård, men en lille del blev stillet til side som en lille udstilling af personer fra byens historie.

I alt er der tilbage 30 gravmindesten og 1 mindesten over faldne fra krigene i 1854-56 og 1864, sat af Våbenbrødreforeningen i 1909. Oprindeligt blev de sat i to rækker ved siden af en lille sti tværs over parken til Park Allé, men det virkede uhyggeligt på mange. I dag står alle gravmindestene i parkens sydlige ende.

Omtalen her følger den rækkefølge, som gravmindestene står i, med start fra indgangen retningen fra Park Allé og mod Frederiks Allé.

Skibskaptajn John Gaarn tog del i det store opsving i handelen, der knyttede Aarhus tæt til havne i Vesteuropa og Østersøen i midten af 1800-tallet. Malet af Hubart Meyer, ca. 1855, Den Gamle By.

Skibskaptajnen, der sejlede med Lammet
Skibskaptajn John Gaarn blev født i 1786. Gaarn havde som skibsreder et etmastet fragtskib af typen jagt med navnet "Lammet" og tilbød godstransport mellem blandt andet Aarhus og Altona/Hamborg og Aarhus og Riga.

I Rosensgade 32 begyndte Aarhus Privatbank sin virksomhed i 1871 med J. C. Seidelin som adm. Direktør. I 1887 fik banken sin egen ejendom i Kannikegade 4-6. Hammerschmidt Foto, ca. 1900. Den Gamle By.

Han udbød det bedste tørrede rug, ekstra god Rigahør, gåsefjer, sennep, bastmætter, russiske grønne ærter og dun til salg. Han havde også anpart i andre skibe. I 1849 valgte han at sælge sin anpart i skonnertskipet "Lovise Augusta". Forretningen gik formentligt godt, for i 1848 byggede Gaarn sammen med to af de store købmænd, Schandorff og Andreas Malling, briggen "Ægir" hos skibsbygmester Høyer. Det var et af de største skibe bygget i byen i lang tid. Det sejlede snart ud på en lang tur og var først hjemme igen i 1854.

Skibskaptajnen var i 1811 blevet gift med Mette Kirstine Creutzberg, og de fik fire børn. Deres eneste datter, Caroline Gaarn, giftede sig ind i Mallingfamilien ved at ægte Andreas Malling, søn af købmand Rasmus Nielsen Malling.

En af sønnerne, Jens Gaarn, blev medlem af Borgerrepræsentationen 1844-49. To år efter sit ægteskab, var han blevet ejer af Mindet 326 (i dag hedder adressen Mindegade 5), og han tog året efter borgerskab som skipper.

Gaarn var også politisk aktiv og blev i 1844

nyvalgt til Borgerrepræsentationen og i 1848 til Havnekommissionen og Skovkommissionen.

Grosserereren endte som bankdirektør

Jens Christian Seidelin blev født i Ebeltoft i 1827, endte som bankdirektør, men begyndte i en helt anden branche.

Seidelin grundlagde i 1854 sit firma på Fredens Torv med fajance, porcelæn, malerverer, soda m.m. fra England, hvor han havde opholdt sig nogle år. I 1866 købte han Mallings gård på Fredens Torv for 7700 rigsdaler. Han fik efterhånden etableret en stor specialforretning i bygningsartikler. Der blev handlet varer som mursten, tagsten, skifer, cement og rør. Seidelin var den første til direkte at importere bygningsartikler til Aarhus. Før da havde man fået materialet fra teglværker eller københavnske importører.

Han var også medstifter af Aarhus Privatbank (senere Provincesbanken) og blev dens første administrerende direktør fra 1871. Det siges, at da der skulle vælges administrerende direktør, stod valget mellem P.J. Hahn og

M.R. Koppel (begge manufakturhandlere). Men da der kunne ikke opnås enighed, valgte man en helt tredje, nemlig Seidelin.

Men sandheden kan også være, at Danmarks største finansmand C.F. Tietgen, som Seidelin rejste sammen med i London, gav ham de bedste anbefalinger. På grund af arbejdet i banken solgte Seidelin forretningen i 1884 til handelsfuldmægtig Louis Hammerich for 35.000 kr. Han var også politisk aktiv og medlem af kommunens råd og flere kommissioner.

Jens Christian Seidelin giftede sig i 1864 med Christiane Seidelin, f. Rosenstand. De fik ni børn. Seidelin døde i 1888, efter nogen tids sygdom.

Biskoppen lod børnene undervise hinanden

Peter Hans Mønster blev kun 40 år, men nåede at sætte sig spor som pædagog. Han blev student i 1790 fra Fredensborg Skole, hvor han blev inspireret af rektor Bendt Bendtsen, som var optaget af nyhumanismens ånd og via oldtidsskrifterne ville give lærdom til eleverne.

Peter Hans blev teolog fra Københavns Universitet i 1795. Som teolog var han tilhænger af den liberale neologi og kritiserede blandt andet religionsundervisningen i tilknytning til Luthers katekismus for at være sprogligt og moralsk forældet.

Efter eksamen arbejdede han som manuduktør, men var utilfreds med elevernes overfladiske måde at tage imod hans undervisning på. Fra 1805 arbejdede han som sognepræst, men vedblev at være optaget af skolepædagogik og folkeoplysning. Han udgav sammen med Joseph Abrahamson det store værk "Om den indbyrdes undervisnings Væsen og Værd" 1821-28. Han opfordrede til, at børnene under streng disciplin oplærte hinanden. I november 1829 kom han til Aarhus som biskop, men han døde efter kun et halvt år i 1830.

Bogbindersvenden døde i krigen

Adolph Theodor Svendsen blev født 23. maj 1840 i Aarhus. Han blev såret i kampen ved Dybbøl 18. april 1864. Han blev fragtet til København, hvor han døde 16. maj samme år. Hans navn findes også på den ene af mindetavlerne i Aarhus Domkirke.

SERIE: PERSONERNE BAG GRAVSTENENE I RÅDHUSPARKEN

I et fjernt hjørne af Rådhusparken i Aarhus står en samling gravsten og skutter sig. De udgør resterne af den nu nedlagte Søndre Kirkegård. Men det er ikke en tilfældig samling sten. Følg med i denne og kommende uger, når **Stadsarkivet fortæller historien** om byens sønner og døtre, der fandt deres sidste hvilested her. Alle historier kan i udvidet form læses på AarhusWiki.dk.

De efterladte sten over byens sønner og døtre - kapitel 2

Stadsarkivet fortæller om de 30 gravsten og mindestenen i Rådhusparken.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
i samarbejde med Århus Stiftstidende

AARHUS: I 1941 tog man rådhuset i brug og anlagde Rådhusparken oven på Søndre Kirkegård. Det havde været længe undervejs. Allerede i 1912 havde man besluttet, at kirkegårdsarealet inden for de næste 25 år skulle udlægges til park og bebyggelse. Derfor ophørte salg af gravsteder, og den sidste begravelse fandt sted i 1926. Søndre Kirkegård havde været på stedet siden 1818, og nu gik arbejdet i gang med at nedlægge gravene. 13.000 aarhusianere havde fundet deres sidste hvilested der. Nogle blev flyttet til Nordre og Vestre Kirkegård, men en lille del blev stillet til side som en lille udstilling af personer fra byens historie.

I alt er der tilbage 30 gravmindesten og 1 mindesten over faldne fra krigen i 1854-56 og 1864, sat af Våbenbrødreforeningen i 1909. Oprindeligt blev de sat i to rækker ved siden af en lille sti tværs over parken til Park Allé, men det virkede uhyggeligt på mange. I dag står alle gravmindestenene i parkens sydlige ende.

Omtalen her følger den rækkefølge, som gravmindestenene står i, med start fra indgangen retningen fra Park Allé og mod Frederiks Allé.

Harboe Meulengracht, ukendt kunstner, affotograferet af J. E. Bøgh. Den Gamle By.

En købmand på hvalfangst

Købmand, skibsreder og agent Harboe Galthen Meulengracht blev født 1757 og var i sin samtid kendt som ejer af briggen "Thetis". I dag er det ikke "Thetis", men Lille Torv 2, hvor Illums Bolighus i dag holder til, som Meulengracht er kendt for. Harboe Meulengracht tog bor-

gerskab i Aarhus som købmand i 1794. I sin købmandsforretning solgte han første klasses isenkram. Det var hos Meulengracht den senere storkøbmand Hans Broge (f. 1822) kom i handelslære som 15-årig.

Meulengrachts skibe sejlede både oversøisk og på hvalfangst ved Grønland. Meulengrachts brig "Thetis" var byens stolthed og blev brugt til hvalfangsterne. Den var ude i noget så sjældent som et "lykkeligt skibbrud" i 1825, da den efter 10 års fragtsejlads kom hjem og blev mødt af en skrækkelig storm, hvor skibet blev drevet ud. Heldigvis satte det sig fast mellem nogle sandbanker og led kun ringe skade. Men en stor menneskemængde mødte op for at se det lykkelige skibsbrud, berettede Aarhus Stiftstidende.

Normalt kom Thetis tilbage med lasten fuld af trannet kød, som var ildelugtende, og det blev forarbejdet på Meulengrachts trankogeri uden for byen. Meulengracht havde det held, at kunne tjene godt på at (gade-)belysningen endnu for en stor del bestod af tranlamper.

Det gik så godt for Meulengracht, at han i 1816 kunne opføre den nemme købmansgård, "det hvide palæ", på Lille Torv nr. 2 (nu Illums Bolighus).

Harboe Meulengracht blev agent (vgl. Hofleverandør) og udnævnt til justitsråd (hædersbevisning i rangsystemet). Han var gift med Maren Jensdatter Schmidt, datter af købmand Jens Andersen Schmidt.

Købmand med bygninger og skibe

Købmand Rasmus Nielsen Malling blev født i 1767 og han var en meget alsidig og travl herre. Hans virke rakte til at være ejendomsbesidder, købmand, skibsreder, eligeret borger (1804-1815) og medlem af skolekommissionen (1814).

Rasmus Malling fik som købmand borgerskab i 1794. Samme år giftede han sig med enken Margrethe Pedersdatter Kaarsberg efter købmand, skibsreder og eligeret borger Jens Andersen Schmidt. Med sig ind i ægteskabet bragte hun købmansgården Dynkarken 39-41, matr. nr. 54, som de ombyggede. Han opkøbte med tiden en række ejendomme i blandt andet Dynkarken, Fiskergade og Spanien.

Det fremgår af Aarhus Stiftstidende, at Malling var en af de højeste skatteydere i byen. Storkøbmand og skibsreder Ree var i 1818

Arveprinsesse Carolines Børneasyls årsfest i gymnastiksalen på N. Kochs Skole. Asylet nød godt af købmand Johan Frederik Kuurs formue. Fotograf Åge Fredslund Andersen, 1935. Den gamle By.

En af købmand Rasmus Nielsen Mallings ejendomme var Dynkarken 39-41, 1900. Ukendt fotograf. Den Gamle By.

højeste skatteyder; Han betalte 150 rigsdaler, mens købmand Malling betalte 80 rigsdaler og Biskop Birch 70 rigsdaler.

Som mange andre på den tid, havde Malling dyrehold i sin gård. Først efter koleraen i 1853, og med de efterfølgende tiltag til hygiejniske forbedringer, blev det forbudt at holde grise i byen. At Malling havde dyr, ses ved at han i flere tilfælde efterlyser dem i avisen: "Fredagen den 1. November er et Beedlam udløbet af min Gaard, det er kiendelig af sort Uld i Hovedet og sorte Been, for Underretning om samme eller Tilbringelse loves en Douceur."

Malling døde i 1826. Hans gravsted på Søndre Kirkegård, den nu-

prokurator og politiassistent Nielsen, og at hun var mor til overlærer Harald Regner Nielsen, som også har en gravmindesten i Rådhusparken.

Købmanden øste ud af sin formue

Købmand og medlem af borgerrepræsentationen Johan Frederik Kuur var fra 1797. Han forblev ugift og barnløs, men påtænkte de fattige og børnene ved at stifte legater.

I 1818 kom han i lære hos købmand Rasmus Møller i Aarhus. Den 21. november 1835 åbnede han egen forretning i J. J. Wellejus's tidligere købmandshandel i Skolegade 38. Her handlede Johan Frederik med kaffe, sukker, te, ris, rom, brændevin m.m.

I 1856 overdrog han forretningen til sin kommis Andreas Theodor Emborg.

Johan Frederik var medlem af borgerrepræsentationen 1844-1846 og 1847-1852. Viceformand fra 1848 og formand 1849-1850. Han var medlem af Indkvarteringskommissionen 1839. Fattigkommissionen 1841-49. Komiteen til at anviser regninger 1844-47. Budgetkomiteen 1848-51. Kassekomiteen 1850-52.

I 1857 lod han et legat stifte og samme år uddelte han 2.000 til Arveprinsesse Carolines Børneasyl.

Kuur stiftede et fattiglegat ved Testamente med 6.000 kr., hvis renter kunne tildeles livsvarigt til trængende familier, enker og enkemænd uden for fattigvæsenet. Det skete i portioner 4 å 40 kr. og 4 å 20 kr. Til familie og enkelte venner skænkede han 32.000 rigsdaler.

Han døde i 1857 efter flere års tiltagende svagelighed.

SERIEN FORTSÆTTER
PÅ SØNDAG 31/12.

Harald Regner Nielsen, 1888. Lærer ved Borgerpigeskolen og overlærer ved Borgerdrengeskolen. Fotograf Frederikke Kathinca Alvilda Eckhardt, Den Gamle By

værende Rådhuspark, blev senere til et gravsted for familien.

Mor til overlæreren

Anne Kirstine Mørch blev født i 1788 og vi ved, at hun var gift med

SERIE: PERSONERNE BAG GRAVSTENENE I RÅDHUSPARKEN

I et fjernt hjørne af Rådhusparken i Aarhus står en samling gravsten og skutter sig. De udgør resterne af den nu nedlagte Søndre Kirkegård. Men det er ikke en tilfældig samling sten. Følg med i denne og kommende uger, når **Stadsarkivet fortæller historien** om byens sønner og døtre, der fandt deres sidste hvilested her. Alle historier kan i udvidet form læses på AarhusWiki.dk.

De efterladte sten over byens sønner og døtre - kapitel 3

Stadsarkivet fortæller i en serie om de 30 gravsten og mindestenen i Rådhusparken.

BYHISTORIE

Aarhus Stadsarkiv
i samarbejde med Århus Stiftstidende

AARHUS: I 1941 tog man rådhuset i brug og anlagde Rådhusparken oven på Søndre Kirkegård. Kirkegården havde været på stedet siden 1818, og nu gik arbejdet i gang med at nedlægge gravene. 13.000 aarhusianere havde fundet deres sidste hvilested der. Nogle blev flyttet til Nordre og Vestre Kirkegård, men en lille del blev stillet til side som en lille udstilling af personer fra byens historie.

I alt er der tilbage 30 gravmindesten og en mindesten over faldne fra krigene i 1854-56 og 1864, sat af Våbenbrødreforeningen i 1909. Om talen her følger den rækkefølge, som gravmindestene står i fra hjørnet ud mod Park Allé mod Frederiks Allé.

Oliemølleren i Mejlgade

Oliemøller, købmand og justitsråd Christian Bang (født i 1794) etablerede en oliemølle i Middelgaden (Mejlgade) og tjente byen med 40 års politisk arbejde. Han begyndte med at stå i lære hos købmand H. F. Raae i Aarhus, hvor han lærte handel. I 1817 fik han arbejde som handelsbetjent hos købmand Thøger Kjersgaard, som var gift med faderens søster. Christian overtog Kjersgaards købmandsgård i Mejlgade 50 i 1828. Forinden da, i 1820, havde han taget borgerskab i Aarhus.

I 1830 købte han oliepresen fra oliemøllen i Frederiksgade og flyttede firmaet til Mejlgade 50. I gården bag ejendommen blev der fra 1832 presset oliefrø og raffineret olie til sæbefremstilling. I købmandshandlen solgte han kolonialvarer – og indrykkede denne annonce i avisen: "Urtekram, Farver, og Maler Vare forsk. Sorter gode Vine, et Sortiment engelsk Steentøi el. Fajance, alle Sorter Jernvare, Staalarbejde og

Christian Bang, ca. 1850. Fotograf Ivar Frederik Dresler. Den Gamle By.

Nürnbergvare, fin Portorico spunden Tobak i Ruller paa circa 4 Pd.m.fl. fine Tobakker, Eidammerost, Maetr. Saalelæder, Hampeblaar m.m. Reel Behandling saavel m.H. til Varenes Godhed som billigste Priser forsikkres. Christian Bang, paa Middelgaden."

Han trådte i 1830 ind som eligeret borgere, hvilket var en slags forløber for byrådet; og i 1832 blev han medlem af borgerrepræsentationen og senere rådmand 1849-1866, da han trak sig på grund af sit helbred. Han var medlem af direktionen for sindssygehospitalet og af flere kommissioner og komitéer. Han blev justitsråd, ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd. Da han sagde farvel og tak til det politiske arbejde, sendte kommunalbestyrelsen en deputation til ham for at sige tak for 40 års tjeneste for byen.

Christian Bang gik fallet i 1842, men kom oven på igen. For så kun at opleve, at der udbrød brand i oliemøllen i 1850. Familien var ude, da branden startede, og de kom hjem til et flammehav. Oliemøllen blev genopbygget, men brændte igen i 1871. Christian var død året før, og sønnen, Johan Christian Mathias Bang, havde overta-

Aarhus Borgerlige Skydeselskab bevæger sig op ad Skovvejen på vej til fugleskydning. Ca. 1900. Aarhus Stadsarkiv.

get firmaet, som han havde drevet sammen med sin far siden 1851. Oliemøllen blev drevet frem til 1908.

En dommer udsat for identitetstyveri

Birkedommer og hospitalsforstander Christen Rasmussen blev født i Aalstrup, Falling sogn i 1787 og blev med tiden først birkedommer ved baroniet Vilhelmsborg 1825-1856, senere hospitalsforstander og medstifter af et skydeselskab, som stadig eksisterer.

Christen Rasmussen var ansat som birkedommer af baron Ove Christian Ludvig Gyldenkrone, Vilhelmsborg. Under Vilhelmsborg Birk hørte alle godsets fæstebønder og husmænd, og de kunne tiltales og dømmes og føre deres retssager ved birket (som var en selvstændig retskreds). Vilhelmsborg Birke eksisterede i 183 år – indtil 9. maj 1856. Christen Rasmussen var derfor den sidste birkedommer ved baroniet.

Ironisk nok blev han selv udsat for svindel, mens han endnu var dommer, da en ukendt kvinde fik fornyet garderoben for hans regning: "Da et os ubekendt Fruentimmer skal i flere forskellige Manufactur Boutiker have købt Betydeligt paa Bog, under det falske Foregivende, at

der var til min Kone, saa, for Sligt i Fremtiden at forebygge, Tillkjendegives herved alle Vedkommende, at jeg aldeles Intet betaler af hvad der i nogen Boutik maa debiteres enten paa min Kones eller mit Navn. Aarhus, den 9. januar 1854 C. Rasmussen Birkedommer."

Christen Rasmussen var med til at stifte Aarhus Borgerlige Skydeselskab sammen andre af Aarhus' prominente borgere i 1834. Det lever stadig i bedste velgående, og kun når Danmark har været besat, har selskabet undladt at afholde de årlige traditionsrige skydninger.

Proprietæren byggede Katrinebjerg

Proprietær og politiker Otto August la Cour blev født på herregården Gammel Skivehus, Viborg Amt i 1796. Fordi Ottos mor døde, da han var 8 år, kom han til justitsråd Schénau i Lemvig og blev senere ansat på hans kontor.

Otto la Cour var tiende-kommissær for Aarhus Amt 1850-53, og i 1834 havde han været medlem af de første stænderforsamlinger, der var en slags forløbere for nutidens folketing. I forsamlingen fremførte han den noget særlige politiske sag at bevare den jyske race så ublandet som muligt, så der ikke ville

Udsigt over Aarhus fra udkanten af Riis Skov efter maleri af Janus la Cour. 1872. Affotograferet af Hammerschmidt Foto. Den Gamle By.

være halvblodshingste i Thisted, Ribe og Ringkøbing amter.

Han var ejer af forskellige større gårde på Ringkøbingkanten, indtil han i 1840 købte Stensmark ved Grenaa og dermed blev nabo til familien Mønsted med sønnen Otto Mønsted, grundlæggeren af OMA. Otto la Cour fik sønnen Janus, der blev en anerkendt maler, og Janus og Otto Mønsted legede sammen og forblev venner hele livet. Otto la Cour ejede 1844-1851 gården Saralyst ved Aarhus i Holme Sogn. I 1857 lod han en gård med et navn, der ligesom Saralyst stadig er kendt i

Aarhus, nemlig Katrinebjerg, bygge uden for købstaden og boede der til sin død.

"Han var en virksom, dygtig og brav Mand, der kunde være meget livlig og underholdende, men stundom ogsaa lunefuld", er der blevet sagt om ham. Han blev gift med Ane Cathrine Strandbygaard i 1816. De fik 11 børn, herunder som nævnt maleren Janus la Cour, samt officeren Peter la Cour. Da Otto døde i 1860, levede kun syv af børnene.

